

**BİYOLOJİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ESARET ALTINDAKİ
HAYVANLARA YÖNELİK ALGILARININ İNCELENMESİ**

Ayça Türksal

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BİYOLOJİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6(altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ayça

Soyadı: : Türksal

Bölümü : Biyoloji Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Biyoloji Öğretmen Adaylarının Esaret Altındaki Hayvanlara Yönelik
Algılarının İncelenmesi

İngilizce Adı: Determination Of Biology Teacher Candidates' Perceptions Towards
Animals In Captivity

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Ayça Türksal.

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Ayça Türksal tarafından hazırlanan “Biyoloji Öğretmen Adaylarının Esaret Altındaki Hayvanlara Yönelik Algılarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ

.....

(Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Cem GERÇEK

.....

(Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Osman ÇİMEN

.....

(Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 11.07.2024

Bu tezin Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

.....

(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü)

Aileme

TEŞEKKÜR

Üniversite eğitimim sırasında beni yüreklendirerek lisans üstü eğitimine yönlendiren, yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgileriyle ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, tez çalışmamın her aşamasında ilgisini üzerimden esirgemeyen çok değerli danışmanım Prof. Dr. Mehmet YILMAZ'a bana kattığı tüm değerler için sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tez çalışmamın pek çok noktasında bana fikirleriyle destek sunan çok kıymetli Prof. Dr. Osman ÇİMEN ve Doç. Dr. Ferhat KARAKAYA hocalarıma teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Hayatım boyunca her konuda her daim beni destekleyen, başladığım her yolculukta beni cesaretlendiren, bana sonsuz güvenen, sevgilerini hiçbir zaman esirgememiş olan canım annem Jülide TÜRKSAL'a biricik babam Savaş TÜRKSAL'a ve kardeşim Aybike TÜRKSAL'a teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında yanımda olan canım Zeynep YILMAZ'a ve her zorlandığımda beni tekrar motive ederek çalışmama pek çok katkıda bulunan ve bu süreçte beni hiç yalnız bırakmayan kıymetli Selim ÇEPNİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

**BİYOLOJİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ESARET ALTINDAKİ
HAYVANLARA YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Ayça Türksal
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2024

ÖZ

Doğal yaşam alanlarının korunması, insanların çevreye olan etkilerini anlamaları ve doğal dengeyi sağlamaları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda insanların toplumsal boyutta doğa bilincine sahip olmaları, doğal yaşam alanlarının korunması yönünden oldukça önemlidir. İnsan-hayvan ilişkisi, tarih boyunca çeşitli biçimlerde gelişmiştir. İnsanlar, hayvanları yiyecek, giyecek ve iş gücü kaynağı olarak kullanmışlardır. Ancak günümüzde, hayvanlar sadece insanların malzeme ihtiyaçlarını karşılayan birer kaynak olarak değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal ilişkilerin bir parçası olarak da görülmektedir. Hayvan refahı ve haklarına yönelik sivil toplum hareketleri, hayvanların yaşam kalitesini artırmak ve kötü muameleye karşı mücadele etmek amacıyla önemli bir rol oynamaktadır. Eğitimde, okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin doğal çevre ve hayvanlarla olan ilişkilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Bu tür ortamlar, öğrencilere somut deneyimler sunar ve soyut kavramları pratikte gözlemlene ve anlama fırsatı verir. Öğrencilerin doğal yaşam alanlarına ve hayvanların refahına duyarlılık kazanmaları için bu tür öğretim yöntemlerinin daha fazla kullanılması önemlidir. Yapılan çalışmada biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan ‘durum çalışması (case study) deseni’ kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen Ankara ilindeki bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 60 biyoloji öğretmeni adayından

oluşmaktadır. Araştırma kapsamında biyoloji ğretmeni adaylarına esaret altındaki hayvanlarla ilgili hazırlanmış 4 farklı senaryo ve senaryolara yönelik açık uçlu sorular verilerek 4 hafta boyunca uygulanmıştır. Senaryolardan elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının verdiği cevaplardan, esaret altındaki hayvanlarla ilgili çeşitli algıların olduğu ve bu algıların zaman içinde değişebileceği görülmüştür. Öğretmen adaylarının azınlık bir kısmı hayvanların esaret altında yaşamının etik olmadığını ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu ise esaret altındaki hayvanların korunması için oluşturulan yapay ortamlara destek vermişlerdir. Genel olarak, araştırma, insan merkezci düşüncelerin uygulanan senaryoların sonuna doğru azaldığını ve ğretmen adaylarının zamanla daha ekosentrik bir düşünceye eğilim gösterdiklerini göstermektedir. Bu çalışmanın, benzer konularda yapılan çalışmalara farklı bir bakış açısı sunabileceği ve ğretmen adaylarının eğitiminde önemli bir rol oynayabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Esaret altındaki hayvanlar, biyoloji ğretmen adayları, esaret

Sayfa Adedi: xvii+112

Danışman: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ

**DETERMINATION OF BIOLOGY TEACHER CANDIDATES'
PERCEPTIONS TOWARDS ANIMALS IN CAPTIVITY
(M.S. Thesis)**

Ayça Türksal

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 2024

ABSTRACT

The protection of natural habitats is of great importance for people to understand their impact on the environment and to maintain the natural balance. In this context, it is very important for people to have a social awareness of nature in terms of the protection of natural habitats. The human-animal relationship has developed in various forms throughout history. People have used animals as a source of food, clothing and labor. Today, however, animals are seen not only as a resource that meets people's material needs, but also as a part of emotional and social relationships. Civil society movements for animal welfare and rights play an important role to improve the quality of life of animals and fight against mistreatment. In education, out-of-school learning environments can help students better understand their relationship with the natural environment and animals. Such environments offer students concrete experiences and give them the opportunity to observe and understand abstract concepts in practice. It is important to use more of such educational methods to sensitize students to natural habitats and animal welfare. In this study, it was aimed to determine the perceptions of prospective biology teachers towards animals in captivity. In the study, 'case study' design, which is appropriate to the nature of the research, was used among qualitative research designs. The sample of the study consisted of 60 prospective biology teachers studying at a state university in Ankara, which was determined by purposive sampling method. Within the scope of the research, 4 different scenarios prepared about animals in captivity and open-

ended questions related to the scenarios were given to prospective biology teachers and applied for 4 weeks. The data obtained from the scenarios were analyzed by content analysis method. From the answers given by the teacher candidates, it was seen that there are various perceptions about animals in captivity and that these perceptions may change over time. A minority of teacher candidates emphasized that the life of animals in captivity is unethical and that their living conditions should be improved. The majority of teacher candidates supported artificial environments created for the protection of animals in captivity. In general, the study shows that anthropocentric thinking decreased towards the end of the scenarios and teacher candidates tended to become more ecocentric over time. It was determined that this study can offer a different perspective to the studies on similar topics and can play an important role in the education of teacher candidates.

Key words : Animals in captivity, biology teacher candidates, captivity

Page Number : xvii +112

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet YILMAZ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	iii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	iv
JÜRİ ONAY SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	6
Problem Cümlesi	7
Araştırmanın Amacı	7
Araştırmanın Önemi.....	8
Varsayımlar	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar	9
BÖLÜM II	11
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
Hayvanlarda Esaret Durumu	11
Esaret Altındaki Hayvanlarla İlgili Örnek Çalışmalar	19
Etoloji (Davranış Biyolojisi)	19
Hayvan Bakımı Çalışmaları.....	22
Ekolojik Çalışmalar	23

Dünya’da ve Türkiye’de Hayvan Hakları	23
Dünya’da Hayvan Hakları	24
Türkiye’de Hayvan Hakları.....	28
Hayvan Refahı, Hayvan Özgürleşmesi ve Hayvan Hakları Kavramlarına Bakış	31
Okul Dışı Öğrenme Ortamları.....	34
Hayvanat Bahçeleri.....	36
Müzeler, Antik Kentler ve Ören Yerleri.....	37
Okul Bahçesi.....	39
Botanik Bahçeleri.....	40
Kütüphaneler.....	41
Sokaklar	42
İlgili Araştırmalar	43
BÖLÜM III.....	53
YÖNTEM.....	53
Araştırmanın Modeli	53
Evren ve Çalışma Grubu	54
Veri Toplama Araçları	55
Kişisel Bilgi Formu.....	55
Senaryolar.....	55
Verilerin Toplanması.....	56
Verilerin Analizi.....	56
BÖLÜM IV	60
BULGULAR VE YORUM.....	60
Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Bulgular.....	60
Öğretmen Adaylarına Uygulanan Senaryolardan Elde Edilen Bulgular	61
Öğretmen Adaylarına Verilen 1. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum	61

1.SENARYO: Şehirde Keyifli Bir Gezinti	61
Öğretmen Adaylarına Verilen 2. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum	67
2.SENARYO: Yaşasın Hayvanat Bahçesine Gidiyoruz	67
Öğretmen Adaylarına Verilen 3. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum	74
3.SENARYO: Bengal Kaplanının Yeni Evine Hoş geldiniz	74
Öğretmen Adaylarına Verilen 4. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum	80
4. SENARYO: İspanya'ya Yolculuk	80
BÖLÜM V.....	87
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	87
Sonuç ve Tartışma.....	87
Öneriler	94
KAYNAKLAR	96
EKLER.....	107
EK 1. Etik Kurul İzin Belgesi	108
EK 2. Esaret Altındaki Hayvanlarla İlgili Algı Belirleme Formu	109

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Veriler</i>	60
Tablo 2. <i>Eğer Siz Bir Fayton İşletmecisi Olsaydınız Bu Konu Hakkında Neler Söylediniz ?</i>	62
Tablo 3. <i>Senaryo Doğrultusunda Eğer Fayton Atları Konuşabilseydi, Neler Söylemesini Beklerdiniz? </i>	64
Tablo 4. <i>Ali 'nin Aklına Gelen Bu Soruyu Siz Bir Biyoloji Öğretmeni Adayı Olarak Sınıfta Ona Açıklamak İsteseniz Nasıl Bir Yanıt Verirdiniz? </i>	67
Tablo 5. <i>Okul Dışı Öğrenme Alanı Olan Hayvanat Bahçesinin Çocuklar İçin Yararlı Öğrenmeler Sağladığını Düşünüyor Musunuz? </i>	71
Tablo 6. <i>Türkiye 'de Bengal Kaplanlarının Bulunduğu Bir Hayvan Parkının Olması Hakkında Düşüncelerinizi Yazınız </i>	74
Tablo 7. <i>Berkay, Yavru Bengal Kaplanını Evlerine Götürüp Bahçede Bakmak İstedğini Size Söylemiş Olsaydı Kendisine Nasıl Bir Açıklama Yapardınız? </i>	76
Tablo 8. <i>Kendinizi Bir Bengal Kaplanı Olarak Hayal Edin. Kaplanın Yerinde Olsaydınız Ahmet ve Berkay 'ın Konuşmalarına Nasıl Bir Yorum Yapardınız? </i>	78
Tablo 9. <i>İspanya 'ya Turistik Bir Kafile ile Gittiğinizi Düşünün. Boğa Güreşi İzlemeye Gider Miydiniz? Cevabınızı Nedeniyle Açıklayınız. </i>	80
Tablo 10. <i>Bir Spor ve Eğlence Aracı Olarak Düzenli Periyotlarla Yapılan Boğa Güreşlerini Anlatan Film veya Belgesel İzlemekten Hoşlanır Mısınız? Cevabınızı Nedeniyle Açıklayınız. </i>	82

Tablo 11. <i>Boğa Güreşine Katılmayan Diğer Boğalar Da Günlük Yaşamlarında Sizce</i> <i>Turnuvaya Sokulan Boğalar Gibi Aşırı Saldırgan ve Tepkili Hayvanlar Mıdır?</i>	85
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Bir turist olarak siz Edirne’de fayton gezilerine katılmayı tercih eder miydiniz? Sorusuna yönelik tercihleri	61
<i>Şekil 2.</i> Öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme alanı olan hayvanat bahçesinin çocuklar için yararlı öğrenmeler sağladığını düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik tercihleri.....	70
<i>Şekil 3.</i> Öğretmen adaylarının sizce hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanlar için ayrılan bölge yeterli mi? Sorusuna yönelik tercihleri	74
<i>Şekil 4.</i> Öğretmen adaylarının boğa güreşlerinin yapılıp yapılmaması ile ilgili kararınız sorulsaydı neler söylerdiniz? sorusuna yönelik tercihleri.....	84

BÖLÜM I

GİRİŞ

Evrendeki tüm canlı varlıklar çevre dediğimiz, her tür için farklı özelliklere sahip bir ortamın içinde bulunurlar. Bu açıdan canlıların bulundukları yaşam alanı büyük önem taşımaktadır. TDK' ye (Türk Dil Kurumu) göre çevre; yaşamın biçimlenmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü olarak tanımlanmaktadır. Alanda, uzun yıllardır çalışmalar yürüten Türkiye Çevre Vakfı (TÇV) ise çevre kavramını “doğal, ekonomik ve kültürel değerlerin tümü” olarak ele almaktadır (2001). Çevre kavramı farklı kişiler tarafından başka şekillerde ele alınmıştır. Çevre, insanlarla beraber tüm canlıların içinde yaşadıkları, karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde bulundukları yaşama habitatları (Özdemir, 2007), “belirli bir zaman aralığında canlı varlıkları etkileyen veya canlı varlıklar tarafından dolayı ya da dolaysız olarak etkilenen, canlıların her anlamda gelişmesini sağlayan biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkilerin tümüdür” (Bozkurt, 2017). (Özdemir, 2007) Çevre kavramını insanlarla beraber tüm canlıların içinde yaşadıkları, karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde bulundukları yaşama habitatları olarak tanımlarken, Bozkurt ise çevre kavramını “belirli bir zaman aralığında canlı varlıkları etkileyen veya canlı varlıklar tarafından dolayı ya da dolaysız olarak etkilenen, canlıların her anlamda gelişmesini sağlayan biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkilerin tümüdür” şeklinde açıklamaktadır (Bozkurt, 2017). Doğal çevre ise, insanların dokunmadığı, tamamen kendiliğinden oluşan çevredir. Doğal çevre, insan, hayvan ve bitki gibi canlı ve hava, su, toprak, yeraltı kaynakları gibi cansız varlıklar bütünüdür (Cabuk, Erken çocukluk döneminde çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik, 2019). Canlı

ve cansız varlıklar birbirleriyle etkileşim içindedirler. Bu durumun bir sonucu olarak canlıların yaşadığı çevredeki diğer canlı varlıklar ve cansız varlıklar yaşam döngülerinin sınırlarını belirlemektedir. Bu sebeple doğal yaşam alanları canlılar için çok büyük önem taşımaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda en ufak bir çevre değişimi canlıları önemli derecede etkileyecektir. Bu etki en basit canlı formlarından günümüzde en gelişmiş olarak kabul edilen hayvanlar alemi üyeleri için de geçerlidir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda hem doğal dengenin korunması adına hem de yakın akrabalarımız olan hayvanların yaşam standartlarının korunması adına habitat tahribinin önlenmesi gereklidir.

Yaklaşık 315.000 yıl önce ortaya çıktığı tahmin edilen modern insanın (Hublin ve ark., 2017) dünyaya etkisi, ortaya çıktığı ilk zamanlarında diğer canlılardan farklı değildi (Harari, 2017). Toplayıcılık, avcılık, tarım toplumu, sanayi toplumu ve bugünün modern toplumu gibi uzun bir süreç içinde, insanın doğa ile ilişkisinde bazı değişiklikler yaşandı. Bu evrimsel süreçler, insanı bugünkü en ilkel haliyle bile dünyanın en baskın canlılarından biri haline getirmiştir (Darwin, 2016). İnsanların doğal yaşam alanlarına müdahaleleri, canlıların habitatlarını olumsuz yönde etkilemiş ve böylece türlerin yok olmasında en önemli sebeplerden biri haline gelmiştir (Alpagut, 1997). İnsan, doğanın bir parçası olarak kabul edildiğinde, doğayı daha yaşanabilir ve sağlıklı hale getirme sorumluluğunu taşımaktadır. Tarih boyunca bu ilişkinin belli bir döneminde bu sorumluluk olumlu bir şekilde yerine getirilmiştir, ancak insanın çevreyle çıkar ilişkisine girmesi sonucu bu denge yavaşça zarar görmeye başlamıştır. Çevresel bozulmalar, insanları doğadan izole ederek doğa yoksunluğu yaşamalarına neden olmaktadır. Sağlıklı bir çevrede yaşamının, çevresel davranışlara dönüşmüş bilgi, tutum, farkındalık ve beceri gerektirdiği belirtilmektedir. Gündelik hayatta insanlar, hayvanlar ve diğer canlılarla karşılaşır ve bu ilişki dinamiktir. Hayvanlar, toplumsal yaşamın bir parçasıdır. Sofralarımızda yiyecekler, evlerimizde dostlar, düşünce dünyamızda imgeler, rüyalarımızda anlamlar, edebiyatımızda konular ve mitolojimizde karakterler olmuşlardır. Hayvanlar, yaşamımızın her alanında bulunmaktadır (Gökçen, 2019, s. 12).

Hayvanlar, yaşamın temel bir parçası oldukları için tarihin her döneminde ve yaşamın her alanında insanlarla çeşitli ilişkiler içinde bulunmuşlardır. Günlük yaşamda, insanlar doğrudan veya dolaylı olarak hayvanlarla etkileşim halindedir. Özellikle günümüzde, hayvanların insan sosyal yaşamında evcil hayvan olarak beslenmesi, bu ilişkinin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Tarihsel olarak, hayvanlar sadece bir nesne veya ikincil bir özne olarak değil, aynı zamanda insan ilişkileri açısından farklı işlevlere sahip olmuş ve toplumsal organizasyonun bir parçası olarak etkili olmuşlardır (Kahveci, 2023, s.1).

Modern kentsel mekanlar, insanlarla hayvanlar arasındaki etkileşimin yeni biçimlerini ve hayvanların güncel rolünü yansıtan çeşitli mekanlara ev sahipliği yapmaktadır. İnsan-hayvan ilişkisi, tarih boyunca var olan bir ilişki türüdür. Bu ilişki, genellikle toplumsal yapıdan ve aynı zamanda da çeşitli kültürel alanlardan etkilenmektedir. Din, ekonomi, hukuk, aile gibi birçok kurumdan etkilenen ve bu kurumları etkileyen insan-hayvan ilişkisi, toplumsal değişim süreciyle şekillenmektedir (Kahveci, 2023, s.1-2). İnsan ve hayvan arasındaki ilişki, toplumsal değişimle birlikte değişen bir yapı sergiler. İnsan-hayvan ilişkisi, kentlerin eğlence merkezlerinden çiftliklere kadar birçok mekânda farklı boyutlarıyla varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, mekân, insan-hayvan ilişkisinde hem belirleyici bir faktör hem de ilişki biçiminin farklılaşmasıyla sonuçlanan bir sürecin bir yansıması olarak görülebilir. Dolayısıyla, mekân, insan-hayvan ilişkisinde önemli bir referans noktası olarak kabul edilmektedir (Kahveci, 2023, s.1-2).

İnsan-hayvan ilişkisi ilk çağlardan beri farklı görünümsergilemiştir. İnsanlar hayvanları yaşamlarını kolaylaştırmak ve sürdürebilmek adına birçok alanda kullanmışlardır. Hayvanları esaret altına alan insan onları saraylarda, sirklerde, hayvanat bahçelerinde vb. birçok ortamda kendi kontrolleri altında tutmuştur. Hayvanların tutuldukları ortamlar göz önünde bulundurulduğunda kendi doğal yaşam alanlarından oldukça farklı ve kısıtlayıcı olduğu görülmektedir. Bu durum hayvan hakları, hayvan refahı ve hayvan özgürleşmesi gibi birçok kavramın doğmasına neden olmuştur (Melikoğu, 2009, s. 39).

Hayvan refahıyla ilgilenen sivil toplum hareketleri, tarih boyunca var olmuştur. Türk toplumunda, hayvan haklarını korumak amacıyla kurumsal bir yapı altında faaliyet gösteren inisiyatiflerin kökleri Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı toplumunda, hayvan haklarına ilgi gösteren ilk topluluk, Robert Koleji öğretmenleri ve öğrencileri tarafından kurulan "Şefkat Kolları" adlı dernektir. Bu sivil girişimin ardından, daha resmi bir kuruluş olan "İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti" 1912 yılında kurulmuştur. Bu cemiyetin amacı, hayvanların işkencelere maruz kalmasını azaltmak, kötü yaşam koşullarını iyileştirmek ve halk arasında hayvan sevgisini teşvik etmektir (Melikoğlu, 2009, s. 39). Dernek faaliyetleri Birinci Dünya Savaşı nedeniyle durmuş olsa da 1924 yılında "Türkiye Hayvanları Koruma Derneği" olarak yeniden faaliyete geçmiştir ve günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Bu derneğin tüm çabalarına rağmen, hayvan refahını düzenleyen yasaların kabul edilmesi 2004 yılına kadar beklemiştir (Özkul, Sarıbaş, Uzabacı ve Yüksel, 2013, s. 366). Modern toplumda insan-hayvan ilişkisi kurumsal boyutta sivil toplum kuruluşlarının ötesinde, hayvanları koruma amaçlı yasaların, hayvanları kimliklendirme süreçlerinin ve hayvan sağlığını gözeten hayvan hastanelerinin oluşturduğu diğer yönleri içerir. Modern çağda, hayvan hakları ulusal düzeyde tanınmış ve insan haklarına benzer şekilde kanunlar aracılığıyla koruma altına alınmıştır. Hayvan hakları konusu hala tartışılabilir da yasaların hayvanlara zarar verenleri cezalandırması, hayvan haklarının kurumsal bir mesele olarak ele alındığını gösterir. Bunun yanı sıra hem evcil hem de sokak hayvanlarını kimliklendirme ve belediye kaydı işlemleri, hayvanların toplumsal yaşamda kurumsal bir varlık olarak kabul edildiğine işaret eder (Batmaz, 2023, s.54).

İnsan-hayvan ilişkisi, hayvan haklarının gelişimiyle beraber insanlarda yeni farkındalıkların oluşmasını sağlamıştır. İnsan hayatında önemli bir noktaya gelen bu konu eğitim-öğretim süreçlerini de etkilemiştir. Eğitim alanında ön plana çıkan yaparak, yaşayarak öğrenme insan hayvan ilişkisinin öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımını arttırmıştır.

Geleneksel öğretim yöntemlerinin giderek yetersiz hale gelmesi, öğrencilerin bilgiyi anlamlı ve sorgulayarak öğrenmeleri için okul dışındaki öğrenme ortamlarına da gereksinim

duyulduğunu göstermektedir (Kubat, 2018). Bu nedenle, öğrencilerin deneyimlerle öğrenmelerine imkân tanıyan ortamların sağlanması ve bu ortamlarda edindikleri bilgileri pratikte kullanarak sorunlara çözüm üretebilmeleri teşvik edilmektedir (Mertoğlu, 2019).

Öğrenme, iki temel şekilde gerçekleşir bunlar formal ve informal öğrenme biçimleridir. Formal öğrenme, önceden belirlenmiş bilgi, beceri ve tutumların planlı bir süreçte kazandırılmasını hedefler. Diğer yandan, informal öğrenme, bireyin günlük yaşamda farklı ortamlarda kendiliğinden öğrenmesini içerir. İnformal öğrenme bağlamında, öğrenenlerin fiziksel, sosyal-kültürel ve kişisel açıdan öğrenme sürecine daha fazla katıldığı, olaylarla doğrudan etkileşimde bulunduğu ve öğrencilerin mevcut bilgi ve ilgi alanlarını geliştirdiği kabul edilmektedir (NRC, 2009). Bu bağlamda, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sadece okul içinde sınırlı olmasının toplumun eğitimle ilgili beklentilerini karşılamada yetersiz kaldığı düşünülmektedir (Uzunöz, Şeyihoğlu, Akbaş ve Gençtürk, 2012; Küçükkoğlu ve Kaya, 2020). Louv (2010), doğada geçirilen zamanın, stres düzeyi ile ters orantılı olduğunu belirterek, doğayı deneyimlemeyi zorlaştıran yapay oyun alanlarının ve sınıf dışı deneyimlerin azalmasının doğadan yoksunluk sendromu ile ilişkilendirmektedir.

Bu bağlamda, okul dışı öğrenme ortamları olarak adlandırılan yerler, okuldaki eğitim deneyimini zenginleştirir, soyut kavramları somutlaştırır, becerilerini geliştirir ve okulda öğrenilen bilgilerin günlük yaşamla nasıl ilişkilendirileceğini anlamalarına yardımcı olur. Yapılan araştırmalar, bu tür ortamların okul eğitimine önemli bir katkı sağladığını göstermiştir (Bozdoğan, 2007; Chin, 2004; Küçük ve Yıldırım, 2020). Eğitimciler, öğrencilerin okul dışında öğrenme deneyimlerinin, konuları daha iyi anlama ve daha fazla ilerleme kaydetme olasılıklarını artırdığını gözlemlemişlerdir (Melber, 2006; Ürey, 2013).

Planlanmış informal eğitim ve formal eğitim süreçlerinde öğrencilere öğretmenler kılavuzluk etmektedir. Öğretmenler bu konuda oldukça başat rol oynadıkları için onların sahip oldukları algılar eğitimin yönünü ve kalitesini belirlemektedir. Birincil algının oluşmasında etkili olan öğretmenlerin söyleyeceği bilgiler çocuklarda anlam kazanacaktır.

Bundan dolayı öğretmenlerin esaret altında bulunan hayvanlara yönelik tutum ve algıları öğrencilerin öğrenme sürecini etkilemektedir (Melber, 2006; Ürey, 2013). Sonuç olarak; biyoloji öğretmenliği lisans öğretim programı, MEB lise biyoloji dersi öğretim programı da dikkate alındığında biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algısının ölçülmesinin eğitim sistemine ve alan yazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem Durumu

Canlı varlıkların en gelişmiş üyesi olarak kabul edilen insanlar için de doğal çevre büyük bir önem taşımaktadır. Fakat insanoğlu çevresinde meydana gelen değişimleri kendileri etkilenmediği sürece önemsememektedir. İnsanlar bulundukları doğal çevrenin kendileri için olan önemini ancak doğal kaynaklar tükenmeye başladığında, çevreye duyulan ihtiyaç arttığında ve çevreye verdikleri zarar kendilerini olumsuz etkilediğinde anlamaktadırlar (Demir & Yalçın, 2014). İnsanların doğal dengede meydana getirdikleri tahribatlar beraberinde çevre sorunları giderek artırmıştır. Özellikle 21. yüzyılda nüfusun artması ile doğal kaynakların hızla tükenmesi çevre sorunlarını önemli boyutlara çıkarmıştır ve günümüzde bu sorunlar artan bir hızla çoğalmaya devam etmektedir (Özer, 2016). Son zamanlarda özellikle tüketim insanoğlunun en büyük girdabı haline gelmiştir. İnsan, kendi hayatını sürdürebilmek için sahip olduğu imkanları kendi yararına olacak şekilde dönüştürmüştür. İnsanlar tüm bu durumları gerçekleştirirken hâkim oldukları alanları da zamanla genişletmiştir. Bunlara örnek olarak doğal yaşam alanları yerine insan eliyle yapılmış hayvanat bahçeleri, tabiat parkları, milli parklar ve daha birçok örnek gösterilebilir. Kışoğlu, Yıldırım, Salman ve Sülün (2016), insanlar tarafından oluşturulan bu yaşam alanlarının orada yaşayan hayvanlar açısından nasıl olduğu incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada gezdikleri doğal yaşam alanlarını şöyle tanımlamışlardır: “Hayvanlar doğal ortamları ile pek benzeşmeyen ve tamamen insan anlayışı ile oluşturulmuş zoraki alanlarda

çok çok mutsuz bir yaşam sergiliyorlardı.” Hayvanları içinde bulundukları bu duruma sürükleyen türümüz insan olmuştur (Kıışoğlu, Yıdırım, Salman, & Sülün, 2016). Bu duruma hem ailede hem de okulda verilen eğitimin, hayvanlara karşı yeterince oluşturulamayan sevgi eksikliğinin neden olduğu düşünülmektedir. Okul dışı öğrenme, fen öğretiminde kazanımlara yönelik daha önceden yapılan plana göre bir olay veya olgunun gerçek doğal ortamında incelenmesiyle gerçekleştirilen etkinliklerdir (Kubat, 2018). Geleneksel eğitim sisteminde okul dışı öğrenme ortamları olarak kullanılan bu tarz alanlar gençlere her ne kadar hayvanları yakından tanıma imkânı sunsa da onların asıl nişini yansıtmamaktadır. Yapılan açıklamaya göre okul dışı öğrenme ortamlarından hayvanat bahçeleri ve hayvanlar için oluşturulan diğer yaşam alanlarının, hayvanların doğal yaşam alanlarına uygunluk göstermediği görülmektedir. Bu alanlar, insanlar tarafından oluşturulmuş yapay alanlardır. Bu araştırmada, bu olguları gelecekte meslek hayatında kullanacak ve öğrencileriyle deneyimleyecek olan Biyoloji öğretmen adaylarının hayvanların bu tür ortamlardaki durumuna yönelik görüşlerinin alınarak bu konudaki algılarının belirlenmesi hedeflenmiştir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmada “Biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algıları nasıldır?” araştırma problemine cevap aranmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Biyoloji öğretmen adaylarının esaret kavramıyla ilgili algılarının belirlenerek esaret altındaki hayvanlara yönelik algı durumlarının tespit edilmesi ve günümüzdeki hayvan esareti olgusunun fark edilmesini amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Doğayı oluşturan canlı ve cansız varlıkların birlikte bir bütün olduğunu kavrayabilmek, onları bulundukları ortamda, olması gerektiği gibi yaşatabilmek ve varlıklarını korumak doğal dengenin sağlanması için temel bir gerekliliktir. Geleceğe ışık tutacak olan öğretmen adaylarının da bu konuya yönelik algılarını anlamak oldukça önemlidir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının mevcut algılarının belirlenmesi ve bu konuda bilinçlenmelerinin sağlanması gerekmektedir. Değişen ve gelişen eğitim sistemleri göz önünde bulundurulduğunda; verilen derslerde ve hazırlanacak olan ders kaynaklarında da güncel olaylara değinilmesi bir gereklilik haline gelmiştir. Dolayısıyla yapılacak bu çalışma öğretmen adaylarına yeni bir bakış açısı kazandıracaktır. Ayrıca öğretmen adaylarının bu tip güncel konulara yeni bakış açıları geliştirecek donanımlara sahip olarak eğitim hayatına atılmalarının mesleki yeterliklerine de önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim alan yazın incelendiğinde bu konuya yönelik çalışmaların yok denilecek kadar az olması sebebiyle bu araştırmanın geleceğe ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışmanın literatüre önemli katkılarda bulunacağı ve disiplinler arası etkileşimi arttıracığı düşünülmektedir.

Varsayımlar

1. Araştırmanın kavramsal yapısı oluştururken kaynakların yeterli ve güvenilir bilgiler verdiği varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin kullanılan formlara samimi ve objektif bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Yenimahalle ilçesinde yer alan bir Devlet Üniversitesinin Eğitim Fakültesi Biyoloji Öğretmen adayları ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Çevre: Çevre kavramı pek çok kişi tarafından farklı tanımlanmıştır.

Çevre, “Canlıları ya da canlı topluluklarını yaşamları boyunca etkileyen canlı ve cansız (madde ve enerji) dış koşulların ve faktörlerin bütünüdür.” Bu açıklamaya bağlı olarak insan da çevrenin vazgeçilmez bir parçasıdır ve yaşamını bu şekilde devam ettirebilmektedir (Yıldız, Sipahioğlu, & Yılmaz, 2008, s. 14).

Doğal Yaşam Alanı: Doğal çevre; doğal etki ve süreçler sonucu oluşan, henüz canlıların değiştirmedığı tüm doğal varlık ve unsurlar (Doğal yaşam destek sistemleri: dağlar, ovalar, denizler, göller, enerji vb.) (Yıldız, Sipahioğlu, & Yılmaz, 2008).

Yapay Yaşam Alanı: varoluşundan günümüze kadar olan süreçte, büyük ölçüde doğal çevre ile insan tarafından inşa edilen tüm değerler ve varlıklar (yollar, köprüler, barajlar, kültürler vb.) (Yıldız, Sipahioğlu, & Yılmaz, 2008).

Okul Dışı Öğrenme Ortamları: Okul dışı öğrenme ortamları bir diğer adıyla informal eğitim alanları öğrencilere, geleneksel öğrenme (formal eğitim) ortamlarına ek olarak, yaparak yaşayarak öğrenme gibi farklı olanaklar sunar. Okul dışı öğrenme ortamlarında öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve öğrenme hızlarına göre öğrenme gerçekleştirilebilmektedir (Melber & Abraham, 1999).

Habitat: İngilizce habitat “yaşanılan yer, çevre, ortam” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Latince *habitus* “alışıldık, evcil” sözcüğünden alıntıdır (Nisanyan, S. (21.11.2024). Habitat. Nisanyan Sözlük. URL: <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/habitat>).

Habitat; yerleşme, oturma (<https://sozluk.gov.tr/>); bir canlı türünü ya da birliklerini barındıran ve kendine özgü özellikler gösteren yaşama ortamıdır (Karol, Suludere, & Ayvalı, 2010).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Hayvanlarda Esaret Durumu

Esaret kelimesi Arapça “Asr” kökünden gelmekte ve Türkçe ’de “tutsak olma” olarak tanımlanmaktadır <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/esaret>

Esaret; tutsaklık, boyunduruk, hâkimiyet altında bulunma anlamlarına gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). Hayvanların esaret altına alınması çok daha eskilere gitse de esaret altında tutulan hayvanların incelenmesi, yaklaşık 2300 yıl uzun bir tarihe sahiptir. Yabani hayvanlar, tıpkı günümüzde olduğu gibi, geçmiş yüzyıllarda da büyük bir ilgi odağı olmuştur. Tarihsel olarak, hükümdarlar zenginliklerini ve güçlerini göstermek, eğlencenin tadını çıkarmak veya nadir bulunan yabani hayvanlardan canlı koleksiyonlar oluşturarak meraklarını gidermek amacıyla bu canlıları toplamışlardır. İlk koleksiyonlar, M.Ö. 1500'lerden itibaren Mısır ve Çin'in saray bahçelerinde görülmeye başlanmıştır. Ayrıca M.Ö. 1000 ile M.Ö. 400 arasında Kuzey Afrika, Hindistan ve Çin'de birçok küçük hayvanat bahçesi kurulmuştur (Günergun, 2006, s.185). Yunan düşünürü Aristo, “History of Animals” adlı eseriyle beraber bu alandaki ilk bilinen çalışmayı ortaya koymuştur (Aristoteles, M.Ö. 350; çev.1910). Aristo’nun öğrencisi Büyük İskender yaptığı askeri seferler esnasında birçok hayvanı ele geçirmiş ve bunları Yunan şehir devletlerinde hapsedmiştir. Böylece Aristo vahşi doğada ve yaşadığı çevrede göremeyeceği birçok hayvanı görme imkânı bulmuştur. Örneğin

filler hakkında bütün vahşi hayvanlar arasında en kolay evcilleştirilebilen ve en nazik olanı olduğunu düşünmektedir. File anladığı bir dizi numara öğretmenin mümkün olduğunu vurgulayarak, kralın huzurunda diz çökmenin öğretebileceğinden bahsetmektedir.

Roma imparatorlarının inceleme ve Roma Oyunları'nda kullanmak adına özel koleksiyonlarda birçok hayvanı hapsettikleri yapılan araştırmalarda bulunmuştur. Bu hayvanların, Roma ordusu tarafından, hayvanların ait olduğu ülkelerin yöneticilerinden temin edildiği kaynaklarda belirtilmektedir (Epplert, 2001). M.S. 80 yılında Colosseum açıldığında binlerce vahşi hayvan kesilmiştir. Orta çağ Avrupası'nın tarihindeki önemli hayvan koleksiyonlarından biri, Kral I. Henry'nin Woodstock Malikanesi bahçesinde bulunuyordu. Daha sonra, 13. yüzyılda III. Henry tarafından Londra Kulesi'nde "Royal Ménagerie" olarak adlandırılan bir hayvan koleksiyonu kuruldu. Rönesans döneminde, İtalya'daki saray bahçeleri ve 16. yüzyılda Portekiz, İspanya, Fransa ve Almanya'daki kraliyet bahçelerinde de canlı hayvan koleksiyonları bulunmaktaydı. Bu hayvanlar genellikle Doğu hükümdarlarının hediyesi olarak Avrupa'ya getirilmişti. 18. yüzyılın başlarından itibaren, bu bahçelerdeki hayvanlar türlerine göre düzenli bir şekilde sergilenmeye başlanmıştır. Hayvanların getirilmesiyle bilimsel çalışmalar hız kazanmış ve 18. yüzyılın sonlarından itibaren bahçeler yavaşça halka açılmaya başlamıştır. 1794 yılında Paris'te, Jardin des Plantes içinde, bilim insanları tarafından kurulan bir hayvanat bahçesinde, hayvanların doğal yaşam alanlarının taklit edilmesi için çalışmalar yapıldı. İlk olarak bilim insanlarına, daha sonra halka açılan Versailles'deki bu bahçe 19. yüzyılda diğer Avrupa bahçelerine (Madrid, Postdam, Londra) örnek teşkil etmiştir (Günergun, 2006, s.185).

Bilimsel amaçlarla 1828 yılında kurulan ilk hayvanat bahçesi, şu anda ZSL Londra Hayvanat Bahçesi olarak bilinen Londra'daki Regent's Park Hayvanat Bahçesi olmuştur. Hayvanat bahçesinin kurulmasından iki yıl önce, 1826 yılında Stamford Raffles, Londra Zooloji Derneği'ni (ZSL) kurmuştur. Derneğin ilk bilimsel toplantıları 1830 yılında düzenlenmiş ve aynı yıl ilk çalışmalar yayımlandı. İlk başta, hayvanat bahçesi yalnızca Londra Zooloji

Derneği üyelerine ve bir üyeden yazılı bir 'emir' alan diğer kişilere, kuruluşundan 20 yıl kadar sonra, 1847 yılında ise genel halka tamamen açılmıştır.

Victoria Dönemi'nde hayvanat bahçelerindeki bilimsel ilgi, genellikle anatomi ve taksonomi ile sınırlıydı ve hayvanların refahı veya davranışlarının detaylı incelenmesi gibi konuları kapsamadığı bilinmektedir. Hayvanat bahçelerinin ve benzer alanların tarihsel gelişimi izlendiğinde “Hayvan Refahını” ileri süren yasalar çıkalı henüz 200 yıl bile olmamıştır. İngiltere'de 1882 yılında, 'İhmalkarca Hayvan Muamelesini Önlemek İçin Bir Kanun” adlı bir kanun tasarlayan Richard Martin isimli milletvekili bu konuda ilk adımın atılmasını sağlamıştır. Bu Kanun, herhangi bir at, aygır, dölger, mızrak, öküz, inek, buzağı, boğa, koyun veya diğer büyükbaş hayvanı hoyratça ve zalimce dövme, kötü muamele etmeyi suç haline getirdi. Bu Kanun, dünyada hayvanlara işkenceyi cezalandıran ilk ulusal yasa olmuştur (Rees, 2015, 5). 1824 yılında Londra'da Hayvanlara Zulmü Önleme Cemiyeti (Society for the Prevention of Cruelty to Animals; SPCA) kurulmuş ardından, Kraliçe Victoria'nın izniyle R' harfi 1840 yılında eklenerek son hali olan The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (Hayvanlara Zulmü Önleme Kraliyet Cemiyeti) (RSPCA) olarak devam etmiştir. Bu cemiyet, uzun yıllardır hayvan refahı araştırmalarını finanse etmiştir. Yirminci yüzyılda hayvanların bakımı ve refahıyla ilgilenen birçok yeni kuruluş çalışmaya başlamıştır. Bunların birçoğu şimdi araştırma yapmakta ve sonuçlarını yayınlamaktadır.

Association of Zoos and Aquariums (AZA), başlangıçta American Association of Zoological Parks and Aquariums (Amerikan Zoolojik Parklar ve Akvaryumlar Derneği) (AAZPA) olarak 1924 yılında kuruldu. 1926 yılında ise Albay Charles Hume, University of London Animal Welfare Society (Londra Üniversitesi Hayvan Refahı Topluluğu) (ULAWS) adını taşıyan bir kuruluş oluşturarak bu alanın öncülerinden oldu ve bu kuruluş 1938 yılında Universities Federation for Animal Welfare (Hayvan Refahı için Üniversiteler Federasyonu) (UFAW) adını aldı. Her iki kuruluş da çalışmalarına devam etmektedir (Rees, 2015, 5).

Hayvanat bahçesi ve sirklerde yaşayan hayvanlar üzerine yapılan en önemli çalışmalar 1950'lerden itibaren yapılmış ve bu çalışmaların öncüsü İsviçreli zoolog Heini Hediger olmuştur. Hediger, 'Hayvanat Bahçesi Biyolojisinin Babası' olarak kabul edilir ve bir dönem Zürih Hayvanat Bahçesi'nin direktörlüğünü yapmıştır. Hediger, esaret altındaki hayvanlar hakkında önemli eserler kaleme almıştır: *Studies of the Psychology and Behaviour of Captive Animals in Zoos and Circuses* (Hediger, 1955), *Wild Animals in Captivity: An Outline of the Biology of Zoological Gardens* (Hediger, 1964) ve *Psychology and Behaviour of Animals in Zoos and Circuses* (Hediger, 1969) olarak sıralanabilir.

Hayvan davranışıyla ilgili ünlü akademik dergiler, geçtiğimiz yüzyılın ortalarında ortaya çıkmıştır. “Behaviour” adlı dergi, 1948 yılında Niko Tinbergen ve W.H. Thorpe tarafından kurulmuştur. Ardından “Animal Behaviour” (Hayvan Davranışları) adlı dergi akademi sahnesine çıkmış, başlangıçta 1953 yılında *British Journal of Animal Behaviour* olarak yayımlanmış ve ilk sayısında laboratuvar farelerinde davranış sorunları (Lane-Petter, 1953) ve sığır otlatma davranışı (Castle and Halley, 1953) hakkında çalışmalar içermiştir.

The Zoological Society of London (Londra Zooloji Derneği), 1960-1961 yıllarında Lord Solly Zuckerman'ın çabaları sonucunda bir araştırma enstitüsü olan The Institute of Zoology (Zooloji Enstitüsü)'yi kurdu. Zuckerman, primat davranışı çalışmalarında öncü olan bu derneğin hem sekreteri hem de başkanı olarak görev yapmıştır. Birkaç yıl sonra Amerikalı zoolog Lee S. Crandall, Bronx Hayvanat Bahçesi'nde çalışırken bu yazın alanda klasik bir metin olan “The Management of Wild Mammals in Captivity”yi yayınlamıştır (Crandall, 1964).

Birleşik Krallık'ta, çiftlik hayvanlarının refahı konusunda büyük endişeler üzerine “Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under Intensive Livestock Husbandry Conditions (Brambell Raporu)” adlı hayvan refahıyla ilgili inceleme raporu 1965 yılında yayınlanmıştır. Bu rapora, şu anda çiftliklerde, hayvanat bahçelerinde ve diğer esaret ortamlarında iyi hayvan refahının temeli olarak oldukça yaygın bir şekilde

kullanılan “Five Freedoms (Beş Özgürlük)” ün ortaya çıkmasına neden olmuştur (HMSO, 1965). Aynı yıl ABD'de Smithsonian Ulusal Hayvanat Bahçesi, hayvanat bahçelerindeki türlerin üreme, davranış ve ekolojisinin incelenmesi amacıyla zoolojik araştırma bölümünü kurmuştur (Crandall, 1964). 1982 yılında, Zoo Biology dergisi ilk kez yayımlanmıştır. Hayvanat bahçeleri ve hayvanat bahçelerindeki hayvanlarla ilgili yalnızca bilimsel çalışmalarla ilgilenen ilk dergi olmuştur. İlk çalışma, Hollanda'nın Arnhem Hayvanat Bahçesi'ndeki şempanze kolonisinde mekânsal kalabalığın sosyal davranışlar üzerindeki etkileri ile ilgilidir (Nieuwenhuijsen ve de Waal, 1982).

1986 yılında Donald Broom, Cambridge Üniversitesi Veteriner Tıp Bölümü'nde dünyanın ilk Hayvan Refahı Profesörü olmuştur. Broom, 1981'de Biology of Behaviour (Davranışın Biyolojisi), 1990'da Farm Animal Behaviour and Welfare (Çiftlik Hayvan Davranışı ve Refahı) ve 2007'de Domestic Animal Behaviour and Welfare (Ev Hayvanı Davranışı ve Refahı) gibi bir dizi kitap yayınlamıştır. Akademik dergi Animal Welfare (Hayvan Refahı), ilk kez 1992'de UFAW (Universities Federation for Animal Welfare (Hayvan Refahı için Üniversiteler Federasyonu)) tarafından yayınlanmıştır. İlk cilt, Londra Hayvanat Bahçesi'ndeki goriller için bir zenginleştirme aracı olarak bulmaca besleyici kullanımını (Gilloux ve ark., 1992) ve taşıyıcı konveyörlerde tavukların davranışsal tepkilerini (Scott ve Moran, 1992) açıklayan çalışmaları içermektedir. Journal of Applied Animal Welfare Science (Uygulamalı Hayvan Refahı Bilim Dergisi), 1998'de ilk kez yayınlanmıştır ve ilk sayısında kafeste yaşayan kuşlardaki anormal davranışlar (Van Hoek ve Ten Cate, 1998) ve şempanzeler için zenginleştirme olarak oyuncakların kullanımı (Brent ve Stone, 1998) hakkında çalışmalar içermektedir.

Crandall'ın daha önceki çalışmalarına dayanarak, Wild Mammals in Captivity: Principles and Techniques ilk kez 1996'da yayınlanmıştır (Kleiman ve ark., 1996) ve daha sonra 2010'da Wild Mammals in Captivity: Principles and Techniques for Zoo Management (2. baskı) olarak yenilenmiştir (Kleiman ve ark., 2010).

Nisan 2002'den bu yana Avrupa Birliği Üye Devletleri'ndeki hayvanat bahçelerinin, 29 Mart 1999 tarihli 1999/22/EC Sayılı Konsey Direktifi uyarınca vahşi hayvanların bakımıyla ilgili olarak bir koruma görevi bulunmaktadır. Bu yükümlülüğü yerine getirmenin bir yolu, türlerin korunmasına fayda sağlayan araştırmalara katılmaktır. Araştırma zorunlu bir gereklilik olmasa da bu yasa, Avrupa'daki hayvanat bahçelerinin kendi araştırmalarını yapmalarını ve üniversitelerle diğer araştırma kuruluşlarıyla iş birliği yapmalarını teşvik etmektedir.

Son yıllarda hayvanların, hayvanat bahçelerindeki refahına duyulan bilimsel ilgi artmıştır. Hayvanat bahçesi hayvanlarının refahı üzerine ilk konferans 2011 yılı Ağustos'unda Detroit Hayvanat Bahçesi Derneği tarafından Detroit Hayvanat Bahçesi'nde düzenlenmiştir ve hayvanat bahçesinin Hayvanat Bahçesi Hayvan Refahı Merkezi'nin himayesinde gerçekleşmiştir. Sempozyumdan gelen çalışmalar, 2013 yılında Journal of Applied Animal Welfare Science'ın özel bir sayısında yayınlanmıştır (Geoff, 2013). 2013 yılında Terry Maple tarafından Zoo Animal Welfare (Hayvanat Bahçesi Hayvan Refahı) başlıklı önemli bir metin yayınlanmıştır (Maple ve Perdue, 2013). Haziran 2013'te Chicago Hayvanat Bahçesi Derneği'nin Hayvanat Bahçesi Bilim Merkezi (CSAW), Zoo Animal Welfare: Yenilikler ve Gelecek Yönelimleri adlı ikinci uluslararası sempozyumu düzenlenmiştir. Hayvanat bahçelerinde bazı türlerin bakımıyla ilgili refah endişeleri son zamanlarda önemli bir araştırma çabası oluşmasında önderlik etmiştir.

Türkiye'de ise yabani hayvanlar ve diğer hayvan türlerinin tarihi eski dönemlere dayanmaktadır. 16. yüzyılın ortalarında, Osmanlı padişahlarının Topkapı Sarayı'nda, Eski Saray'ın bahçesinde yabani hayvanlar bulunduğu söylenmektedir. Ayrıca, Tekfur Sarayı ve Ayasofya'nın yakınında, yabani ve vahşi hayvanların korunduğu ve eğitildiği aslan haneler bulunmaktaydı. 19. yüzyılda inşa edilen Avrupa tarzı İstanbul saraylarının, kasırlar ve köşk bahçelerinde de padişahlara ait canlı hayvan koleksiyonları bulunmaktaydı. Bu koleksiyonlar içinde kuşlar da özel bir yere sahip olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür. Saraylardaki kuşhanelerde, güvercinler dışında çeşitli kuşlar yetiştirilir ve hatta eğitilirdi.

Yabani hayvanlar, İmparatorluğun içinden veya dışından padişaha hediye olarak gönderildiği gibi, padişahlar da İstanbul'a yabani hayvanlar ve farklı kuşlar getirtmişlerdir. Bu hayvanlar yalnızca güç sembolü ve eğlence kaynağı olarak değil, aynı zamanda padişahlar için av malzemesi olarak saray bahçelerinde korunur ve yetiştirilirdi. Özellikle 16. yüzyılda, padişahın gücünü göstermek amacıyla, Topkapı Sarayı'na gelen elçiler ve refakatçileri kabul törenlerinde, Hipodrom' da düzenlenen şehzadelerin sünnet kutlamalarında yabani hayvanlar sergilenir ve hatta bu hayvanlar bakıcıların eşliğinde İstanbul sokaklarında padişahın gücünü göstermek için gezdirildiği bilinmektedir (Günerngun, 2006, s.185).

Osmanlı saraylarının ve bahçelerinin mimari yapısı ve tarihine yönelik birçok inceleme ve araştırma bulunmaktadır. Ancak, bu mekanlardaki hayvan koleksiyonlarına odaklanan çalışmaların yetersizliği hala gözlemlenmektedir. 19. yüzyıl İstanbul saraylarında hayvan koleksiyonları ve halka açık hayvanat bahçesi kurma girişimlerine dair bilgilere Osmanlı arşiv belgeleri yardımcı olmuş olsa da geniş kapsamlı bir arşiv taraması ve seyahatnameler üzerinde yeni çalışmalara hala ihtiyaç bulunmaktadır. Zoologlarla bilgi paylaşımının, bu tür bir çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Günerngun, 2006, s.186).

15. ve 16. yüzyıllarda İstanbul'u ziyaret eden seyyahların yazdığı seyahatnamelerden, Topkapı Sarayı ve çevresinde bulunan yabani hayvanların türlerini kısmen tespit etmek mümkündür. İstanbul'da 15. yüzyılın sonlarına doğru bulunan Venedikli Giovan Maria Angiolello, saray bahçesinde çeşitli av hayvanları ve kuşlar olduğunu kaydetmiştir. Ayrıca Sultan II. Mehmed'in Hipodrom yakınındaki bazı kiliseleri aslan ve fil barınaklarına dönüştürdüğüne dair yazılar bulunmaktadır (Günerngun, 2006, s.185-186).

1529 yılında, Roma İmparatoru'nun elçileri Kanuni Sultan Süleyman'ın Topkapı Sarayı'nın birinci avlusunda, değerli kumaşlarla süslenmiş iki fil ve bir zürafa olduğunu kaydetmişlerdir.

Yabancı elçiler için gösterişli kabul törenlerinin düzenlendiği sarayın ikinci avlusunda, 1530 yılında, I. Ferdinand'ın elçileri "altın" zincirlere bağlı ve güçlü bir şekilde kükreyen 10 aslan ve iki kaplan gördüklerini yazmışlardır. 1544 yılında İstanbul'u ziyaret eden Fransız din adamı Jérôme Maurand, Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusunda geyikler, karacalar, devekuşları ve Hint keçileri gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca, saray dışındaki farklı yerlerde gördüğü hayvanların olduğundan da bahsetmiştir. Bunlar arasında aslanlar, Firavun faresi (zebeto), misk kedileri, kaplanlar, Sibiryâ parsaları, leopardlar ve biri yaşlı diğeri genç iki fil bulunmaktadır.

16. yüzyıl boyunca, Doğu ülkelerinin bitki örtüsünü, hayvanlarını, değerli malzemelerini ve antik eserlerini tanımak ve kendi ülkelere getirmek amacıyla seyahat eden Avrupalı gezginlerden biri olan Pierre Belon, seyahatnamesinde İstanbul'daki hayvan sergilerinden bahsetmiştir (Günergun, 2006, s.186).

1836 yılında İstanbul'da bulunan İngiliz gezgin Miss Pardoe, II. Mahmud'un inşa ettirdiği ilk Beylerbeyi Sarayı'nın bahçesinde tavus kuşlarının dolaştığını ve bahçede bir 'Kuğular Gölü' olduğunu kaydetmektedir. Sultan Abdülaziz'in hayvanlara ilgisi nedeniyle, onun döneminde inşa edilen saray bahçelerinde hayvanlara da yer verilmiştir. 1851 yılında yangın sonucu zarar gören sarayın yerine inşa edilen günümüz Beylerbeyi Sarayı'nın (1864) bahçesinde aslan evleri, güvercin evi ve kuşhaneler bulunduğu belirtilmiştir. Sultan Abdülaziz, 1863-1871 yılları arasında inşa ettirdiği Çırağan Sarayı'nın bahçesinde kuşhaneler bulundurmuş ve ayrıca Sultan'ın aslanlara olan ilgisi nedeniyle burada özel bir "aslanlık" ve zürafalar için ayrı bir bölüm inşa edilmiştir. Sultan Reşad (Mehmet V, 1909-1918) döneminde, 1909-1910 yıllarında Mimar Vedat Tek tarafından muayede salonunun ön bahçesine kuşhaneler, bir kuş köşkü ve kuş hastanesi inşa edildiği bilinmektedir. Sultan Reşad, bu kuşhanelerde Avrupa'dan getirttiği güvercinleri çiftleştirerek güvercin yetiştirmiştir (Günergun, 2006, s.196).

Yıldız Sarayı'nda II. Abdülhamid tarafından bir doğa müzesi kurulduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. Bu müzede böcekler, bitkiler, kelebekler ve tahnit edilmiş kuş koleksiyonu bulunmaktaydı. Bununla birlikte, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji Müzesi'nde bulunan materyalin bir bölümünün (kuş dolapları) ve tahnit edilmiş ötücü kuşların Yıldız Sarayı'ndan geldiği bilinmektedir. Saray müzesindeki kurutulmuş bitki örneklerinin de bir kısmının İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde muhafaza edildiği kaydedilmiştir. Çeşitli hayvan ve bitki örneklerini içeren saray bahçeleri yanı sıra, kamuya açık bir hayvanat bahçesi İstanbul'da kurulması fikri, ilk kez 1880 yılında ortaya çıkmıştır. 30 Temmuz 1880 tarihli bir yazı, İstanbul'da bir hayvanat bahçesi oluşturma amacını yansıtmaktadır. Bu yazının Maarif Nezareti tarafından yazılmış olması, hayvanat bahçesinin kuruluşunun eğitim faaliyetleri bağlamında fayda sağlamak adına düşünüldüğü öngörülmektedir (Günergun, 2006, s.198).

Başka bir tarihî kayda göre, İstanbul'da bir hayvanat bahçesi kurma girişimi 1885 yılına dayanmaktadır. İstanbul'da yayımlanan La Turquie gazetesi, bahçenin Sadrazam'ın Nişantaşı'ndaki konutu ile Pangaltı'daki Mekteb-i Harbiye arasındaki arazi üzerinde kurulacağını rapor etmiştir (Günergun, 2006, s.199).

Esaret Altındaki Hayvanlarla İlgili Örnek Çalışmalar

Etoloji (Davranış Biyolojisi)

Hayvan davranışlarının anlaşılması ve yorumlanması genellikle diğer biyolojik özelliklerden daha kolaydır. Ancak, bilim alanlarında veri elde etmek genellikle özel teknikler gerektirir ve bu teknikler genellikle derin bir uzmanlık gerektirir. Hayvan davranışlarının sayısal olarak ifade edilmesi, fizyoloji veya genetik gibi diğer bilim alanlarındaki veri toplama yöntemlerine kıyasla daha fazla zorluk içerebilir. Bu durum, hayvan davranışlarının bilimsel olarak incelenmesinde geçmişte önemli zorluklar yaratmıştır. Uygulamalı etoloji başlangıçta

özellikle evcil hayvan türlerinde davranış envanterlerinin oluşturulması üzerine yoğunlaşmıştır. Bu envanterler, türlerin özgü davranışlarını gözlemleyerek tanımlamayı amaçlayan çalışmalarla şekillendirilmiştir (Smidt ve diğerleri, 1995; Sambras, 2002). Aynı dönemlerde, Lorenz ve Tinbergen'in teorileri, evcil türlerde temel etoloji çalışmalarını etkilemiş ve geliştirmiştir (Bessei, 1983; Sandilands, 2004). Davranışların tanımlanmasıyla başlayan süreç, zamanla davranışların sıklığını ve çeşitliliğini inceleyen nicel çalışmalara doğru evrilmiştir. Davranış bilimi, biyolojik olguların anlaşılmasının ötesinde, yetiştirme koşullarının iyileştirilmesine, hayvan refahının değerlendirilmesine, olumsuz etkilerin tanımlanmasına ve sağlık koruma uygulamalarının geliştirilmesine katkı sağlamıştır (Steiger, 1993). Uygulamalı etoloji, özellikle insanların büyük ölçüde etkilediği türlerin davranış biyolojilerini inceleyerek, davranış gereksinimlerini belirleme ve hayvan refahıyla ilgili biyolojik ölçütlerin geliştirilmesi gibi temel çalışmaların yanı sıra, farklı bakım ve besleme koşullarının davranışlar üzerindeki etkilerini araştırmıştır (Smidt ve diğerleri, 1995). Çevresel gereksinimleri insanlar tarafından karşılanan hayvanlar üzerinde çalışan etologlar, günümüzde özellikle yetiştirme koşullarının davranışlarda oluşturduğu farklılıkları veya sapmaları incelemeye devam etmektedir. Bu çalışmalar, "türün davranış biyolojisine uygun yetiştirme koşulları" kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Uygulamalı etoloji çalışmalarının başlangıcından itibaren toplumsal gelişmeler, hayvan refahı kavramının ortaya çıkmasına ve bilimsel tartışmalara neden olmuştur. Millman ve diğerleri (2004), Uluslararası Uygulamalı Etoloji Topluluğu'nun kurulmasından sonra geçen süreçte yapılan çalışmaların büyük bir kısmının hayvan refahını anlamaya odaklandığını belirtmektedir. Bu nedenle, hayvan davranışı ve hayvan refahı kavramları sıkça birbirine karışmaktadır, ancak hayvan refahı bilimsel bir yaklaşımı ifade eder ve sosyal bilimlerle de ilişkilidir (Lund ve diğerleri, 2006). Hayvan davranışları ile hayvan refahı arasındaki ilişki, hayvan besleme ve hayvan yetiştirme gibi farklı uzmanlık alanlarıyla da açıklanabilir. Hayvan besleme, hayvanın besin ihtiyaçlarını optimal bir şekilde karşılamak için kullanılan teknik ve yöntemlerin bütünüdür. Diğer yandan, hayvan yetiştirme hayvanın yaşam

kalitesini, üreme performansını ve ürün verimini artırmaya yönelik teknik ve yöntemleri kapsar. Hayvan besleme, bu bağlamda hayvan yetiştirme süreçlerinin bir parçası olarak görülebilir; ancak tüm hayvan besleme yöntemleri doğrudan hayvan yetiştirme amacı taşımaz.

Tutsak hayvanlar üzerinde yapılan çalışmaların genellikle hayvanların davranışlarının bazı yönleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu hayvanlar, vahşi doğada hayvanları inceleyemeyen öğrenciler ve araştırmacılar için önemli bir kaynak olmaktadır. Ayrıca, özellikle çiftliklerde ve hayvanat bahçelerinde, sadece tutsak koşullarda gerçekleşen davranışların bazı yönleri vardır ve bunların birçoğu refah açısından önem taşımaktadır.

Davranış birkaç farklı şekilde tanımlanabilir, örneğin:

1. Bir hayvanın çevresel değişikliklere verdiği tepkilerin toplamı,
2. Bir organizmanın belirli bir uyarana verdiği belirli bir tepki,
3. Bir hayvanın dış dünyayı ve vücudunun iç durumunu algılayarak bu algıladığı değişikliklere tepki verme süreçlerinin tümü (Manning, 1972).

Hayvanları tutsak etmek, sergileyebilecekleri davranışların çeşitliliğini kaçınılmaz olarak sınırlar. Ancak, sadece kendi başına ilginç olmaktan öte, davranışın bilgisi, hayvan refahını etkileyen birçok faktörün anlaşılabilmesi için önemlidir. Örneğin, kötü bakım, bir hayvanat bahçesindeki bir üreme programında kullanılan hayvanların üreme kapasitesini veya bir çiftlikte bulunan hayvanların verimliliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Tinbergen (1963) hayvan davranışı çalışmasındaki dört temel soruyu belirlediği önemli bir çalışma yayınladı. Bu dört faktör şöyle sıralanabilir:

Neden- Bir hayvanın belirli bir davranışı sergilemesine ne sebep olur? Davranışın altında yatan mekanizmalar nelerdir? Davranışın motivasyonu nedir?

Gelişim- Belirli bir davranış hayvanın yaşamı boyunca nasıl gelişir, yani davranışın ontogenisi nedir?

Fonksiyon (hayatta kalma değeri)- Bir hayvan, belirli bir davranışı neden sergiler? Ona hayatta nasıl yardımcı olur? Hayvanın uygunluğu için sonuçlar nelerdir?

Evrim- Bir davranış nasıl evrimleşti?

Tinbergen (1963)' e göre belirli bir davranışın çalışılmasında, yukarıda belirtilen dört sorudan hangisinin ele alındığını düşünmenin önemli bir nokta olduğunu vurgulamaktadır. Anormal bir davranışın nedenini anlamak, bir hayvanat bahçesinin bunu engellemesine yardımcı olabilirken normal bir davranışın nasıl geliştiğini anlamak da normal gelişim için uygun koşullar sağlamalarına yardımcı olabilmektedir. Davranışların işlevini anlamak, hayvanlar ile çevreleri arasındaki ilişkiyi takdir etmek ve kötü ayarlanmış hayvanları doğaya geri bırakmanın olası sonuçlarını anlamada önem göstermektedir.

Hayvan Bakımı Çalışmaları

Hayvan refahı artık akademik bir çalışma disiplini olarak kabul edilmiş olup son yıllarda çiftlik hayvanlarının, evcil hayvanların ve hayvanat bahçelerinde yaşayan hayvanların refahı konusunda artan endişeler bulunmaktadır. Bu endişenin çoğu memeliler ve daha az ölçüde de kuşlar üzerine odaklanmaktadır. Ancak son zamanlarda, kerevitlerin stres sonrası anksiyete benzeri davranış sergilediği gösterilmiştir (Fossat vd., 2014); böylesi davranışlar omurgasızlarda ilk kez çalışılmıştır.

Hayvan refahı bilimi, uygulamalı hayvan davranışının bir dalıdır. Refah çalışmaları, hayvanların refahlarını tehlikeye atmadığı sürece, kapalı alanlarda bulunan hayvanlarla yapılabilmektedir. Bu çalışmalar, farklı koşullar altında hayvan davranışının ölçülmesi, tercihinin veya fiziksel durumunun değerlendirilmesi gibi konuları içerebilmektedir. Örneğin, farklı zemin türlerinin kullanılabilirliği durumunda gözlenen davranışları karşılaştırmak, zenginleştirme cihazının etkinliğini değerlendirmek veya vücut durumunu puanlamak gibi çalışmaları içerebilmektedir.

Davranış ile refah arasındaki ilişki karmaşıktır. Mason ve Mendl (1993), hayvan refahını değerlendirmek için kullanılan bazı yanıtların nötr veya hatta hoş olaylar tarafından tetiklenebileceğini, özgünlüğünün eksik olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle davranış çalışmalarının çoğu yorumlamayı zorlaştırmaktadır.

Ekolojik Çalışmalar

Ekoloji, organizmalar arasındaki ilişki ve organizmalar ile çevreleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir bilim dalıdır. Hayvanat bahçelerinde yaşayan hayvanlar ve diğer kapalı alanlardaki hayvanlar, doğal yaşam alanlarındaki ekolojik ilişkilere sahip değildir ve bu araştırmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Birçok ekolojik çalışma, hayvanların basit gözlemlerinin ötesine geçmektedir. Örneğin, parazitlerin çalışılması, dışkı ve kan örneklerinin toplanmasını gerektirebilir; beslenme ekolojisinin çalışmaları, hayvanların sınırlanmasını, yiyecek alımını ve dışkı üretimini dikkatle ölçmeyi gerektirebilmektedir. Bu tür sınırlama, bir hayvanat bahçesi ortamında sorun olabilir, ancak çiftlik ortamında tamamen normaldir. Bununla birlikte, yalnızca gözlemsel yöntemleri içeren ekolojik çalışmalar, kapalı ortamlarda mümkün olmaktadır.

Bazı çalışmalar, ekoloji ile davranış arasındaki ara yüzle ilgilidir. Davranışsal ekoloji, hayvan davranışının ekolojik ve evrimsel temellerini ve organizmanın çevresine uyum sağlama rolünü inceleyen bir bilim dalıdır. Davranışsal ekolojideki hipotezler, davranışın optimize edildiğini varsayar. Kapalı ortamlar, davranışsal ekolojiyi incelemek için kullanışlıdır çünkü çevre yapay olarak kontrol edilebilmektedir.

Dünya’da ve Türkiye’de Hayvan Hakları

Dünya’da Hayvan Hakları

İnsanların hayvanlara duyduğu merhamet ve sahip oldukları sorumluluğu fark etme süreci uzun yıllar almıştır. Bu farkındalık gelişene kadar zaman içinde çeşitli sivil toplum kuruluşları oluşturulmuştur. İlk olarak zihinsel düzeyde başlayan bu koruma hareketi zaman içinde daha fazla organize bir yapı halini almıştır. İlk hareketlenmenin, hayvan severlerin hayvanlara duyduğu sevgi ve empatiyle başladığı görülmektedir (Ünder, 1996, s.164).

Hak ve hukuk kavramlarının oluşumunu temsil eden bir belge olan Magna Carta, hak ve hukuk kavramlarının temelini atmış fakat hayvan haklarını düzenlemeye odaklanmamıştır. Sadece insan haklarına yönelik önlemler içermektedir. Hayvan hakları ise, insanın doğaya ve diğer canlılara verdiği zarar sonucu zamanla gelişmiştir (Bakalım, 2022, s.9). M.Ö. 400'lerde tıp yazılarında ilk kez belirgin hale gelmeye başlamış, bunu 13. ve 18. yüzyıllarda hayvanların yargı önünde temsil edilmesi takip etmiştir. Hayvan deneylerine karşı duruş ise yaklaşık olarak 1789'da başlamıştır (Yaşar & Yerlikaya, 2004, s.40-41).

Sanayi devriminin etkisiyle, 18. yüzyılda kentlere yönelik yerleşimin artması, insanların yaşam biçimlerini değiştirmeye başlamıştır (Williamson, 1988, s.425). Sanayinin yükselmesi, aynı dönemde savaşlar ve doğal felaketler gibi faktörlerle birlikte büyük göç dalgalarına neden olmuştur. Bu dönemde, insanlar ekonomik değeri olmayan evcil hayvanlarını, örneğin kedileri ve köpekleri terk etmişler, değeri olan çiftlik hayvanlarını ise satmışlardır (Tamzok, Kük & Çobanoğlu, 2013, s.3). Daha sonra, Hollanda'da, 'Hayvanların Sağlık ve Refahını Koruma Yasası' olarak adlandırılacak bir yasa 1780 yılında kabul edilmiştir (Ertan & Keleş, 2002, s.151).

İnsanların hayvanlara yönelik davranışlarını düzenlemeye yönelik ilk organize girişimler, Sanayi Devrimi sonrası 19. yüzyılda başlamıştır (Tatar, 2016, s.299). Birleşik Krallık'ta 1822 yılında kabul edilen Büyükbaş Hayvanlara Eziyetin Engellenmesi Yasası (Cruel Treatment of Cattle Act), tarihsel açıdan en önemli hayvan koruma yasası olarak kabul edilir ve ekonomik değeri olan hayvanların korunması ile hayvanlara yapılan kötü muameleyi

önlemeyi amaçlamaktadır (Arıkan, 2016, s.159). Atların arabaları çekmesi sırasında maruz kaldığı zulmü önlemek amacıyla 1824 yılında İngiltere'de kurulan Hayvanlara Şiddeti Önleme Derneği (Society for the Prevention of Cruelty to Animals), hayvanları koruma amaçlı kurulan derneklerin ilki olarak kabul edilir (Donaldson & Kymlicka, 2016, s.9). Antiviviseksiyonist (canlı hayvanlar üzerinde yapılan deneylere ve testlere karşı olan) protestolar ise ilk kez 1863 yılında İngiltere'de başlamış, daha sonra Fransa'ya da yayılmıştır (Yaşar & Yerlikaya, 2004, s.41). İlk antiviviseksiyonist dernek olarak kabul edilen Viktorya Sokağı Derneği (Victoria Street Society), Londra'da Frances Power Cobbe tarafından 1875 yılında kurulmuştur. Bu derneğin çabaları sonucunda hükümet, hayvanlar üzerinde yapılan deneylerle ilgili ilk etik yasa olan Hayvanlara Zulmün Önlenmesi Yasası (Cruelty to Animals Act 1876) 1876 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa, 1986 yılına kadar, Hayvanlar (Bilimsel Prosedürler) Yasası (Animals (Scientific Procedures) Act 1986) ile değiştirilene kadar 110 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır (National Anti-Vivisection Society. (23.11.2023). Explanation of the Animal Welfare Act. <https://navs.org/learn-more/explanation-of-the-animal-welfare-act/>).

1876 yılında yürürlüğe giren Hayvanlara Zulmün Önlenmesi Yasası, 1835 yılında kabul edilen Hayvanlara Zulmün Önlenmesi Yasası'nın (Cruelty to Animals Act 1835) değiştirilmiş bir sürümüdür. Bu nedenle, antiviviseksiyonistlere göre kötü üne sahip, ancak iyi bir adlandırmaya sahip bir yasa olarak kabul edilmektedir. Bunun sebebi canlı hayvanların deneylerde kullanımını yasallaştırmakla kalmayıp, kamuya karşı hiçbir sorumluluk taşımadan hayvanlara ve laboratuvarlara tam bir gizlilik sağlamaktır (National Anti-Vivisection Society. (23.11.2023). Explanation of the Animal Welfare Act. <https://navs.org/learn-more/explanation-of-the-animal-welfare-act/>).

İngiltere'den sonra, canlı hayvanların deneylerde kullanımıyla ilgili yasal düzenlemeler Amerika'da 1966'da Avrupa'da 1970'lerde ve Avustralya'da ise 1985'ten sonraki dönemde yapılmıştır (Yaşar & Yerlikaya, 2004, s.42).

Hayvan hakları hareketinin, hayvan deneylerine karşı tepki olarak doğduğu ve temel ilhamını hayvan refahı düşüncesinden aldığı açıkça görülmektedir (Yaşar & Yerlikaya, 2004, s.45). Tarihsel süreçte, hayvan haklarına dair çabalar ve düzenlemeler öncesinde, hayvan refahını iyileştirmeye yönelik girişimler ve düzenlemeler yapılmıştır (Koşum, 2018, s.29). Hayvan refahı girişimlerini izleyen dönemde, Peter Singer'ın 1975'te "Animal Liberation" (Hayvan Özgürleşmesi) kitabını yayınlaması, hayvan özgürleşmesi hareketinin gelişimine yol açmıştır (Singer, 2002, s.15). "Hayvan Özgürleşmesi" kitabı, hayvan refahı uygulamalarından yola çıkarak, hayvan hakları hareketinin doğuşuna zemin hazırlamıştır (Tatar, 2016, s.300). Hayvan hakları adına ilk yasal düzenlemeler Strasbourg'ta 1985'te ve 1986'da iki yönerge kabul olarak kabul edilmiştir (Yaşar & Yerlikaya, 2004, s.40-41).

19. yüzyılın başlarında, Saksonya Krallığı, hayvanlara kasıtlı kötü muamelede bulunanlara bir ay hapis cezası verileceğini açıklamıştır (Ertan & Keleş, 2002, s.150). 1956 yılında Paris'te "Kuşların Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme" kabul edildi (Kanunum. Erişim tarihi: (07.10.2021). Kuşların korunmasına dair Milletlerarası Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında Kanun. (<https://www.kanunum.com/files/797-1.pdf>). 1960'lı yıllara gelindiğinde, "hayvan refahı" kabul edildi ve hayvanların acıyı hisseden varlıklar olduğu ve onların da haklara sahip olduğu birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Bu kavramın benimsenmesinden sonra, birçok ülkenin katılımıyla bir bildirge yayınlanmıştır (Uyumaz, 2016, s.158). 1968'de, Avrupa Birliği üye devletleri, çeşitli anlaşmalar imzalamıştır, örneğin "Uluslararası Tarımda Hayvanların Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması" gibi (Bakalım, 2022, s.13). 1970'li yıllara gelindiğinde, hayvan refahı ve hakları kavramları artık hukuki metinlerde yer almaya başladı. 1970'lere kadar, hayvan etiği üzerine fazla düşünülmemiştir. Ancak ırk ve cinsiyet ayrımcılığına karşı yapılan mücadeleler, hayvan hakları hareketinin doğmasına yol açmıştır (Gruen, 2011, 118). 1971'de su kuşlarına dair bir sözleşme kabul edilmiştir. 1975'te, nesli tükenmekte olan hayvanları korumaya yönelik bir antlaşma çıkarılmıştır (Bakalım, 2022, s.13). Hem kesim hayvanları

hem de göçmen türlerin korunmasına yönelik bir sözleşme olan "Yaban Hayvanlardan Göçmen Türlerin Korunması Sözleşmesi" 1979'da imzalanmıştır (Sungurbey, 1993, s.54).

Uzun yıllar süren kötü muamele ve işkencenin ardından, hayvanları korumak amacıyla hayvan haklarına dair bir düzenlemenin gerekliliği önem kazanmıştır. Bu düşünceyle, 1977 yılı eylül ayında İngiltere'de "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi" yayınlanarak hayvanların haklarına vurgu yapılmıştır. Bildiride, hayvanların kişisel haklara sahip olamayacakları, ancak insanlar tarafından korunacakları belirtildi. Bu bildirideki ilkeler, Türkiye'de kabul edilen 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'na da temel oluşturmuştur. 15 Ekim 1978'de ilan edilen bildirge, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından ilan edilmiştir. Bildirgenin 14. maddesine göre, bildirgeye üye olan tüm ülkeler, kendi hukuk sistemlerine hayvan haklarını yasal olarak dâhil etmelidir. Ancak, hukuk sistemlerinde hayvanların statüsü değişmedi ve insanlar hayvanlara meta (mal) gibi davranmaya devam etmiştir (Bakalım, 2022, s.14).

2000'li yıllarda hayvanların taşınması konusuna oldukça önem verilmeye başlanmış ve "2003 yılında Uluslararası Taşıma Sırasında Hayvanların Korunması Avrupa Sözleşmesi" adlı sözleşme kabul edilmiştir. 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Sözleşmesi, hayvanların sezgiye ve hisse sahip canlılar olduğunu açıkça belirtmiştir. Sözleşmeye taraf ülkelerden, hayvanlara tanınan haklara saygı göstermeleri beklenmektedir. Tarih boyunca, hayvan hakları adına zaman zaman adımlar atılmıştır. Bu adımlardan bazıları olumlu sonuçlar doğurmuştur (Bakalım, 2022, s.14). Evrensel bildirgeler yayınlanmıştır. Avrupa ülkeleri kendi yasalarında hayvanlar için düzenlemeler yapmış ve hayvanların statüsü tartışılmıştır. Hayvan Refahı Bildirgesi bağlayıcı olmasa da hayvanların hukuki statülerine katkı sağlayacak bir adım olarak kabul edilmektedir. Hayvanların duygusal ve fiziksel deneyimleri olduğuna dair dikkatli olunması gerekmektedir. Çağdaş hayvan hakları hareketi yeni bir oluşum olsa da hayvanlara duyulan şefkat ve koruma içgüdüğü tarihsel bir geçmişe dayanmaktadır.

Türkiye’de Hayvan Hakları

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, İstanbul'un sokak köpekleri, yeni Osmanlı hükümetinin Batılılaşma programının bir sonucu olarak şehir için bir tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. 1910 yılına gelindiğinde, bu tehdidi önlemek amacıyla binlerce sokak köpeği mavnalarla Hayırsız Ada'ya (Sivri Ada) taşınmış ve orada açlık ve susuzluk içinde terk edilmiştir. Bu köpeklerin maruz kaldığı kötü muamele uluslararası basında geniş yankı bulmuş ve hükümet şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu nedenle, hayvanlara yardım etmek amacıyla 1912 yılında dönemin önde gelen devlet büyükleri, Alice Manning ve onun hayvanlara yardım ekibi ile İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti'ni kurmuştur. Dönemin İngiltere Büyükelçisi'nin eşi Lady Lowther'ın çabaları sayesinde, Türkiye Hayvanları Koruma Derneği, Beyoğlu Belediyesi bünyesinde faaliyete geçmiştir (Türkiye Hayvanları Koruma Derneği. (11.10.2023). <https://www.thkd.org.tr/blog.php>.)

Dünya genelinde, Hayvanları Koruma Günü 4 Ekim tarihine ithafen, ilk kez 1931 yılında Floransa'da resmi olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bu özel gün, kökenlerini 1853 yılında İngiliz W. Miller tarafından önerilen Hayvanları Koruma Günü fikrinden almıştır. Türkiye'de ise bu anlamlı gün, 1936 yılında resmi olarak kabul edilerek hayvanlara saygı duyulması ve korunması gerekliliğini vurgulayan önemli bir uluslararası etkinlik haline gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda hayvan hakları, III. Murat döneminde önemli bir gelişme kaydetmiştir. III. Murat, hayvanları korumak için çeşitli önlemler almıştır. Yük hayvanlarının fazla yüklenmesini yasaklamış ve haftada bir gün dinlenmelerini emretmiştir. Ayrıca, kuşlara da önem vermiş ve kuşların bakımı için vakıflar kurmuştur. Bu vakıflar, kuşların ve sokak hayvanlarının beslenmesi için özel bütçeler ayırmıştır.

1912 yılında tarih sahnesine çıkan ilk resmi dernek, Himaye-i Hayvanat Cemiyeti olmuştur. Bu dernek, hayvanların korunması amacıyla kurulan ilk önemli kuruluşlardan biri olmuştur.

Daha sonrasında, Türkiye'nin çeşitli illerinde sokak hayvanlarının korunması ve refahlarının artırılması amacıyla bir dizi dernek kurulmuştur (Bakalım, 2022, s.16).

Cumhuriyet döneminde hayvan haklarına verilen önem artarak devam etmiştir. Bu çerçevede, yaptırımlar ve koruma önlemleri ceza kanunlarına dahil edilmiştir. Hayvan haklarına duyarlılık gösteren ve bu konuda kanunlar çıkartmaya çalışan önemli kişilerden biri de Sungurbey'di. O, 1980'li yıllarda hayvan hakları için yoğun bir çaba sarf etmiştir ve bu alandaki çalışmaların temellerini atmıştır (Sungurbey, 1993, s.67).

1989 yılında deney hayvanlarının denetimiyle ilgili yoğun tartışmalar gündeme gelmiştir. Bu, hayvan hakları alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ardından, 2003 yılında "Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi" Türkiye tarafından onaylanmış ve bu, hayvan haklarını düzenleyen ilk yasal düzenleme olarak kabul edilmiştir. Bu önemli adımın ardından, 4934 sayılı kanun temel bir çerçeve oluşturarak hayvan haklarına daha fazla odaklanmayı amaçlamıştır. Daha sonra ise 5199 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle bu çabalar devam etmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye'de hayvan haklarının güçlendirilmesi ve korunması açısından önemli adımları temsil etmektedir (Bakalım, 2022, s.16).

Hayvan haklarına dair önemli bir dönüm noktası 4 Haziran 2004 tarihinde yaşanmıştır, çünkü o tarihte Türkiye'de hayvan haklarını düzenleyen ayrı bir kanun kabul edilmiştir. Bu kanuna "Hayvan Koruma Kanunu" (HKK) denildi. KHK'nin içeriğinde, ev ve süs hayvanları gibi önemli kavramlar açıklanmıştır. Özellikle KHK'nin 2/(e) maddesinde evcil hayvanlar ve 1. maddesinde ev ve süs hayvanları tanımlanmıştır. Buna göre, yabani ve evcilleştirilemeyen hayvanlar bu tanımların dışında kalmıştır. Ardından 9 Temmuz 2021 tarihinde yapılan bir değişiklikle kanundan "süs" ibaresi çıkarılmıştır. Bu değişiklikle, hayvan hakları kanunu daha geniş kapsamlı hale getirilmiş ve hayvanların korunması ve refahlarına yönelik daha fazla önem verilmiştir. Bu adım, Türkiye'de hayvan haklarının güçlendirilmesi ve geliştirilmesi yönünde önemli bir gelişmeyi temsil etmektedir (T.C Cumhurbaşkanlığı. (09.07.2021). Hayvanları Koruma Kanunu ile Türk Ceza Kanunu'nda

Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmî Gazete, 31541.
<https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-9.htm>.)

Kararname ile yapılan başlıca değişiklikler şunlardır: Hayvanlara yönelik şiddet ve işkence cezaları arttırılmıştır. Örneğin, bir hayvanı öldüren kişi için verilen ceza, 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezasına yükseltilmiştir. Hayvanları dövüştüren kişiler için daha ağır cezalar öngörülmüştür. Bu kişiler, 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Hayvanları terk etmek yasaklanmıştır. Hayvanları terk eden kişiler, 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Sokak hayvanlarına yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetleri geliştirilmiştir. Belediyeler, sokak hayvanlarının bakım ve rehabilitasyonu için gerekli önlemleri almak zorundadır. Bu değişiklikler, Türkiye'de hayvanların refahının korunması ve hayvan haklarına saygı duyulması açısından önemli katkılar sağlamaktadır (T.C Cumhurbaşkanlığı. (09.07.2021). Hayvanları Koruma Kanunu ile Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmî Gazete, 31541. <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-9.htm>.)

Türkiye'de hayvan hakları, 1982 Anayasası'nda doğrudan bir hükümle düzenlenmemiştir. Ancak, Anayasa'nın 56. maddesi, "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir" hükmünü içermektedir. Bu hüküm, hayvan haklarına dolaylı bir şekilde etki eden ve bu hakların bir parçası olarak kabul edilebilecek bir çerçeve sunmaktadır. Neyse ki, hayvan haklarının anayasal düzeyde tanınması, hayvanların çıkarlarının insan haklarıyla aynı değere sahip olduğunu ve bu hakların korunması gerektiğini vurgulayacaktır. Bu, hayvanların anayasal bir varlık olarak kabul edilmesini ve onların haklarının korunması için etkili yasal mekanizmaların oluşturulmasını gerektirecektir. Anayasa'da hayvan haklarına yönelik doğrudan bir hükmün eklenmesi birçok avantaj sunacağı düşünülmektedir. Bu hükmün, hayvanların yaşama hakkı, özgürlüğü, işkenceye maruz kalmama hakkı gibi temel haklarının güvence altına alınmasını sağlayacağı düşünülmektedir (Sinmez, 2022, s.55). Ayrıca, hayvanları yalnızca mülkiyet nesneleri olarak görmeyi bırakarak, onları hak sahibi olarak kabul edilmesine ve bu çerçevede daha etkili bir şekilde korunmalarına katkıda

bulunacağı öngörülmektedir. Bu doğrultuda, Anayasa'da hayvan haklarına dair bir madde oluşturmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu madde, hayvanların temel haklarının garanti altına alınmasını ve devlete bu hakları koruma görevi verilmesini içermelidir. Aynı şekilde, hayvanların mülkiyet statüsünden çıkarılarak hak sahibi olarak tanınmasının da bu maddeye dâhil edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Anayasa'da hayvan haklarına dair bir hükmün eklenmesi, Türkiye'nin çağdaş hukuk anlayışına uyum sağlaması açısından da önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu hüküm, hayvan yaşamına saygı gösterilmesini, hayvana yönelik şiddetin ve istismarın engellenmesini amaçlayan hedeflere ulaşmada yardımcı olacağı belirtilmiştir (Sinmez, 2022, s.56).

Hayvan Refahı, Hayvan Özgürleşmesi ve Hayvan Hakları Kavramlarına Bakış

Modern dünyada, insanların hayvanlara yönelik davranışları giderek daha fazla sorgulanmaktadır. Bu sorgulama, insanların hayvanlarla olan ilişkilerinde yaşanan değişimlerden kaynaklanmaktadır. Geçmişte, hayvanlar genellikle insanlara hizmet etmek için kullanılan nesneler olarak görülüyordu. Ancak, günümüzde hayvanların da birer canlı oldukları eski dönemlere oranla daha fazla kabul edilmektedir. Hayvanlara yönelik davranışları değiştirmek için çeşitli adımlar atılmıştır. İlk olarak, hayvanların refahını artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, hayvanların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli düzenlemeleri içermektedir. Ancak, çalışma alanının yalnızca hayvanların refahıyla sınırlı kalmaması gerektiği düşünülmektedir (Atalay, 2021, s.27). Hayvanların özgürleşmesi de büyük önem içermektedir. Hayvanlar, insanların çıkarları için kullanılmamalı veya öldürülmemelidir. Bu nedenle, hayvan özgürleşmesi hareketi ortaya çıkmıştır. Bu hareket, hayvanların kendi yaşamlarını kendileri yönetme haklarına sahip olduğunu savunmaktadır. Hayvan özgürleşmesi hareketi, hayvan hakları hareketine yol açmıştır. Hayvan hakları hareketi, hayvanların insanlar gibi haklara

sahip olduğunu savunmaktadır. Bu haklar arasında yaşama, özgürlük, acı çekmekten korunma gibi haklar yer almaktadır (Atalay, 2021, s.28).

"Refah" veya "gönenç" kelimesi, İngilizce "welfare" kelimesinin Türkçe karşılığıdır ve genellikle "bir varlığın genel sağlığı, mutluluğu ve güvenliği" anlamına gelir. Özellikle hayvan refahı terimi, hayvanların fiziksel ve psikolojik olarak iyi durumda olmalarını ifade eder. Tarihsel olarak, hayvan refahı yaklaşımının kökenleri, hayvanların acı çekmekten korunmasını savunan Jeremy Bentham'a (1748-1832) kadar gitmektedir. Bentham bunları şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir gün, hayvanlara karşı ayrımcılığın, bacak sayısı, deri rengi veya kuyruk varlığı gibi yetersiz nedenlerle yapılmayacağını umuyorum. Peki, bu çizgiyi neden çekmeliyiz? Akıl kapasitesi veya dil yeteneği mi? Ancak, yetişkin bir at veya köpek, bir günlük, bir haftalık veya hatta bir aylık bir bebekten çok daha akıllı ve konuşkandır. Bu olmasa bile, ne fark eder? Asıl soru, hayvanların acı çekip çekmediğidir (Bentham, 1781, s.144).”

Bentham'ın görüşleri, hayvan hakları hareketi için önemli bir kilometre taşıydı ve günümüzde hala yaygın olarak kabul edilmektedir.

Hayvan refahı, belli bir süre zarfı sonucunda çiftlik hayvanlarının zihinsel ve fiziksel olarak iyi olma durumu olarak literatürde yer tutmuştur. Bu, hayvanların acı çekmemesi, çevrelerine uyum sağlayabilmesi ve temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi anlamına gelmektedir. Hayvan refahı, hayvanların sağlığı ve iyiliği ile yakından ilişkilendirilmektedir. Hayvanların yaşadığı kötü koşullar, onların refahını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumun, hayvanların strese girmelerine, hastalanmalarına ve hatta ölmelerine neden olabildiği vurgulanmıştır. Ayrıca, yetiştirilen hayvanların refahının, elde edilen hayvansal ürünlerin kalitesini etkilediği görülmüştür. Kötü koşullarda yetiştirilen hayvanların ürünleri, insan sağlığı için zarar teşkil edebilecek niteliktedir (Atalay, 2021, s.28).

Hayvan refahı perspektifine göre, hayvanlara acı çektirilmemesi veya bu durumun en aza indirilmesi şartıyla, insanların onları kullanmasının kabul görülebileceği savunulmuştur. Bu

yaklaşımına göre, gıda ve bilimsel araştırmalar için hayvanların kullanılmasının, etik açıdan uygulanabilir başka bir yol olmadığı sürece kabul edilebilir olduğu belirtilmiştir. Hayvan refahı perspektifi, hayvanlara insanca davranmanın, insanlara da insanca davranılmasını teşvik edeceği argümanına dayanmaktadır. Burada insan merkezli yaklaşımın izleri açıkça görülmektedir.

Strand'a göre günümüzde popüler hale gelmiş olmasına rağmen hayvan refahının yeni bir düşünce olmadığını belirtmektedir. İnsanların hayvanları evcilleştirmeye başladığı andan itibaren kendi çıkarlarını düşünerek hayvan refahına önem verdiklerini öne sürmektedir.

Ele alınan problemler, hayvanların statüsünün yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu aşamada, Peter Singer'ın, Jeremy Bentham'ın 'acı hissedebilme kapasitesi' ve Richard Ryder'ın 'türçülük' fikirlerinin ötesine geçerek, kendi 'menfaatlerin eşit önemsenmesi' ilkesini ekleyerek oluşturduğu 'hayvan özgürleşmesi' görüşü ortaya çıkmış ve hayvan hakları açısından önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir (Singer, 1975).

Peter Singer, 1975 yılında yayımlanan 'Animal Liberation' (Hayvan Özgürleşmesi) kitabında, hayvanların ahlaki statüsünü anlaşılabilir bir dil kullanarak ele almıştır. Bu çalışması, hayvan hakları konusundaki felsefi düşünceyi geniş bir kitleye duyurmuş ve tartışmalara yol açmıştır. Singer'ın kitabı, insanların hayvanlarla ilişkilerini sorgulamalarına ve farkındalık oluşturmalarına büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Kitap, hayvanlarla ilgili etik sorumluluklarımızı düşünmeye teşvik etmiş ve hayvan hakları hareketinin büyümesine öncülük etmiştir (Singer, 1975).

Singer'ın 'Hayvan Özgürleşmesi' düşüncesinin merkezinde bulunan temel kavramlardan biri olan 'türçülük' (speciesism), bireylerin kendi türlerini diğer canlı türlerine ahlaki açıdan üstün veya daha değerli görmesi ve bu perspektifi haklı çıkarma çabası olarak tanımlanmaktadır. Yani türçülük, insanların kendi türlerini özel bir statüye koyma eğilimini ifade etmektedir. Bu, insanların sıklıkla diğer canlı varlıkları, sadece kendi çıkarlarına

hizmet etmeleri veya onları kullanmak amacıyla yaklaştıkları bir düşünce biçimini ifade etmektedir.

Hayvan hakları düşüncesi ise temel olarak hayvanların saygın bir muamele görmeye hak sahibi olduklarını ve herhangi bir gerekçeyle insanların menfaatleri için sömürülmemeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre, hayvanlar da kendi haklarına sahiptir. İnsanların hayvanları sadece mal veya mülkiyet olarak görmeleri, hayvanların haklarının ihlal edilmesine yol açmaktadır. Hayvanların mülkiyet statüsü, onların eşitlik ilkesine dayalı haklara sahip olmalarının ve gereksiz acı ve zulme maruz kalmamalarının önündeki en büyük engel olmaktadır. Dolayısıyla, hayvan hakları hareketinin temel amacı, hayvanlara hukuki koruma sağlayarak bu statüyü değiştirmektir (Singer, 1987, s.7-8). Hayvan hakları hareketi, insanların hayvanların haklarına saygı göstermesini ve onların hayat döngülerini daha iyi geçirmelerini sağlamak amacıyla hukuki düzenlemelerin yapılmasını teşvik eder.

Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Eğitim sadece sınıf içi öğrenmeyle sınırlı olmayıp, öğrencinin ilgileri, motivasyonu, sosyal çevresi ve değerlendirme gibi faktörleri içeren bir etkileşim sürecinin parçasıdır. Bu nedenle öğrenmeyi formal (resmi), informal (gayri resmi) ve okul dışı eğitim olmak üzere üç ana kategoriye ayırmak mümkündür (Eshach, 2007; Maarschalk, 1988; Tamir, 1990).

Formal öğrenme, belirli bir zaman diliminde bireye belli bilgi ve becerilerin bilinçli bir şekilde kazandırılmaya çalışılması anlamına gelmektedir. Bu tür öğrenme, önceden planlanmış, yönlendirilmiş ve öğretmenin liderliğinde gerçekleştirilen, amaç ve beklentilerin önceden belirlendiği yapılandırılmış öğrenme süreçlerini içermektedir. İnfomal öğrenme ise, kişinin yaşamı boyunca sürekli olarak deneyimlediği, içinde bulunduğu esnek bir öğrenme sürecidir. Bu tür öğrenme, bazen isteyerek ve bilinçli olarak gerçekleşirken, bazen de kişinin farkında olmadan ortaya çıkabilmektedir.

Şehir merkezlerinde nüfusun artması, ağaçlı alanların azalmasına ve güvenli doğal oyun alanlarının eksikliğine neden olmuştur. Bu, çocukların güvenli doğal ortamlara erişiminde bir azalmaya yol açmıştır. Louv (2005/2017) doğa yoksunluğu sendromunun çocuklarda ortaya çıkmasının nedeninin, kentsel bölgelerde yaşayan çocuklar ve yetişkinlerin doğal ortamlarda bulunduklarında temelsiz korkular ve tiksinti hissi geliştirme eğiliminde olmaları olduğunu savunmaktadır. Ancak, bu tür doğal ortamların eksik olduğu şehirleşmiş bölgelerde yaşayan bireylerin, çeşitli problemlerle karşılaştıkları görülmüştür. Bu nedenle, şehirlerde, doğal ortamlarda eğitim uygulamalarına pek yer verilmemiştir (Çabuk, 2019).

Anderson ve diğerleri (2006), okul dışı öğrenme ortamlarını etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır: uzun dönem etkisi, öğrenmeyi artırıcı etkisi, okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin kazanımlarıyla bütünleştirilmesi, öğretmenin algısı ve rolü şeklindedir. Okul dışı öğrenme (ODÖ), önceden belirlenmiş kazanımlara dayalı olarak tasarlanmış, planlı ve programlı bir öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu tür öğrenme, okul sınırlarının dışında gerçekleşir ve öğrencilere rehber öğretmenler eşliğinde farklı etkinlikler sunmaktadır. Okul dışı öğrenme, öğrencilerin bilgi ve becerilerini yaşantıları aracılığıyla pekiştirmelerine, duygusal gelişimlerine katkı sağlamalarına ve çevre bilincini artırmalarına olanak tanıdığı görülmektedir.

Okul dışı etkinlikler, ilk olarak beceri odaklı etkinlikler olarak ortaya çıkmıştır, örneğin tırmanma, kano gezintisi, yön bulma yarışı ve kamp yapma gibi etkinlikler. Bu tür etkinlikler halen devam etmektedir, ancak son yıllarda okul dışı eğitim, öğrencilerin sosyal ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunmanın yanı sıra, belirli konuların anlaşılmasına da yardımcı olan pratik yaşantılar sunarak çok yönlü bir öğrenme deneyimi sağlamaktadır (Smith, 1987).

Okul dışı öğrenme deneyimleri, öğrencilere, okul öğrenmelerini anlamlandırma, problemleri çözme, bilgiyi dönüştürme, aktarmaları, analiz yapmaları ve sentez yapmaları gibi üst düzey becerilerin gelişimine katkı sağlayabilir. Ayrıca, duygusal

gelişimlerine de olumlu katkı sağlayarak ilgi, motivasyon, tutum, kişilik, benlik ve değer yargıları gibi duygusal boyutları etkileyebilir (Sönmez, 2004).

Okul dışı öğrenme, formal ve informal öğrenmenin arasında bir köprü görevi görmektedir. Öğrenciler, okul dışı öğrenme ortamlarında günlük yaşamlarıyla bağlantı kurarak öğrendikleri konuları daha iyi anlayabilmektedirler. Bu tür ortamlar, öğrencilerin teorik bilgileri pratiğe dökme fırsatı bulmalarına yardımcı olur. Okul dışı öğrenme, öğrencilerin çok yönlü düşüncelerini sağlar, bilgi ve becerilerini artırır, duygusal gelişimlerine katkı sağlar ve çevre bilincini artırır. Ancak, bu tür öğrenme ortamlarının bazı sınırlılıkları da bulunur. Öğrenci sayısının fazla olması, etkinlik sürelerinin kısıtlı olması, ulaşım ve mali zorluklar gibi sınırlılıklar, okul dışı öğrenme uygulamalarını sınırlandırabilmektedir.

Hayvanat Bahçeleri

Hayvanat bahçeleri, insanların doğayla vakit geçirebilecekleri ve doğal dünya ile etkileşimde bulunabilecekleri rahatlatıcı mekanlar olarak tanımlanmıştır (Metin-Göksu & Sökmen, 2020). Aynı zamanda öğrencilerin eğitim açısından faydalı ve keyifli deneyimler yaşadığı dış mekân öğrenme alanlarıdır. Bu mekanlar, öğrencilere günlük yaşamlarında nadiren rastladıkları çeşitli hayvan türleriyle tanışma fırsatı sunar, böylece doğal dünya hakkında daha fazla bilgi edinmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda hayvanat bahçeleri, nesli tehlikede olan birçok hayvanın korunması ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Öğrenciler, bu mekanlarda hayvanların davranışlarını inceleyebilir, yaşam alanları hakkında bilgi edinebilir ve doğal yaşamın bir parçası olan canlıları gözlemleyerek çevreleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilirler. Ayrıca, bu deneyimler, doğa sevgisi ve çevre bilinci geliştirmelerine yardımcı olabilmektedir. Dolayısıyla, hayvanat bahçeleri öğrencilerin hem eğlenmelerini hem de öğrenmelerini sağlayan önemli bir kaynak olarak görülür (Balkan-Kıyıcı, 2011).

Hayvanat bahçeleri, çevre okuryazarlığı bilincinin gelişmesine katkı sağlayan dolaylı deneyimler sunabilmektedir. Türkiye'de pek çok şehirde bulunan hayvanat bahçeleri, insanlara doğal dünya ve vahşi yaşam hakkında bilgi edinme fırsatı sunmaktadır. Ziyaretçiler, bu mekanlarda farklı ekosistemleri, türleri ve hayvanların yaşam biçimlerini yakından inceleme şansı bulabilmektedir.

Bu deneyimler, insanların doğal çevreye duyarlılık geliştirmelerine, doğa koruma konularında daha bilinçli olmalarına ve çevre sorunlarına duyarlılık kazanmalarına yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, hayvanat bahçeleri, eğitim programları ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenleyerek çevre konularına dikkat çeker. Bu nedenle, bu tür mekanlar çevre okuryazarlığına katkı sağlayan önemli araçlar olarak görülmektedir.

Yapılan araştırmalar, öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda hayvanat bahçelerinin bir eğitim ve öğrenme ortamı olarak değerlendirildiğini ve sınıf dışında fen konularının daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayabileceği sonucuna varmıştır. Ayrıca, hayvanat bahçelerinde gerçekleştirilen etkinliklerin fen ve teknoloji dersleri ile ilişkilendirildiği ve bu tür mekanların öğrencilerin fen ve teknoloji dersine yönelik algılarını hem zihinsel hem duygusal düzeyde etkilediği ortaya konmuştur (Topaloğlu, 2017, s.35).

Müzeler, Antik Kentler ve Ören Yerleri

Müzeler, bir kültürün geçmişi ile geleceği arasında köprü kurma işlevini üstlenen önemli kurumlardır. Özellikle gelecek nesillere bilgi, belge ve nesnelerin aktarılmasında müzeler büyük bir rol oynar ve canlı bilgi kaynakları olarak görülmektedir (Turgut, 2015). Müzeler, okul dışı öğrenme ortamları arasında sıkça tercih edilen ve farklı türlerde bulunan kuruluşlardır.

Okul dışı öğrenme ortamı olarak en etkili öğretim alanlarından biri de müzelerdir (Dilli, 2017). Tarihteki ilk müze, Mısır İskenderiye'de milattan önce 300'lerde kurulmuş olup, ilk eğitim müzesi olarak kabul edilen Haslemere Eğitim Müzesi İngiltere'de yer almıştır

(Çalışkan & Yıldırım, 2021). İlk çocuk müzesi ise Amerika'da kurulmuştur. 2018 yılından itibaren eğitim fakülteleri, öğretmenlik alanı lisans dersleri kapsamında "müze eğitimi" ve "okul dışı öğrenme ortamları" derslerini seçmeli olarak programa eklemişlerdir (Şen, 2019).

Türkiye'de müzeciliğin başlangıcı incelendiğinde, Osmanlı topraklarında bulunan eserlerin korunması amacıyla ilk müze olan Müze-i Hümayun'un kurulduğu görülür. Temeli Aya İrini Kilisesi'ne dayanan bu müze, Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahatlerinin ardından benzer çalışmaları yaparak oluşturmuştur (Çalışkan & Yıldırım, 2021). Müzey-i Hümayun müzesi, 1922 yılında İstanbul Arkeoloji Müzesi olarak adlandırılmıştır ve modern anlamda Türkiye'deki ilk müze olarak kabul edilir (Karadeniz & Sivrikaya, 2020).

Türkiye'de 1923 yılında toplanan I. Heyet-i İlmiye'de okul müzelerinin kurulması önerilmiş ve 1923-1930 yılları arasında Bursa ve İstanbul'da okul müzeleri açılmıştır (Çakır-İlhan, 2019). 2017 yılında altmış ilde İl Eğitim Tarih Müzeleri açılmış ve "MEB Okul Müzeleri Yönetmeliği" ile Eğitim Tarihi Müzeleri kurulması düşünülmüştür. 2019'dan itibaren MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü, müze eğitimi projesi geliştirerek farklı branşlardan öğretmenlere hizmet içi eğitim fırsatları sunmuştur (Karadeniz & Sivrikaya, 2020).

Çağdaş toplumlarda müzeler, önemli kültürel merkezlerdir. Müzeler, ziyaretçilere çok kültürlülüğü anlama fırsatı sunarlar. Aynı zamanda tarihi nesneleri somut bir şekilde sunarak, kendi kültürlerini ve başka kültürleri daha iyi anlamalarını, empati yapmalarını, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmelerini sağlamaktadır. Bu sayede farklı kültürlerle hoşgörülü bir yaklaşım geliştirme olanağı sunar (Köksal Akyol ve Akyol, 2014).

Antik kentler ve ören yerlerinin Okul dışı öğrenme ortamları açısından sunduğu faydalar oldukça önemlidir. Bu tür mekanlar öğrencilere kültürel ve arkeolojik deneyimler kazandırırken, yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunar. Bu sayede, yaşanan deneyimler sonucunda edinilen bilgiler daha kalıcı hale gelir. Türkiye'deki bazı antik kentler ve ören yerleri şunlardır: Olympos Ören Yeri (Antalya), Assos Ören Yeri (Çanakkale), Ani Ören

Yeri (Kars), Çatalhöyük Antik Kenti (Konya), Efes Antik Kenti (İzmir) ve Hattuşaş Antik Kenti (Çorum) (Metin-Göksu & Sökmen, 2020).

Okul Bahçesi

Okul bahçesi, sınıfın hemen dışında yer aldığı "Okul Dışı Öğrenme Ortamı"nın önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Okul bahçesinin aktif bir şekilde kullanılması, özellikle çocuklar için büyük bir fayda sağlamaktadır (Loxley ve ark., 2016). Dolayısıyla okul bahçesi, çocukların fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerini destekleyen, yaratıcılıklarını geliştirmelerine yardımcı olan eğitim açısından hayati bir ortam olarak görülür (Tepebağ ve Arnas, 2017). Okul bahçeleri, çocukların fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerine katkı sağlayan okul dışı sosyal alanlar olarak işlev görmektedir. Ayrıca, okul bahçeleri, eğitim sürecinin devamlılığı ve etkililiği açısından kritik bir rol oynar (Saelens ve ark., 2003). Diğer dış mekanlara kıyasla, okul bahçeleri daha az riskli bir ortam sunar ve ulaşım maliyetleri daha düşüktür (Loxley ve ark., 2016).

Okul bahçesi, sosyal becerilerin geliştirilmesi için de önemli bir kaynak olmaktadır. Öğrencilerin aileleriyle iş birliği yaparak okul bahçesinde evcil hayvanlarla ilgilenebileceği günler düzenlemek, dikim ve ekim etkinlikleri yapmak gibi özel etkinlikler planlanabilir. Ayrıca, çocukların günlük görevler aracılığıyla sorumluluk bilincini geliştirebileceği uygulamalar hayata geçirilebilir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sosyal becerilerini artırarak daha iyi iletişim kurmalarına, iş birliği yapmalarına ve problem çözmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Kölemen, 2021).

Fen bilimleri dersi kapsamındaki kazanımların elde edilmesi için okul bahçeleri son derece elverişli ortamlardır. Bu açıdan okul bahçeleri, öğrencilerin fiziksel aktivite yapma, zihinsel yeteneklerini geliştirme, duygusal zekalarını güçlendirme ve sosyal beceriler kazanma fırsatlarına sahip oldukları alanlar arasında yer almaktadır (Emek, 2019). Okul gününün büyük bir bölümü sınıf içi atmosferde geçerken, bu durum öğrencilerde dikkat eksikliği ve

hiperaktivite gibi sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla okul bahçeleri, öğrencilerin fiziksel aktivitelerini gerçekleştirme ihtiyacını karşılayarak, ruhsal ve fiziksel sağlık açısından daha dengeli bireyler olarak yetişmelerine olanak tanımaktadır (White ve Stoecklin, 1998).

Okul bahçeleri, çocuklara kendi öğrenmelerinden kendilerinin sorumlu oldukları ve değişen mevsimler gibi doğa olaylarını gözlemleme fırsatı sundukları özel alanlardır. Bu çevre, çocukların yaşam boyu süren aktifliklerini teşvik eden alışkanlıklar kazanmalarına katkıda bulunmaktadır. New Jersey School Outdoor Area Working Group (2007), bir okul bahçesinde drama, açık hava sınıfları, doğal habitatlar, farklı ekosistemler (sahil, orman, çayır, mera), sessiz dinlenme bölgeleri, sosyal etkileşim alanları, sanatsal faaliyetlerin yapılabileceği bölgeler, kum ve su oyunları, iç ve dış mekanlarda kullanılabilen bölgeler, çocukların özel gereksinimlerini karşılayan bölgeler, göletler gibi çeşitli alanların yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Botanik Bahçeleri

Botanik bahçeleri, başlangıçta okul dışı öğrenme ortamları olarak kurulmamıştır. İlk olarak, temel amaçları genellikle üniversite düzeyinde araştırma alanları oluşturmak, aynı zamanda ülkenin tarımsal gelişimine katkıda bulunmak ve bitki yetiştirme konularında çözümler sunmaktır (Nuhoğlu, 2011). Zaman içinde, ülkemizdeki botanik bahçelerinin çoğalması ve çeşitlenmesi ile okul dışı öğrenme için önemli kaynaklar haline gelmişlerdir. Şu anda ülkemizde birçok botanik bahçesi mevcuttur ve çevre bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunma amacı gütmektedir.

Farklı kökene sahip bitkilerin bilimsel sınıflandırmaya göre düzenlendiği ve ziyaretçilere tanıtıldığı, eğitici, bilimsel ve rekreasyonel amaçlar taşıyan bölgeler olarak tanımlanan botanik bahçeler, özellikle okul öncesi eğitimde hayati bir rol oynamaktadır (Var & Karaşah, 2010). Eğitimsel perspektiften bakıldığında, botanik bahçeleri, çocuklar için etkili bir

öğrenme deneyimi sunmaktadır. Bu alanlar, çocuklara bitki bakımı yapma, gözlem yapma, çevresel sorunları fark etme ve bu sorunlara yönelik çözümler geliştirme fırsatı sunmaktadır. Ayrıca, çocukların çevreye duyarlılık kazanmalarına ve doğaya olan sevgilerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle botanik bahçeleri, çocukların eğitiminde önemli bir rol oynar ve bilgi edinme deneyimlerini zenginleştirmektedir (Karaşah & Sarı, 2019).

Botanik bahçeleri aynı zamanda doğanın korunmasına ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesine katkı sağlar. Özellikle nesli tehlikede veya tükenme riski altındaki bitkilerin korunması ve üremesi için bu bahçelerde özel çalışmalar yürütülmektedir. Bu, botanik bahçelerini birer yaşayan koruma alanı haline getirmektedir. Aynı zamanda bu alanlar, çocuklar ve yetişkinler için doğa ile daha yakından temas etme fırsatı sunmaktadır. Bu etkileşim, insanların doğal dünya hakkında daha fazla bilgi edinmelerine ve çevreye olan saygılarını artırmalarına yardımcı olmaktadır. Botanik bahçeleri, bilimsel araştırmalardan eğitim programlarına kadar bir dizi etkinliği destekleyerek, insanların bitkilerin önemini anlamalarına ve doğal dünyaya katkı sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Hepcan ve Özkan, 2005).

Kütüphaneler

Kütüphaneler; yazılı bilgilerin düzenli bir şekilde saklandığı, toplandığı ve okuyuculara erişim sağladığı kurumsal alanlardır. Bu mekanlar, her yaş grubundan kişilere açık olup eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasını temsil etmektedir. Kütüphaneler, özellikle çocuklarda ömür boyu süren bir okuma tutkusunun ve merakının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2008).

Kütüphaneler sadece kitapların bulunduğu mekanlar değil, aynı zamanda birçok kaynağın bir araya geldiği bilgi hazineleridir. Bilgisayarlar, dergiler, sesli kitaplar, e-kitaplar gibi farklı formatlarda sunulan materyaller de kütüphanelerde mevcuttur. Bu çeşitlilik, özellikle

çağımızın hızla değişen bilgi teknolojilerine ayak uydurmayı ve çok yönlü bir öğrenme deneyimi yaşamayı kolaylaştırmaktadır. Çocuklar, kütüphaneleri ziyaret ederek kitap okuma alışkanlığı kazanırken aynı zamanda bilgiye nasıl erişeceklerini ve bilgiyi nasıl değerlendireceklerini öğrenmektedirler. Kütüphaneler, genç nesillerin bilgiye aç bir zihinle yaklaşımlarını teşvik eder ve hayatları boyunca öğrenmeye olan ilgilerini canlı tutmaktadır.

Sokaklar

Çocuğun gelişiminde ve bağımsız bir birey olma sürecinde, etkileşimde bulunduğu fiziksel çevre büyük bir öneme sahiptir. Sokaklar, okul dışı öğrenme için elverişli bir ortam sunar; burada çocuklar farklı tehlikelerden ve olumsuzluklardan korunurlar, akranlarıyla etkileşimde bulunabilirler ve bu sayede diğerlerinden öğrenebilmektedirler. Sokaklar, tüm canlıların bir arada yaşadığı, toplumsal yaşamın temelini oluşturan ve bireyler arasında iletişimi kolaylaştıran kentsel açık alanlar olarak kabul edilir. Bu alanlar, korunma, ulaşım, aydınlatma, oyun, spor ve peyzaj düzenlemeleri gibi kentsel donatılarla karakterize edilirler ve bu da mekanların niteliğini yansıtmaktadır (Bulut, Atabeyoğlu ve Yeşil, 2008).

Ekolojik ilkeler doğrultusunda tasarlanan, içinde farklı canlı türlerini barındıran doğal alanlar, özellikle şehirlerde yaşayan çocuklar için bir dizi avantaja sahiptir. Bu tür alanlar, çocuklara özgür hissettirir ve çevreleriyle etkileşimde bulunmalarını teşvik etmektedir. Esnek ve değiştirilebilir çevrelerin, olumlu davranışları teşvik ettiği bilinmektedir. Açık alanlar, özellikle çocukları bilişsel aktivitelere yönlendirir ve risk almayı destekleyerek özgüvenlerini artırmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar, bu olguları vurgulamaktadır (Fjortoft ve Sagia, 2001). Bu nedenle, şehir alanlarında yaşayan çocuklar için temel öğrenme aracı olan oyun oynama aktivitelerine uygun mekanlar oluşturmak için ağaçlar, su, taşlar, çiçekler, böcekler ve benzeri unsurların kullanılmasını önerilmektedir (Turgut ve Yılmaz, 2010).

İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde, yapılan araştırmaya destek sağlayan evrensel ölçekteki alan yazındaki çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar aşağıdaki gibidir:

Mellor (2016)'a ait "Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the "Five Freedoms" towards "A Life Worth Living" ("Hayvan Refahı Düşüncesinin Güncellenmesi: "Beş Özgürlük"ün ötesine geçerek "Yaşamaya Değer Bir Hayata" Doğru) isimli çalışmayla "Five Freedoms" kavramının hayvan refahı düşüncesine uluslararası etkisini incelemektedir. Pozitif hayvan refahını desteklemek için mevcut standartların gözden geçirilmesi gerektiğini önermektedir. Bu çalışma, hayvan refahını daha kapsamlı bir şekilde ele alarak geleneksel "Beş Özgürlük" yaklaşımının sınırlılıklarına ve yetersizliklerine dikkat çekmektedir. Çalışma, "Beş Özgürlük" kavramının hayvan refahını anlama ve yönetme açısından eksik kaldığını ve bazı gruplar tarafından bu özgürlüklerin mutlak haklar gibi temsil edildiğini belirtmektedir. Çalışma, hayvanların içsel olarak deneyimledikleri susuzluk, açlık, rahatsızlık, ağrı gibi negatif deneyimlerin geçici olarak nötralize edilebileceğini ancak bu nötralizasyonun pozitif bir deneyim yaratmadığını vurgulamaktadır. Ayrıca hayvanların, bulundukları çevresel koşullara bağlı olarak kaygı, korku, panik, hüsrana, öfke, çaresizlik, yalnızlık, sıkışmışlık ve depresyon gibi diğer negatif deneyimler yaşayabileceğini ifade etmektedir. Özellikle hayvanların birlikte yaşadıkları, uyaranlarla zenginleştirilmiş ve güvenli ortamlarda bu pozitif deneyimleri yaşayabilecekleri belirtilmektedir. Çalışma, hayvan refahı yönetiminin, onların hayatta kalmalarını sağlamak için zorunlu olan negatif deneyimlerin yoğunluğunu tolere edilebilir düzeylere indirilmesini ve aynı zamanda hayvanlara rahat biçimde davranma fırsatları sunulması gerektiğini savunmaktadır. Çalışmada biyolojik açıdan mevcut refah standartlarının gözden geçirilmesi gerektiğini ve hayvanların pozitif refah durumlarını deneyimlemeleri için daha fazla fırsat verilmesi gerektiğini desteklemektedir. Sonuç olarak, çalışma, hayvanların "değerli bir yaşam" sürmelerine yardımcı olma amacını taşımakta ve mevcut refah standartlarının hayatta

kalmaları için alınması gereken önlemlere odaklanılan bir yaklaşımdan uzaklaşıp daha kapsamlı bir hayvan refahı anlayışını önermektedir (Mellor, 2016).

Ward, Sherwen & Clark (2018), “Advances in Applied Zoo Animal Welfare Science” (Uygulamalı Hayvanat Bahçesi Hayvan Refahı Bilimindeki Gelişmeler) isimli çalışmalarında ‘non-human’ yani insan dışı hayvanların refahını bilimsel olarak inceleyen bir alanı ele almışlardır. Bu inceleme, hayvanların davranışları, endokrin fonksiyonları ve fiziksel sağlıklarının belirtileri üzerinden hayvanların nasıl hissettikleri hakkında çıkarımlar yapmaktadır. Bu refah ölçümleri, özellikle hayvanat bahçelerinde uygulanabilir olmasına rağmen, çiftlikler ve laboratuvarlardan daha karmaşıktır. Bu karmaşıklık, barındırılan türlerin sayısı, temel biyolojik bilginin eksikliği ve nispeten daha küçük örneklem ve deneysel kontrol düzeylerinden kaynaklanmaktadır. Çalışma, 2017 yılında “Detroit Zoological Society ve World Association of Zoos and Aquariums” tarafından düzenlenen Dördüncü Küresel Hayvan Refahı Kongresi'nde sunulan "Uygulamalı Hayvan Refahı Bilimi" konulu sunumları özetlemektedir. Çalışma, hayvanat bahçelerinde hayvan refahı araştırmalarındaki güncel eğilimlere odaklanır ve aşağıdaki temalar altında incelenir: (a) insan-hayvan etkileşimleri ve ilişkileri, (b) önceden davranış, (c) bilişsel zenginleştirme, (d) davranış biyolojisi ve (e) üreme ve popülasyon yönetimi. Aynı zamanda, hayvanat bahçelerinde hayvan refahı bilimi alanında daha fazla ilerlemenin gerektiği ve bu ilerlemelerin karşılaşılabileceği zorlukları vurgulamaktadır. Çalışmanın incelediği bazı hayvanat bahçelerinde hayvan refahı için denetimler yapıldığı vurgulanmaktadır fakat bu denetimler temel olarak barınma ve bakım koşullarını ölçmektedir ve çalışmada her zaman iyi bakım ve barınmanın gerçek refah anlamına gelmediğini savunmaktadır.

Harvey, Beausoleil, Ramp & Mellor (2020)’un yaptığı “A Ten-Stage Protocol for Assessing the Welfare of Individual Non-Captive Wild Animals: Free-Roaming Horses (*Equus Ferus Caballus*) as an Example” (Bireysel Tutsak Olmayan Vahşi Hayvanların Refahını Değerlendirmeye Yönelik On Aşamalı Protokol: Serbest Dolaşım Örnek Olarak Atlar) adlı çalışmanın temel amacı, doğada serbestçe yaşayan vahşi hayvanların refahını bilimsel olarak

değerlendirmek ve bu değerlendirmelerin vahşi hayvanlar ve yaşam alanlarıyla nasıl etkileşimde bulunduğumuza dair tartışmalar hakkında bilgilendirmektedir. Şu anda, vahşi hayvanların normal günlük yaşamları sırasında refahlarını bilimsel olarak nasıl değerlendireceğimize dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışma, bu eksikliği gidermek amacıyla serbestçe dolaşan atları bir örnek olarak kullanarak, serbest yaşayan vahşi hayvanların refahını sistemli ve bilimsel olarak değerlendirmek için on aşamalı bir protokolü tanımlayarak açıklamaktadır. Protokol maddeleri şu şekildedir: (1) Koruma refahı ilkelerini anlamak, (2) Refah durumunu değerlendirmek için 'Beş Alan' modelinin nasıl kullanıldığını anlamak, (3) Modelin her alanıyla ilgili türe özgü bilgi edinmek, 4) Kapsamlı bir potansiyel listesi geliştirmek, refah durumu ve refah uyarı endeksleri arasında ayırım yapmak, her fiziksel alanda ölçülebilir/gözlemlenebilir göstergeler hazırlamak, (5) Tek tek hayvanları güvenilir bir şekilde tanımlamak için bir yöntem veya yöntemler seçmek, (6) Potansiyel refah endekslerini ölçmek/gözlemek için yöntemler seçmek ve hangi endeksler olduğunu değerlendirmek, (7) Ölçülebilen/gözlenebilen endekslerin bilimsel doğrulama sürecini uygulayabilir ve doğrulanmış refah durumu endekslerini Beş Alan Modeline eklemek, (8) Modelin yalnızca doğrulanmış ve pratik olarak ölçülebilir/gözlemlenebilir refah durumu endekslerini içeren düzeltilmiş versiyonu kullanarak, her bir alan içindeki refah uzlaşmasını ve iyileştirmeyi derecelendirmek için Beş Alan derecelendirme sistemini uygulamak (9) Kesinlik derecesini yansıtacak bir güven puanı atamak, (10) Yalnızca pratik olarak ölçülebilir gözlenebilir refah uyarı endekslerini dâhil ederek, her bir etki alanında gelecekteki refah riskini derecelendirmek için önerilen sistemi uygulamak. Çalışmada, hayvan refahını değerlendirmek için türe özgü bilgilere ihtiyaç duyulduğunu, hayvanların fiziksel durumlarının ölçülebilir ve gözlemlenebilir göstergelerinin nasıl tanımlanacağını ve hangi bireylerin değerlendirileceğinin nasıl belirleyeceğini ayrıntılarıyla açıklamaktadır. Ayrıca, hayvanların refahlarını değerlendirmek için uygun yöntemleri seçme, bu göstergeleri bilimsel olarak doğrulama ve hayvanların refah durumlarını sınıflandırma ile bir güven puanı atama süreçlerini ele almaktadır. Son olarak, gelecekteki refah risklerini

sınıflandırma ve bu risklerin yönetim kararlarını nasıl yönlendirebileceğini tartışmaktadır. Bu on aşamalı protokolün uygulanması, biyologların vahşi hayvanların refahını bilimsel olarak değerlendirmelerini sağlayacak ve vahşi hayvan refahı alanında önemli ilerlemelere yol açacağı öngörülmektedir.

Sherwen, Hemsworth, Beausoleil, Embury & Mellor (2018)'un yaptığı başka bir çalışma; hayvanat bahçelerinin, hayvan refahı değerlendirme araçları geliştirmeleri ve uygulamaları için pratik ve anlamlı sonuçlar sağlayan bir süreç sunduğu vurgulanmıştır. Bu süreç, hayvanat bahçesi hayvan refahı için Beş Alan Modeli'nden uyarlanmış bir versiyonunu kullanarak kurum içi risk değerlendirmesini kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur. Hayvanat bahçesi personeli tarafından toplanan bilgileri sistematik olarak analiz etmek için tasarlanmıştır ve hem refah riski taşıyan bölgeleri hem de iyi performans gösteren bölgeleri ve daha fazla incelemeye ihtiyaç duyan bölgeleri vurgulamaktadır. Üç yıl boyunca üç hayvanat bahçesinde yapılan bir denemede, geliştirilen sürecin hayvanat bahçesi ortamında geniş bir tür yelpazesinde refah riski taşıyan bölgeleri tanımlamak için pratik ve etkili olduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir. Bu, hayvan refahını kurumsal bir öncelik olarak bütünleştirerek hayvanat bahçelerinde yüksek düzeyde hayvan refahının sağlanması adına doğru bir adımı temsil etmektedir. Bu tür stratejileri uygulayan daha fazla hayvanat bahçesi olduğunda, sektörün bakım altındaki hayvanların refahını ilerletme kapasitesi daha da artacağı düşünülmektedir.

Clark (2013), "Marine mammal cognition and captive care: A proposal for cognitive enrichment in zoos and aquariums" (Deniz Memelileri Bilişi ve Tutsak Bakımı: Hayvanat Bahçeleri ve Akvaryumlarda Bilişsel Zenginleştirmeye Yönelik Bir Öneri) başlıklı çalışmada, deniz memelilerinin zihinsel yeteneklerini ve hayvanat bahçeleri ile akvaryumlarda yaşayan deniz memelilerinin bakımını ele almıştır. Çalışmanın temel amacı, bu tür hayvanlar için bilişsel zenginleştirmenin nasıl uygulanabileceğini önermektir. Çalışma, deniz memelilerinin zihinsel yeteneklerinin önemini vurgulamaktadır ve bu tür hayvanların bakımını iyileştirmek için bilişsel zenginleştirmenin neden gerektiğini

açıklamaktadır. Deniz memelilerinin doğal yaşam ortamlarından uzakta yaşadığı hayvanat bahçeleri ve akvaryumlar gibi yaşam alanlarının, bu hayvanların gelişimini sağlayacak yeterli zihinsel uyarıcılardan yoksun olduğunu ve bu bağlamda kullanılabilecek aktivitelerin tasarlanması önerilmektedir. Çalışma, deniz memelilerinin doğal davranışlarını teşvik eden oyunlar, bulmacalar ve görevler gibi zihinsel zenginleştirme yöntemlerini incelemektedir. Ayrıca, bu tür zenginleştirme aktivitelerinin hayvanların fiziksel ve duygusal refahını nasıl olumlu etkileyebileceğini tartışmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, deniz memelilerinin hayvanat bahçeleri ve akvaryumlarda daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmelerine yardımcı olacak bilişsel zenginleştirme stratejilerinin uygulanmasını önermektedir. Bu çalışma, bu tür tesislerde yaşayan deniz memelilerinin daha mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sherwen ve Hemsworth (2019), hayvanat bahçelerindeki ziyaretçilerin hayvanlar üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin hayvan refahına olan olası etkilerini aşağıdaki başlıklar halinde incelemişlerdir: (1) Hayvanat Bahçesindeki Hayvanlarının Davranışsal Yanıtları: Hayvanat bahçelerindeki ziyaretçilerin hayvanların davranışlarını nasıl etkileyebileceği incelemiştir. Özellikle, ziyaretçilerin ses düzeyi, izleme süresi ve davranışları, hayvanların stres seviyeleri ve etkileşim biçimleri üzerinde etkili olabileceğini savunmaktadır.

(2) Ziyaretçi Sayısı ve Yoğunluğu: Ziyaretçi sayısı ve yoğunluğunun, hayvanların stres seviyelerini artırabildiği belirtilmektedir. Yoğun ziyaretçi trafiği ve fazla kalabalık, hayvanların rahatlığını ve doğal davranışlarını sınırlayabilmektedir.

(3) Hayvanat Bahçesinin Tasarımı ve Ziyaretçi Gözlem Alanları: Çalışma, hayvanat bahçelerinin tasarımının, ziyaretçilerin hayvanlarla etkileşimini nasıl şekillendirebileceğini incelemektedir. Ziyaretçi gözlem alanlarının yerleşimi ve düzeni, hayvanların rahatlığı ve gizliliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği görüşü savunulmaktadır.

(4) Eğitim ve Bilinçlendirme: Çalışma, hayvanat bahçelerinde eğitim ve bilinçlendirme programlarının, ziyaretçilerin hayvanlara olan ilgisini ve anlayışını artırarak olumlu bir etki yaratabileceğini vurgulamaktadır.

(5) Hayvan Deneyimi ve Refah: Ziyaretçilerin hayvanları yakından görmeleri ve tanımaları, hayvanların refahını artırabilmektedir. Ancak, bu tür deneyimlerin zorluğunun ve stresinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çalışma, bu faktörleri göz önünde bulundurarak, hayvanat bahçelerinin ziyaretçilerin etkilerini yönetme ve hayvan refahını artırma fırsatlarına dikkat çekmektedir. Bu hem hayvanlara hem de ziyaretçilere daha olumlu bir deneyim yaşatmayı amaçlayan hayvanat bahçesi uygulamalarını şekillendirmek için önem arz etmektedir.

Stagoll (1997)'un yaptığı çalışma, hayvanların uzun süre boyunca eğlence, eğitim, araştırma ve koruma gibi farklı amaçlarla tutsak tutulduğu bilgisini içermektedir. Hayvan özgürlüğü ve hayvan hakları hareketlerinin etkisiyle, son yıllarda insanların hayvanlara ve hayvanların nasıl muamele görmesi gerektiğine dair düşünce tarzları değişmeye başlamıştır. Bu çabalar, hayvanların tutsak ortamlardaki muamelesinin daha yakından incelenmesine ve vahşi hayvanların tutsak tutulmasının etik yönleri konusunda soruların gündeme gelmesine yol açmıştır. Ayrıca bu incelemeler, tutsak hayvanların yeniden doğaya bırakılma olasılığına ilişkin son dönemde kamuoyu ve bilimsel ilgiyi arttırmıştır.

Genel olarak, insanlar için bir hayvanın doğal yaşam alanında tutsak ortamda yaşaması, tutsak ortamda olmasından daha çekici gelmektedir. Ancak bu çekicilik, nadiren dikkatli bir bilimsel veya etik analize dayalı olmaktadır. Yani, hayvanların yeniden doğaya bırakılma süreci ve doğal yaşama tekrar entegre edilmesi, genellikle detaylı bir şekilde düşünülmez, aksine idealize edilir ve başarılı olması gerektiği varsayılmaktadır.

Stagoll (1997)'un yaptığı çalışmanın etik yönünü ele almak için birkaç önemli terimin tanımlanması gerekmektedir. "Serbest bırakma" terimi, uzun süre boyunca tutsak tutulan ve artık insan bakımı veya gözetimi altında olmayan hayvanların doğal yaşam alanına

yerleştirilmesini ifade etmektedir, bu hayvanlar ya tutsak doğmuş ya da tutsak olarak yakalanmıştır. Her serbest bırakma projesinin kendi başarı kriterleri olsa da bu çalışmada başarılı kabul edilen serbest bırakmalar, her serbest bırakılan hayvanın yerel vahşi bir popülasyona tam olarak entegre olduğu, daha fazla insan yardımı olmadan hayatta kalmayı başardığı ve artık insanlarla etkileşim aramadığı serbest olma durumlarını ifade etmektedir. "Rehabilitasyon" terimi ise genellikle yaralı veya hasta vahşi hayvanların tedavisi ve sağlıklarına kavuşturulana kadar tutsak ortama alınıp ardından doğaya geri bırakılmasını ifade etmektedir. Bu çalışmada, rehabilitasyon sonrası serbest bırakmalara odaklanılmamaktadır, çünkü tutsak ortamda iyileşme süresi genellikle kısa sürer ve hayatta kalma becerilerinin kaybına neden olmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada rehabilitasyon, tutsak hayvanları serbest bırakma amacıyla hazırlamak için kullanılan yeniden eğitim programına atıfta bulunmaktadır.

Tutsak hayvanların serbest bırakılmasının nedenleri: tutsak tesislerde fazla üreme nedeniyle yetersiz alan, finansal veya diğer nedenlerle tesislerin kapanması, hayvan hakları veya diğer grupların tutsak hayvanların serbest bırakılmasını talep etmesi ve nesli tehlikede olan türlerin korunmasına yardımcı olma olarak kategorilere ayrılabilir. Bu nedenlerle gerçekleştirilen serbest bırakma projeleri, farklı kuş ve memeli türlerini içeren birçok koruma projesine katkıda bulunmuş ve gelecekteki serbest bırakma çabaları için kılavuzlar oluşturmak ve protokol belirlemek için bilimsel veriler sunmuştur.

Ancak çalışma bu projelerin haklılığını değil, serbest bırakma projelerinin nasıl yürütülmesi gerektiğinin incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Soru, "Hayvanlar ne zaman serbest bırakılmalıdır?" veya hatta "Hayvanları her zaman serbest bırakmak, onları öldürmekten daha iyi midir?" değil, "serbest bırakılacak hayvanlara karşı insanların görevleri nelerdir?" şeklinde olması gerektiğini savunmaktadır. Çalışmada, serbest bırakma ve rehabilitasyon projelerinin planlamasıyla ilgili etik sorunlara odaklanılmaktadır ve hayvanların ahlaki düşünceye layık olduğunu ve insanların hayvanlara karşı sorumlulukları olduğunu savunulmaktadır. Bu sorumluluklar, hayvanları önemsiz nedenlerle öldürmeme ve

hayvanlara gereksiz acı ektirmeme görevini içermektedir. Hayvan bakıcılarının, insan bakımına bağımlı hale gelmiş tutsak hayvanlara karşı özel etik görevleri olduğuna inanılmaktadır ve bu görevlerin serbest bırakma projelerini öneren ve uygulayanlar için de geçerli olduğuna savunulmaktadır. Bu görevler, serbest bırakma adaylarının sorumlu bir şekilde seçilmesinin, rehabilitasyon sürecinin planlanmasının ve uygulanmasının ve serbest bırakma sonrası izleme ve değerlendirmenin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, doğaya bırakılan hayvanların serbest bırakılma sonrası davranışları, sağlıkları ve yaşamları hakkında değerlendirme özellikle vahşı yaşam rehabilitasyonu, koruma biyolojisi ve ekoloji gibi alanlarda yaygın olarak kullanılır) hayatta kalma olasılığını artıran faktörleri tanımlamaktadır ve bu faktörlerin gelecekteki serbest bırakma projelerinde dikkate alınmasını tavsiye etmektedir.

Mellor (2015); bilinçli varlıklar olarak kabul edilen hayvanların mümkün olan en az acı çekme ve mümkün olan en fazla zevki alma arzularını göz önünde bulundurulmasının etik bir sorumluluk olduğuna savunmaktadır.

Morgan ve Tromborg (2007), yapay yaşam alanlarında barındırılan hayvanların karşılaşılabileceği potansiyel stres faktörlerini incelemişlerdir. Bu faktörler, yapay aydınlatma, yüksek ses veya rahatsız edici seslere maruz kalma, rahatsız edici kokular, rahatsız edici sıcaklıklar veya alt tabanlar gibi cansız çevresel stres kaynakları içermektedir. Hayvanların bakımını üstlenen kişilerin, hayvanların refahını en iyi şekilde sağlamak için yaşam alanlarını ve bakım uygulamalarını değerlendirmenin insanın sorumluluğunda olduğuna savunmaktadır.

Zhi-Gang ve ark. (2001) alışmalarında; davranışın tanımı, davranışın yapısı ve çeşitliliği ve bunların ihmal edilmesi kavramları üzerine odaklanmışlardır. Bu kavramlar bağlamında, yaşam alanı unsurları ile davranış çeşitliliği arasındaki ilişki tartışılmıştır. Nesiller boyu tutsak ortamlarda yaşayan hayvanlar, yalnızca yüksek derecede inelastik davranışları

sergileyebilir ve elastik davranışları kaybedebildikleri bulunmuştur. Bu sürecin, davranışsal çeşitliliği azaltacağı savunulmuştur.

Hayvan davranışlarının çeşitliliği, sadece biyolojik çeşitliliğin temel bir bileşeni olmakla kalmaz, aynı zamanda özellikle doğal ortamı dışında koruma (ex situ) dahil olmak üzere tehlike altındaki türlerin başarılı korunmasıyla da ilgilidir. Tehlike altındaki türleri korumaya çalışırken, bu hayvanların davranışsal çeşitliliğini sürdürmeye özellikle dikkat edilmelidir, çünkü davranışsal çeşitlilik biyolojik çeşitliliğin ayrılmaz bir parçası olmaktadır.

Browning (2020)'e göre hayvan refahının belirlenmesinde doğal davranışın performansı sıkça bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu, birçok çalışmada da belirtildiği, refahın gerekli bir bileşeni olmadığı halde hala geçerlidir. Bazı doğal davranışlar refahı azaltabilirken, bazı doğal olmayan davranışlar ise refahı artırabilmektedir. Doğal davranışı savunanlar genellikle refahı temelde doğallıkla bağdaştıran "teleolojik" bir refah görüşünü benimserlerken, bu ölçütün karşıtları ise genellikle refahı, hayvanın yaşamının subjektif deneyimlerinden oluştuğu "subjektif" bir refah anlayışını savunurlar. Doğal işlevselliğin ne gerekli ne de yeterli olduğu göz önüne alındığında, doğal davranış kriterinden vazgeçip davranışsal tercihler veya zevki içeren alternatiflere yönelinmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu, insanların hayvanlar özelinde refahı anlama ve ölçme şeklini etkileyecek ve özellikle tutsak ortamlarda hayvanların refahının nasıl sağlanacağı konusunda etkili olacaktır (Browning, 2020).

Binding, Farmer, Krusin, Cronin (2020) hayvanat bahçeleri ve akvaryumlar, hayvanların refahlarına dair bilgi sahibi olarak hayvanların geliştiği çevreleri oluştururken ve düzenlerken yeterli bilgiye ihtiyaç olduğunu söylemektedirler. Hayvanat bahçeleri ve akvaryumlarla ilgili hayvan refahı konularında mevcut olan bilimsel bilgileri, konu, yöntem ve türler açısından toplamak amacıyla, hayvanat bahçeleri ve refah temelli araştırmaları yayınlayan ana akran yayın yapan dergilerin sistematik bir alan yazın taraması yapılmıştır. Bu dergiler arasında Animal Welfare, Animals, Applied Animal Behaviour Science, International Zoo Yearbook, Journal of Applied Animal Welfare Science, Journal of Zoo

and Aquarium Research ve Zoo Biology bulunmaktadır. Alan yazın taraması 2008-2017 yıllarını kapsamış ve bu dergilerde incelenen yayınların %7.6'sının (n=4,096 içinde n=310) hayvanat bahçesi ve akvaryum odaklı ve hayvan refahına odaklandığını ortaya koymuştur. En çok incelenen konular arasında zenginleştirme, sosyal koşullar ve çevre tasarımı bulunurken, az incelenen konular arasında elçi hayvanların refahı ve ses ile ışığın refah üzerindeki etkileri yer almaktadır. Davranış, bu dönem boyunca kullanılan baskın refah parametresidir ve hormonal ölçümlerin kullanımı bu dönem boyunca azalmıştır. Çalışmaların %75'i memelilere odaklanırken, çalışmaların %82'si omurgalılara odaklanmıştır (insan benzeri büyük omurgalı taksonları baskındır). Bu çalışma, bu desenlerin olası nedenlerini ele almakta ve hayvanat bahçeleri ve akvaryum hayvan refahıyla ilgili mevcut bilgi eksikliklerini dolduracak gelecekteki vurgu alanlarını ele almaktadır, bu da bir hayvanın refah durumunun temelinde yatan duygusal durumlar hakkında daha fazla araştırmayı gerektirmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve çalışma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan ‘durum çalışması (case study) deseni’ kullanılmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan ve durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:277; Patton, 1990:384; Cohen ve Manion, 1997:106). Durum çalışması, durumun sınırlanması, araştırma olgusunun belirlenmesi, veri setinin araştırılması, bulguların oluşturulması, yorumların yapılması ve sonuçların yazılması aşamalarını içerir (Denzin ve Lincoln, 1996:103; Bassey, 1999:66). Araştırmada durum çalışması desenlerinden “iç içe geçmiş tek durum deseni” kullanılmıştır. Bu desende, tek bir durum içinde birden fazla alt birime yönelme esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:291). Durum çalışmalarının yapı geçerliği, toplanan verilere ilişkin bir kanıt zincirinin kurulmasıyla sağlanır. İç geçerlik, sonuçların açık seçik ortaya konması, çıkarımlarla ilgili kanıtların diğer kişilerin ulaşacağı bir biçimde sunulmasıyla oluşur. Dış geçerlik, elde edilen sonuçlara dayalı olarak bir kuram veya kavramsal model önerilmesiyle elde edilir. Güvenirlik ise araştırmada izlenen süreçlerin açık bir biçimde sunulmasıyla elde

edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:288). Yapılan bu araştırmada da biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlarla ilgili algılarının en iyi biçimde belirlenmesi adına durum çalışması (case study) kullanılmıştır.

Evren ve Çalışma Grubu

Durum analizleri, nitel ve kantitatif durum öğelerinin bir kombinasyonuna dayanabilir. Değerlendirme araştırmalarında, durum çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır ve en az beş farklı uygulama bulunmaktadır. Bu uygulamalar arasında en önemlisi açıklamadır; burada, deneysel yöntemlerle araştırılması zor durumları, gerçek yaşam senaryolarındaki neden-sonuç ilişkilerini anlamaya çalışır. İkinci bir yaklaşım tanımlamadır, üçüncüsü belirli konuları açıklamada kullanılır, dördüncüsü belirsiz durumları keşfetmek amacıyla kullanılır, beşincisi ise meta değerlendirmede kullanılır (Yin, 2003). Durum çalışması, genellikle ayrıntılı bir konu incelemesi veya belirli bir durumu içeren büyük bir belge olarak tanımlanır (Merriam, 1988; Yin, 1989; Stake, 1994; Alıntı: Bogdan ve Biklen, 1998). Stake'e (1988) göre, durum çalışması bir metodolojik seçenek değil, neyin inceleneceğini belirleme seçeneğidir. Durum çalışmasında, genelleme yerine, bir durumdan en iyi şekilde nelerin anlaşıldığına odaklanma vurgusu yapılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 1985: 435). Durum çalışması, mimaride detaylı bir planlamaya benzer şekilde, bilgi toplama, toplanan bilgileri düzenleme, yorumlama ve araştırma sonuçlarına ulaşma adımlarını içeren sistemli desenlerden biridir (Merriam, 1988; Alıntı: Vural ve Cenksever, 2005). Durum çalışmaları, gerçek ortamda nelerin olduğunu anlamak için, verileri sistematik bir şekilde toplama, analiz etme ve sonuçları açığa çıkarma sürecidir. Ortaya çıkan ürün, bir olayın neden böyle olduğunu ve gelecekteki araştırmalar için daha fazla odaklanılması gereken alanların keskin bir şekilde anlaşılmasını içerir (Davey, 1991).

Amaçlı örnekleme yöntemi ile evren ve çalışma grubu belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, çalışmanın amacına bağlı olarak az sayıda katılımcıyla yapılacak nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bir yöntemdir (Creswell, 2013).

Bu bağlamda araştırma, Ankara’da bir devlet üniversitesinde öğrenim gören Biyoloji Eğitimi öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yaklaşımlarına uygun olarak planlanan veri toplama araçları ve eğitimler, tüm öğrencilere aynı sürede uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında, araştırma amacı doğrultusunda geliştirilen “Esaret Altındaki Hayvanlarla İlgili Algı Belirleme Formu” kullanılmıştır. Bu form;

A) Kişisel Bilgi Formu,

B) Esaret altındaki hayvanlar ile ilgili senaryoları içeren üç farklı bölümden oluşmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demografik bilgilerinin yer aldığı 3 adet soruya yer verilmiştir. Formların geliştirilmesi sürecinde kişisel bilgi formunun bulunduğu bölümde yer alması planlanan sorularla ilgili uzman görüşü alınmıştır.

Senaryolar

Günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan fakat birçok kişinin fark etmediği esaret durumunu fark edilebilir kılmak amacıyla ve öğretmen adaylarının bu konu ile algılarının belirlenmesi amacıyla 4 farklı senaryo hazırlanmıştır. Senaryolar hazırlanırken bazı etkenler göz önünde bulundurulmuştur. Günlük aktivitelerden okul dışı öğrenme ortamlarına kadar uzanan farklı alanlar incelenerek senaryolar hazırlanmıştır. Hayvanların bulunduğu esaret durumunun bu

kadar geniş bir alana yayılmış olması durumunu daha iyi aktarabilmek adına farklı birçok ortamdan örneklerle senaryolar oluşturulmuştur. Senaryolar oluşturulurken dikkat edilen bir önemli faktör de öğretmen adaylarının ilgisini çekmeleri, kendi yaşamlarını göz önüne alarak empati kurmaları ve hayvanların bulunduğu durumu anlayabilmelerinin sağlanması olmuştur.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasına alan yazın taraması yapılarak başlanmıştır. Araştırma sürecinde kullanılmak üzere gözlem, birebir ve grup görüşmeleri, çeşitli ölçme yöntemleri kullanılarak alan uzmanları tarafından hazırlanmış formlar gibi veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırma bu veri toplama araçlarından elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür. Araştırmada verilerinin toplanması aşaması her hafta bir tane olacak şekilde dört farklı formun uygulanmasıyla 4 haftada yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçme araçları ile elde edilen veriler nitel verilerin analizinde kullanılan betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, anlamlandırma bakımından benzer olan verileri belli kategoriler veya temalar halinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği anlamlı bir hale getirilmesiyle düzenlemektir. (Yıldırım & Şimşek, 2008). Nitel araştırma verilerin toplanması, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi son olarak bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamada analiz edilir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

1. Verilerin kodlanması süreci

İçerik analizinin ilk basamağıdır. Veriler incelenerek verilerin kendi anlamları içinde bölümlere ayrılması ve bu bölümlerin kavramsal olarak sınıflandırılması yapılır. Bölümler

tek kelime, kelime grupları, cümle şeklinde veya paragraf şeklinde olabilir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Kodlama; toplanan bir veriyi sistematik bir düzene oturtma, bir sistemin veya sınıflandırmanın içine dahil etme, kategorize etme anlamına gelir (Saldaña, 2019). Kodların belirlenmesi sürecinde araştırmanın soruları doğrultusunda üç farklı yaklaşım izlenebilmektedir (Strauss ve Cobin, 1990):

1.a) Önceden belirlenmiş olan kavramlara göre yapılan kodlama:

Araştırmanın temelinde bulunan bir kuram ya da kavramsal çerçevenin olduğu durumlarda, veriler toplanmadan önce bir kod listesi araştırmacılar tarafından oluşturulabilmektedir. Oluşturan bu kod listesi hem temalar hem de temalar altında yer alabilecek kavramların yer alacağı şekilde düzenlenebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Önceden hazırlanmış bir yapı olduğu için bu şekilde yapılan araştırmalarda verilerin analizi daha kolay olmaktadır.

1.b) Verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama:

Bu kodlama türünde belli bir kurumsal temeli olmayan konularda yapılan araştırmalarda kullanılmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere yol gösterecek bir kavramsal yapı bulunmadığı için araştırmacı elde etmiş olduğu verileri tümevarım yöntemiyle analiz etmektedir. Araştırmacı elde ettiği sonuçlara göre belli kurallar dahilinde kodlar hazırlar ve bütün verilerin yorumlanması için oluşturulan kodlara kavramsal bir çerçeve oluşturmaktadır. Tümevarım yöntemiyle elde ettiği kodlar doğrudan verilerden oluşmaktadır.

1.c) Genel bir çerçeve içerisinde yapılan kodlama:

Bu türdeki kodlamalarda yukarıda belirtilen “verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama” ve “verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlamanın birleşmesi şeklinde oluşturulmaktadır. İlk kodlamada olduğu gibi kavramsal çerçeveden yararlanılarak önceden kod oluşturulur ve sonrasında da araştırma verilerinin sonuçlarına göre yeni oluşturulan kodlar listeye eklenir.

2. Temaların bulunması:

Toplanan verilerin kodlanmasının ardından kodlar arasındaki ortak olan yönler bulunmaya çalışılır. Bu şekilde kodlar kategorilere ayrılarak temalar oluşturulmaktadır.

3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi:

Elde edilen veriler sonucu elde edilen kodların temalara göre düzenlenmesi bu aşamada yapılmaktadır. Oluşturulan kod ve temaların okuyucuların anlamlarını sağlayacak şekilde açıklanması oldukça önemlidir. Araştırmacı bu bölümde kendi yorumlarına yer vermez, toplanan verilerin düzenlenmiş şekilde okuyucuya aktarılmasını sağlar.

4. Bulguların yorumlanması:

Tamamlanan düzenlemeler sonucunda elde edilen bulgular araştırmacı tarafından yorumlanır ve sonuçlar rapor haline getirilir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Araştırmada kullanılan senaryo sorularının düzenlenmesinde benzer cevaplar aynı kategoriye alınmıştır. Oluşturulan kategorilere göre frekanslar hesaplanarak tablolar oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmen adayları Ö1, Ö2, Ö3, Ö60 şeklinde kodlanmıştır. Analiz sonucu elde edilen veriler tablolar, grafikler ve doğrudan alıntılar yapılarak çalışmaya aktarılmıştır. Analiz sürecinde; öğretmen adaylarından toplanan cevaplar araştırmacılar tarafından incelenerek yanıtları uygun olmayan öğretmen adaylarının cevapları elenmiştir. Yapılan çalışmada kullanılan sorulardan biri olan ‘Okul dışı öğrenme alanı olan hayvanat bahçesinin çocuklar için yararlı öğrenmeler sağladığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.’ Sorusuna yanıt veren öğretmen adaylarından ‘Ö14: Evet düşünüyorum. Çünkü yaşantı yoluyla öğrenme gerçekleşiyor ve daha kalıcı öğrenme gerçekleşiyor, sıkıcı olmuyor.’ yanıtını vermiştir. Bu yanıt için evet düşünüyorum. Çünkü yaşantı yoluyla öğrenme gerçekleşiyor ve daha kalıcı öğrenme gerçekleşiyor kısmı için “kalıcı öğrenme” yaşantı kısmı için “üç boyut”, sıkıcı olmuyor kısmı için ise “eğlence” kodları kullanılmıştır. Aynı soruya ‘Ö28: Evet, düşünüyorum çünkü görerek ve hissederek öğrenilen her bir bilginin daha kalıcı olacağını düşünüyorum.’ yanıtını vermiştir. Öğretmen adayının verdiği yanıtın görerek kısmı için “üç boyut”, hissederek kısmı için “hissetme” ve

daha kalıcı olacağını düşünüyorum kısmı için ise “kalıcı öğrenme” kodları kullanılmıştır. Son olarak ise yine aynı soruya yanıt veren ‘Ö41: Öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğrendiğinde bilginin zihinlerinde daha somutlaştırabildiklerini düşünüyorum. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin hayvanları birebir inceleyerek deneyimlemeleri onlar için büyük bir kazanç olur. Öğretmen adayının verdiği yanıtta öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğrendiğinde bilginin zihinlerinde daha somutlaştırabildiklerini düşünüyorum kısmı için “üç boyut”, bu açıdan bakıldığında öğrencilerin hayvanları birebir inceleyerek deneyimlemeleri onlar için büyük bir kazanç olur kısmı için ise “deneyim” kodları oluşturulmuştur. Kodlama, araştırmacının benzer yanıtlanmış verileri düzenleyerek ortak özelliklerinden dolayı belirli kategoriler altında yer almasını sağlar (Saldaña, 2019).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın hedefi doğrultusunda belirlenmiş olan hipoteze yönelik elde edilen verilerin analiz sonuçları ve yorumları yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet profili, Kişisel Bilgi Formu sonuçlarına dayanarak belirlenmiş ve Tablo1.'de ifade edilmiştir.

Tablo 1.

Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Veriler

Cinsiyet Dağılımı	f
Kadın	54
Erkek	6
Toplam	60
Sınıf Düzeyleri	f
1.sınıf	12
2.sınıf	12
3.sınıf	16
4.sınıf	20
Toplam	60

Araştırmaya katılmış olan 60 öğretmen adayının %90'ı kadın, %10'u ise erkektir.

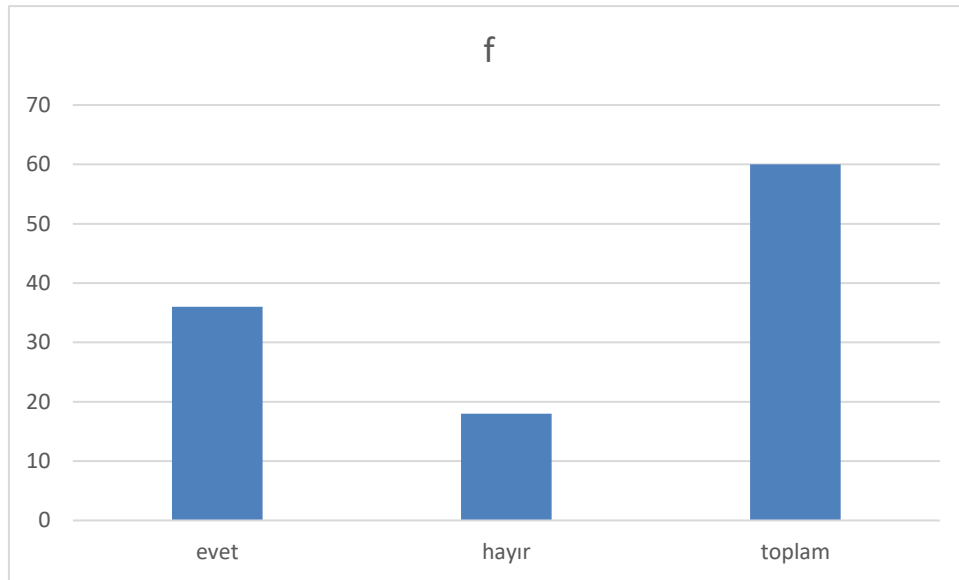
Araştırmaya katılan Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre dağılımı ise Şekil 2.'de gösterilmiştir.

Öğretmen Adaylarına Uygulanan Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Öğretmen Adaylarına Verilen 1. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum

1.SENARYO: Şehirde Keyifli Bir Gezinti

Biyoloji öğretmeni adaylarına yönlendirilen 'Şehirde Keyifli Bir Gezinti' başlıklı senaryoyla birlikte yöneltilen "Bir turist olarak siz Edirne'de fayton gezilerine katılmayı tercih eder miydiniz?" sorusuna yönelik elde edilen veriler aşağıda Şekil 1.'de verilmiştir.

Şekil 1. Bir turist olarak siz Edirne'de fayton gezilerine katılmayı tercih eder miydiniz?

Sorusuna yönelik tercihleri

Şekil 1.'de öğretmen adaylarının soruya yönelik cevapları doğrultusunda elde edilen tercihlerinin 'Evet-Hayır-Kararsız' yanıtlarının oranları görülmektedir. Öğretmen adaylarının %30'u 'Evet' cevabını verirken geri kalan öğretmen adaylarının %60'ı 'Hayır' cevabını vermiştir. %10'luk bir kısım ise soruyu yanıtlamamıştır.

Biyoloji öğretmeni adaylarının 'Şehirde Keyifli Bir Gezinti' adlı Senaryo 1.'de yer alan "Eğer siz bir fayton işletmecisi olsaydınız bu konu hakkında neler söylerdiniz?" sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler Tablo 2.'de belirtilmiştir.

Tablo 2.

Eğer Siz Bir Fayton İşletmecisi Olsaydınız Bu Konu Hakkında Neler Söylerdiniz?

Kategori	f	Kod	f
Yaklaşım	45	Ben Merkezci	18
		Sağduyulu	11
		Bilinçli	5
		Ekosentrik	4
		Bilinçsiz	3
		Ahlaki Yaklaşım	2
		Çözüm Odaklı	2
Fayda	26	Geçim Kaynağı	21
		Turistik	4
		Kültürel	1
Duygu	18	Merhamet	10
		Üzüntü	3
		Milli Duygu	2
		Empati	1
		Kaygı	1
		Tepki	1
Adalet	7	Hak	7
Deneyim	2	Tecrübe	2
Tutum	1	Değer	1
Özen	1	Bakım	1
Toplam			100

Tablo 2.'de araştırmaya katılan Biyoloji Öğretmeni adaylarının "Eğer siz bir fayton işletmecisi olsaydınız bu konu hakkında neler söylerdiniz?" sorusuna yönelik yanıtları doğrultusunda oluşturulmuş kodlar ve kategoriler verilmiştir. Öğretmen adaylarından

bazılarının görüşleri birden fazla kod içermektedir. Biyoloji Öğretmeni adaylarından soruya yönelik alınan görüşler doğrultusunda Tablo 1.'de 7 farklı kategori oluşturularak derlenmiştir. Kategoriler arasında en fazla frekansa sahip kategori 'yaklaşım' kategorisi olmuştur. Bu kategoride yer alan öğretmen adaylarından Ö5: 'Fayton işletmecisi olsaydım eğer; bu durumu ilk olarak kabullenemezdim sanırım, ekmek tekne orası olduğundan dolayı. Ama atların yaşadığı çileye gönlüm de elvermezdi. Onlar da bir can sonuçta bu yüzden meslek olarak başka bir işe yönelirdim veya atın yerine kullanılabilecek motorlu bir fayton işletmecisi olarak işime devam ederdim.' Bu yorumda öğretmen adayının ihtiyaçlarını karşıladığı, geçim kaynağı olan işiyle o işi yürütmesini sağlayan fayton atlarının arasında kaldığını ama merhametli yaklaşımı sayesinde fayton atlarının durumunu kabullenemediği de görülmektedir. Bir başka öğretmen adayının görüşü ise şu şekildedir Ö12: 'Ben geçimimi bu işten sağlıyorum, atlarıma da iyi bakıyorum. Onlara zarar vermiyorum. Benim geçim kaynağımı keserseniz, yıllardır bu işi yaptığım için ve başka meslekle alakalı çok bilgim olmadığı için ailemi geçindiremem.' yorumuyla daha antroposentrik bir düşünce sistemi ile olaya yaklaştığı görülmektedir. Farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Ö16'nın yorumu ise şöyledir: 'Bir sürü insana iş olanağı sağladığımı, küresel iklim değişikliğini önlemeye çalıştığım bahsederdim. Ayrıca maddi olarak devlete de katkı sağladığımdan bahsederdim.' Öğretmen adayının görüşünden yola çıkarak bir önceki yorumun tersine yaptığı işin çevreye zarar veren motorlu araçların aksine doğaya zarar vermediğini düşünmüş ve duruma ekosentrik bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Ö16'yla benzer bir görüş belirten Ö21 ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: 'Otomobiller faytonun ata zarar vermesine kıyasla doğaya ve hayvanlara daha çok zarar vermektedir. Ayrıca gerekli bakımlar ile atlara zarar gelmesi minimuma indirilebilir. Bu yüzden fayton değil otomobillerin kaldırılması gerekir.'

Fayda kategorisinde yer alan başka bir öğretmen adayının görüşü ise şu şekildedir, Ö33: 'Ekosistem döngüsünün sağlıklı devamlılığı için zaten dünyada gelişmiş ülkeler karbon salınımı daha az olan araçlar tercih ediliyor ve hatta bazı ülkelerde de Edirne'de olduğu gibi

turistik amaçlı geziler devam etmektedir. Bu nedenle hem turistleri ülke ekonomisine kazandırmak için hem de karbon salınımını azaltmak için devam etmeli. Ayrıca atlar doğaları gereği zaten uzun mesafeli yollar için yaratılmıştır. O zaman at yarışları da engellenmeli! Ki bu da bu hayvanların doğalarına aykırı.’ Öğretmen adayının bu yorumunda fayton işletmeciliğinin ülke ekonomisine faydalı olduğu ve atların bu iş için fiziksel yeterliliklere sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Benzerlik gösteren başka bir yorum ise şu şekildedir: ‘Bu dünyada her canlının bir ekolojik işlevi olduğunu atların geçmişten bugüne bir ulaşım aracı olarak kullanıldığını ve şu an günümüzde teknolojiyle beraber bunun değiştiğini şu an bu kullanılan atların herhangi bir zarar vermeden kısa bir süre insanlarımıza geçmişi yaşatmak için bir nostalji sağladığını sadece bununla yetinmeyip birçok insana ekmek parası olduğunu ve yasaklanmasını doğru bulmadığımı söyledim.’ şeklindedir. Öğretmen adayının yorumu doğrultusunda atların çalıştırılma koşullarının atlar için bir dezavantaj oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda atların insanların hem eğlence hem de geçim kaynağı olduğuna değinilmiştir.

Biyoloji öğretmeni adaylarının ‘Şehirde Keyifli Bir Gezinti’ adlı Senaryo 1.’de yer alan son sorusu “Yukarıda verilen senaryo doğrultusunda eğer fayton atları konuşabilseydi, neler söylemesini beklerdiniz?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler Tablo 3.’de belirtilmiştir.

Tablo 3.

Senaryo Doğrultusunda Eğer Fayton Atları Konuşabilseydi, Neler Söylemesini Beklerdiniz?

Kategori	f	Kod	f
Tepki	24	Şikâyet Sitem	23 1
Özellik	17	Özgürlük İletişim Yaratılış Asil	14 1 1 1

Duygu	13	Aidiyet	6
		Değersizlik	3
		Sevgi	1
		Sevinç	1
		Mutsuzluk	1
		Umursamaz	1
Yaklaşım	10	Biyosentrik	6
		Antroposentrik	2
		Toksik Pozitiflik	1
		Sağduyu	1
Durum	7	Beklenti	6
		İhtiyaç	1
Adalet	4	Hak	4
Fayda	3	Ticari	3
Toplam			78

Öğretmen adaylarına fayton atlarının konuşabildikleri bir durumda neler söyleyebilecekleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre 7 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler tepki, özellik, duygu, yaklaşım, durum, adalet, fayda başlıkları altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarından 2 tanesi bu soruyu yanıtsız bırakmışlardır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları birden fazla kod ile eşleştirilmiştir. Öğretmen adaylarından alınan cevaplar incelendiğinde bir at konuşabilseydi en çok sitem ve şikâyet içerikli tepkiler vereceği öngörülmüştür. Bu kategoride yer alan bazı öğretmen adayı görüşleri şu şekildedir: Ö3: ‘Ben fayton atlarının bu duruma karşı isyan edeceğini düşünüyorum. Özgürce koşabilmek varken doğayla iç içe olmak varken tahtadan bir arabaya bağlı olup insanların keyfine göre dolaştırmak onları robottan farksız hale getirmiyor ne yazık ki. Bunun yerine herkes bireysel bisikletlerini kullanabilir diye düşünüyorum.

Bir başka öğretmen adayının görüşü ise şu şekildedir Ö20: ‘Bunca yıldır bu iş için çalıştım fakat hiçbir söz hakkım daha olmadı. Koşulları iyileştirilmiş bir işte çalıştırılmak çok istiyorum ve bana değer verilmesini bekliyorum. Biliyorum ki sahibim bundan para

kazanıyor ve ben bu duruma elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum. Söz konusu hayvan hakları olduğu zaman ise hiç kimse doğru dürüst davranmıyor. Tek isteğim sahibim ve diğer insanların benim de bir canlı olduğumu unutmamaları ve bana güzel bir şekilde davranmalarını istiyorum.’ Bu yorumları incelediğimizde öncelikle fayton atlarının doğal habitatlarından uzak olmalarının bir dezavantaj oluşturduğunu ve habitatlarını özleyebileceklerini düşündükleri gözlemlenmiştir. Yorumlarda dikkat çeken bir başka nokta ise insanların kendi keyif ve çıkarları için fayton atlarının ellerinden geldiğince çalıştıkları fakat insanların onlara yeterince düşünceli davranmadığını gerektiğinde onların haklarını savunmadıklarını belirtmişlerdir. Farklı bir bakış açısıyla yaklaşan tutum ve duygu kategorilerinde yer alan başka bir görüş ise şu şekildedir: ‘Dışarıdan bakıldığında bize işkence yapılıyor olarak görülebilir ancak biz bundan memnunuz zaten o kadar gün içerisinde yorulmuyoruz ayrıca insanların bize olan ilgisi ve şefkati bizi daha güçlü kılıyor yoksa biz çoktan unutulurduk belki de demesini beklerim.’ Öğretmen adayının bu görüşle aslında evcilleşmiş olan fayton atlarının insanlar gibi sevmeye ihtiyacı olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Tutum ve yaklaşım kategorilerinde kodlanmış olan Ö60’ın soruya cevabı şöyledir: ‘Esaret dünyanın yıkıcı bir yansıması olarak varlığı perişan etmektedir. Kimsenin esir edilmemesi gerekliliğine gönülden inanıyor, fayton sahiplerinin de bir günlük faytonu çekme göreviyle görevlendirilmesini dilerdim.’ Öğretmen adayının görüşünden anlaşıldığı gibi insanların fayton atlarını anlayabilmeleri için empati yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Sorulara verilen cevaplar incelendiğinde öğretmen adaylarının cevapları arasında farklı görüşlerin olduğu belirlenmiştir. Bu cevapların birbiri içinde tutarsız olduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda aynı öğretmen adayının sorulan 3 soruya yönelik cevapları incelendiğinde cevaplar arasında tutarsızlık olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen Adaylarına Verilen 2. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum

2.SENARYO: Yaşasın Hayvanat Bahçesine Gidiyoruz

Tablo 4.

Ali'nin Aklına Gelen Bu Soruyu Siz Bir Biyoloji Öğretmeni Adayı Olarak Sınıfta Ona Açıklamak İsteseniz Nasıl Bir Yanıt Verirdiniz?

Kategori	f	Kod	f
Koşul	25	Esaret	11
		Kafes	4
		Zorlu Şartlar	4
		Konfor Alanı	2
		Mecburiyet	2
		Tolerans	1
		Yetersiz	1
Olumsuz algı	24	Suni	21
		Kısıtlama	1
		Psikolojik Sorun	1
		Zarar	1
Normalleştirme	20	Uyum	15
		Olumlama	5
Değer	5	Değersizleştirme	1
		Metalaştırma	1
		Gösteri	1
		Sergi	1
		Ticari	1
Duygu	5	Üzüntü	3
		Umursamaz	1
		Yalnızlık	1
Varlık	5	Yok Oluş	4
		Yaşam Süresi	1
Çevre	4	Habitat	3
		İstilacı	1
Öneri	1	Engelleme	1
Ahlaki Yaklaşım	1	Etik Dışı	1
Toplam			90

Biyoloji öğretmen adaylarının ‘Yaşasın Hayvanat Bahçesine Gidiyoruz’ adlı senaryonun ilk sorusu olan ‘Ali’nin aklına gelen bu soruyu siz bir Biyoloji Öğretmeni adayı olarak sınıfta

ona açıklamak isteseniz nasıl bir yanıt verirdiniz?’ sorusuna yönelik verdikleri cevapların kod ve kategorileri Tablo 4.’de verilmiştir. Elde edilen görüşler sonucunda yapılan kodlamalar 9 farklı kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategoriler; koşul, olumsuz algı, normalleştirme, değer, duygu, varlık, çevre, öneri, ahlaki yaklaşım olarak adlandırılmıştır. Frekansı en yüksek kategori koşul olmuştur. Diğer senaryoda olduğu gibi bu senaryo sorularına verilen cevapların birçoğu için birden fazla kod kullanılmıştır. Ö11: ‘Bu canlılar aslında Dünya’nın farklı noktalarında yaşamaya mecbur bırakılmaktadır. Canlılar yalnız kendi coğrafyalarından uzakta bir yaşam sürmeye tam olarak uyum sağlayamadıkları gibi bulundukları alanda yaşama mücadelesi vermektedirler.’ Başka bir öğretmen adayı Ö32’nin ise yorumu şu şekildedir: ‘Hayvanat bahçelerinde görmüş olduğunuz hayvanlar yaşam alanlarından koparılıp insanlara sergilenmek üzere kafesler içine koyulmaktadır. Kafesin her tarafı olmasa da belli bir kısmı kendi yaşam alanıymış gibi gösterilip bir yere kadar oradaymış gibi hissettirilmekte hayvanlara.’ Öğretmen adaylarının yorumlarına bakıldığında hayvanat bahçeleri vb. ortamlarda yaşayan canlıların belirli koşullarda yaşamaya mecbur bırakıldığı ve bu ortamlara uyum göstererek kendi habitatlarında olduklarını düşünmeleri beklendiğini fakat tam anlamıyla doğal ortamlarının oluşturulamadığını ifade ettikleri görülmektedir.

Ö34 duruma şu şekilde yaklaşmıştır: ‘Kendi habitatlarından alınıp başka yere götürülen canlıların çoğu ne yazık ki adaptasyon sıkıntısı yaşayacakları için doğal seçim gereği aramızdan erken ayrılıyorlar. Bazıları ise habitatın diğer elemanlarına zarar vererek istilacı oluyorlar. Gördüğün kutup ayısı senin onu görebilmen uğruna oraya hapsedilerek aramızdan erken ayrılacak. Şayet aranızda o tel olmasaydı da senin aramızdan ayrılmana sebep olup istilacı olacaktı. İki taraf için de sıkıntılı olan bu durum karşısında kutup ayılarını televizyondan görmeye devam etmen daha mantıklı olmaz mıydı? derdim.’. Öğretmen adayı doğal ortamlarından koparılan hayvanların ekolojik nişlerinin değiştiğini ve hayvanların getirildikleri yeni ortamda esaret altında yaşadıklarını belirtmektedir.

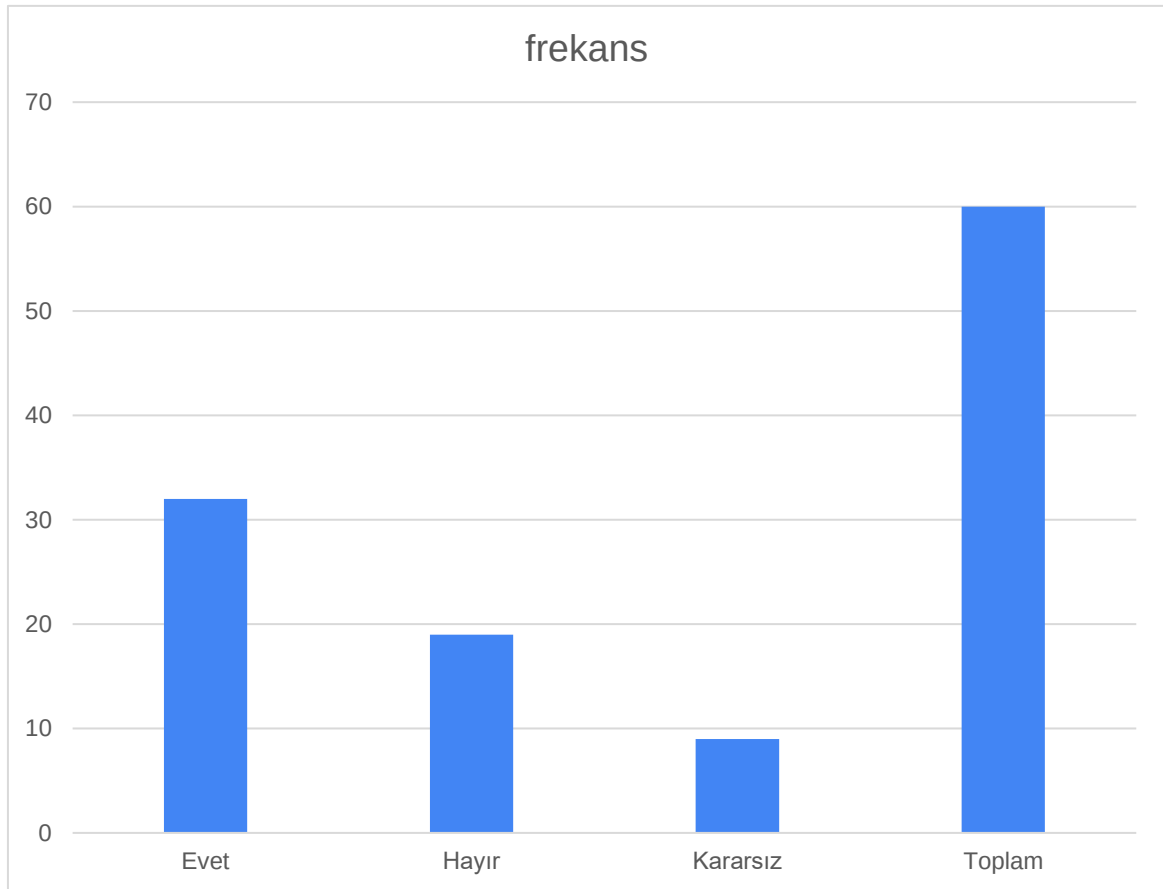
Ö41: ‘Öğrencime hayvanat bahçesinde gördüğü farklı habitatlarda yaşayan hayvanlara örnek vermesini ister, sonrasında ise hayvanların yaşadıkları habitatların farklarını söylemesini isterdim. Çünkü her hayvanın bulunduğu alan onun tabiatına uygun olarak yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin maymunların yaşadıkları alan onların hareketlerine uygun olarak bol dallı ağaçlardan oluşurken; çita, aslan gibi hayvanların ise daha az ağaçlıklı alanlarda bulundukları gözlenir.’ Öğretmen adayının görüşünden anlaşılmaktadır ki aslında hayvanların yaşadıkları fiziksel çevre ve bu çevrenin koşullarının bir arada duran farklı hayvan türleri için elverişli olmadığını düşünmektedir.

Bir başka görüş ise şöyledir Ö43: ‘Bulundukları kafesler her hayvanın yaşam koşullarına uygun hale getirilmiştir. Kutup ayısı için soğuk bir ortam gibi.’ Bu görüşe göre ise aslında hayvanların getirildikleri yeni ortamda onlar için gerekli imkânların sunulduğunu düşündüğü görülmektedir. Benzer bir başka öğretmen adayı ise şöyle demiştir Ö48: ‘Hayvanat bahçesinde yaşam alanları ön planda tutularak onlara özel alanlar oluşturuluyorlar. Mesela kutup ayısı için soğuk ve buzlarla kaplı bir alan oluşturuluyor, maymunlar için daldan dala atlamaları için ağaçlık bir alan tasarlanıyor.’

Ö51: ‘Ali maalesef doğal yaşam alanlarından uzaktalar ama onlar için yapılabilecek her şey yapılmakta. Mesela penguenler, kutup ayısı gibi kış iklimine alışkın hayvanlara günlük buzlu meyveler ve büyük buz parçaları verilerek bir nebze olsun rahatlamaları sağlanmaktadır. Ne yapılırsa yapılsın asla kendi doğal yaşam alanlarındaki gibi olmaz lakin senin gibi çocukların bu hayvanları yakından tanıyabilmeleri için hayvanat bahçeleri çok önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken şey hayvanların aç ve susuz kalmadan bakımlarının eksiksiz yapılıyor olması. Sen de hayvan sever bir birey olarak hayvanat bahçelerini ziyaret ettiğinde mutlaka yetkililer ile görüşüp hayvanların bakımlarının eksiksiz yapılıyor olmasını isteyebilir varsa bir eksiklik düzeltilmesi için gerekli yerlere şikâyetle bulunabilirsin.’ Görüşleri birbiriyle benzerlik gösteren bu üç öğretmen adayının, görüşleri beraber ele alındığında, hayvanların hayvanat bahçesi gibi doğal olmayan ortamlarda yaşamlarının onların fiziksel ihtiyaçları açısından bir dezavantaj oluşturmadığına değinilmiştir. İnsanların bu hayvan türlerini

görebilmeleri açısından sadece aç ve susuz bırakılmaması koşulunun yeterli olacağını söylemektedirler.

‘Yaşasın Hayvanat Bahçesine Gidiyoruz’ adlı senaryoda Biyoloji öğretmen adaylarına yöneltilen ‘Okul dışı öğrenme alanı olan hayvanat bahçesinin çocuklar için yararlı öğrenmeler sağladığını düşünüyor musunuz?’ Nedenleri ile açıklayınız.’ sorusunun ilk kısmına yönelik görüşler evet, hayır, kararsız olarak kodlanmıştır. Öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri Şekil.2’te verilmiştir.

Şekil 2. Öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme alanı olan hayvanat bahçesinin çocuklar için yararlı öğrenmeler sağladığını düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik tercihleri

Öğretmen adaylarının %53,3’ ü soruya ‘evet’, %31,6’sı ‘hayır’, %15,1’i ise ‘kararsız’ olarak işaretlemiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevapların nedenlerine ilişkin yaptıkları açıklamaların kod ve kategorilerinin dağılımı aşağıda Tablo 5.’te verilmiştir.

Tablo 5.

Okul Dışı Öğrenme Alanı Olan Hayvanat Bahçesinin Çocuklar İçin Yararlı Öğrenmeler Sağladığını Düşünüyor Musunuz?

Kategori	f	Kod	f
Algı	21	Üç Boyutlu	21
Öğrenme	15	Kalıcı Öğrenme	13
		Zihin Gelişimi	1
		Bellek	1
Yaklaşım	14	Antroposentrik	2
		Ekosentrik	2
		Empati	2
		Saygılı	2
		Bencil	1
		Alternatif	1
		İlgili	1
		Sorgulama	1
		Yaratıcılık	1
		İmkân	1
Koşul	10	Esaret	10
Çevre	6	Doğal ortam	6
Fayda	4	Eğlence	4
Negatif Yaklaşım	4	Eziyet	4
Duygu	3	Hissetme	1
		Sevgi	2
Özellik	2	Özgürlük	1
		Teknoloji	1
Değer	1	Metalaştırma	1
Toplam			80

Öğretmen adaylarından hayvanat bahçesi gibi okul dışı öğrenme ortamlarının çocuklar için faydalı öğrenmeler sağlar mı nedenleriyle birlikte açıklamaları istenmiştir. Toplanan görüşlerden kodlamalar yapılarak 7 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler tepki, özellik, duygu, yaklaşım, durum, adalet, fayda olarak adlandırılmıştır. Aralarında en yüksek frekansa sahip olan kategori tepki olmuştur. Soruya verilen cevaplar için birden fazla kod kullanılmıştır.

Ö7: ‘Düşünüyorum çünkü görsel, işitsel, dokunsal ve yerine göre kokusal olarak öğrendiği bilgiyi destekleyen unsurlar sayesinde öğrencinin o bilgileri uzun süreli hafızaya alması ve aradan zaman geçse de karşısına çıktığı zaman " a ben bunu şurada görmüştüm, şunun sesini duymuştum" şeklinde hatırlaması daha kolay olur.’ Ö38: ‘Tabii ki çocuklar için yararlı bir öğrenme ortamı oluşturuyor. Çünkü çocuklar onlar için tamamen sadece görsellerde ibaret olan çoğu hayvanı görme şansını elde etmiş oluyorlar.’ Ö39: ‘Evet, çünkü hayvanları tanıyorlar onları ortamlarını görüp o canlının yaşaması için gerekenleri gözlemliyorlar. Bence en başta ilgilerini çekmesi çok güzel çünkü okul dışı; arkadaşları, öğretmenleri ile eğlenerek vakit geçiriyor dolayısıyla okulu öğretmenlerini daha çok seviyor.’ Verilen bu benzer iki adayın görüşleri incelendiğinde okul dışı öğrenme ortamlarında bulunan hayvanların yaşama amacı türlerini insanlara tanıtmak ve öğretmek gibi düşünüldüğü görülmektedir. Orada olan hayvanlar sayesinde çocukların yaşayarak öğrenmeleri, görmeleri, temas etmeleri, kokularını almaları veya seslerini duymaları o hayvanları zihinlerine daha iyi kodlamalarını ve öğrenmelerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

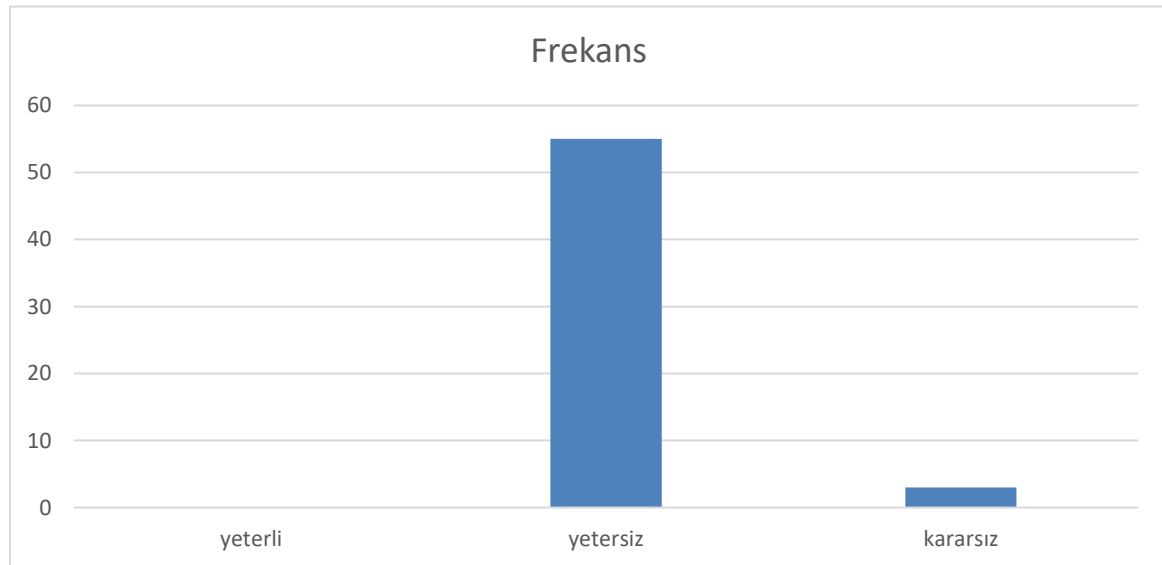
Ö20: ‘Hayvanat bahçelerini hayvanların özgürlüklerini kısıtlayan yerler olarak görüyorum. Ne çocukların ne yetişkinlerin kendi eğlenceleri için hayvanları kullanmalarını doğru bulmuyorum. Bence bir hayvani görmek istiyorsak imkânımız dâhilinde doğal habitatında ziyaret etmeliyiz. Eğitim kısmında değerlendirdiğimde ise hayvanları incitmeyecek alternatif yollara başvurabiliriz. Belgeseller, simülasyonlar vb.’

Ö32: ‘hayvanat bahçeleri somut bir örnek göstermek açısından yararlıdır ancak günümüz teknolojisinde bu somut öğrenmeyi üç boyutlu görsellerle uygulamalarla vs. yapabiliriz. Bu teknolojiler gelişmediği sürece bile o hayvanların orada tutulmaması gerekmektedir. Herkesin yaşam alanı kendi evidir ve hiçbir hayvanın evi hayvanat bahçesi değildir.’

Ö37: ‘Kısmen evet. Çocuklar örneğin bir geyik, tilki vb. hayvanları doğal ortamında görüp tanıma imkanları neredeyse yok. Ancak illa canlı hayvanlara gerek yok. Doğal yollarla ölmüş canlılar doldurularak, uygun koruma yöntemleri ile canlı haline çok yakın versiyonları

elde edilebilmektedir. Bu ortamların kullanılması canlılar açısından daha olumludur. Bir çocuğun hayvanları öğrenmesinden önce canlıya saygı duymayı öğrenmesi daha elzemdir.’ Farklı öğretmen adaylarına ait verilen benzer görüşler incelendiğinde diğer adayların görüşünün aksine hayvanat bahçeleri yerine alternatif yollarla kalıcı öğrenmeler sağlanabileceğini düşündükleri gözlemlenmiştir. Teknolojinin gelişimiyle birlikte neredeyse canlıya yakın üç boyutlu görseller ve simülasyonlarla günümüzdeki teknoloji çocuklarında kalıcı öğrenmeler gerçekleştirileceğini düşünmüşlerdir. Günümüzde yemek yerken, yolculuk ederken hatta uykuya dalarken bile genç nesil görsel-işitsel iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Teknolojiyi böylesine hayatlarının içinde tutan bir nesil bu tür hayvanları oluşturulmuş animasyonlar veya arttırılmış gerçeklik ile görseller normal geleceği düşünülmektedir. Ayrıca alternatif olarak tahnit yöntemiyle de çocuklara hayvan türlerinin tanıtılabileceği düşünülmüştür. Tahnit ölü hayvan cesetlerinin çeşitli kimyasallar kullanarak uzun süreler bozulmayacak hale getirilmesi sanattır. Bu yöntem ile gerçek hayvan boyut ve fizyolojisi net bir şekilde gözlemlenebilmektedir.

Yaşasın Hayvanat Bahçesi’ne Gidiyoruz adlı senaryodaki son soru ise şöyledir: ‘Sizce hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanlar için ayrılan bölge yeterli mi?’. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri yanıtlar yeterli, yetersiz, kararsız şeklinde kodlanmıştır. Soruya alınan cevaplar doğrultusunda Şekil 3. oluşturulmuştur.

Şekil 3. Öğretmen adaylarının sizce hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanlar için ayrılan bölge yeterli mi? Sorusuna yönelik tercihleri

Öğretmen adaylarının %91,7'si soruya 'yetersiz', %8,3'ü 'kararsız' olarak işaretlemiştir. Öğretmenlerden hiçbiri hayvanat bahçelerinde hayvanlar için ayrılan bölgenin yeterli olduğunu düşünmemiştir.

Öğretmen Adaylarına Verilen 3. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum

3.SENARYO: Bengal Kaplanının Yeni Evine Hoş geldiniz

Tablo 6.

Türkiye’de Bengal Kaplanlarının Bulunduğu Bir Hayvan Parkının Olması Hakkında Düşüncelerinizi Yazınız.

Kategori	f	Kod	f
Çevre	23	Habitat	22
		Küresel Isınma	1
Varlık	16	Neslin Tükenmesi	14
		Neslin Devamı	2
Fayda	5	Eğlence	3
		Ticari	2
Duygu	4	Korku	1
		Güven	1
		Mutluluk	1
		Üzüntü	1
Eğitim	4	Öğrenme	4
Koşul	4	Sergilemek	3
		Gösteri	1
Özellik	3	Saldırganlık	2
		Özgürlük	1
Yaklaşım	3	Antroposentrik	3
Özen	3	Koruma	3
Davranış	1	İşkence	1
Toplam			76

Öğretmen adaylarından Türkiye’de Bengal Kaplan’larının bulunduğu bir hayvan parkının olmasıyla ilgili düşüncelerini ve sebebini kısaca açıklamaları istenmiştir. Toplanan görüşlerin analizi sonucu 10 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler çevre, varlık, fayda, duygu, eğitim, koşul, özellik, yaklaşım, özen, davranış şeklinde adlandırılmıştır. En yüksek frekansa sahip kategori çevre olmuştur. Bu soru için de görüşlerin çoğu için birden fazla kod kullanılmıştır. Kategorilere göre bazı Öğretmen Adaylarının görüşleri şöyledir: Ö5: ‘Nesli tükenmekte olan hayvanların sergilenmesi ve daha çok yayılması ve türün unutulmaması için güzel olduğunu düşünüyorum. Ama zaten nesli tükenmekte olan hayvanı habitatından ayırmanın daha da kötü olduğunu düşünüyorum.’ Ö6: ‘Hindistan'daki kalanların tehdit altında olması nedeniyle soyunun tükenmemesi adına Türkiye 'de bulunması daha iyi olacaktır. Lakin kendi bölgelerinde olmadıklarından kalitelerinin oldukça azalacağını düşünüyorum.’ Ö23: ‘Belki korunması açısından mantıklı karşılayabilirim bu durumu ama yine de kendi yaşam alanında da neslini devam ettirme şansı olabilir veya daha mutlu ölür.’ Benzer olan bu Öğretmen Adaylarının görüşleri incelendiğinde görülüyor ki nesli tükenmekte olan Bengal Kaplanları eğer doğal ortamlarından koparılarak -görece- daha güvenli bir ortama getirilirlerse koruma altına alınabilirler. Öğretmen adayları bu durumun ne kadar güvenli olduğunu söylemiş olsalar da verdikleri yanıtların devamında aslında kaplanların kendi doğal ortamlarında kalmalarının onlar için daha iyi olacağını düşünmektedirler. Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde verdikleri yanıtların kendi içlerinde tutarsızlık gösterdiği görülmektedir. Farklı bakış açılarıyla yanıtlanan bazı cevaplar ise şu şekildedir: Ö15: ‘Benim fikrim olması güzel eğer olmasaydı hiçbir zaman Bengal kaplanını göremezdim ve Bengal kaplanıyla ilgili hiçbir fikrim ve bir etki oluşmazdı.’ Ö16: ‘Olması iyi. Ama tehlikeli olması insanlara saldırmamasını önlemek lazım’. Yine benzer olan bu iki öğretmen adayının görüşü incelendiğinde Bengal Kaplanları açısından değil de kendi açılarından Bengal Kaplanı bulunduran bir hayvan parkının kendileri için iyi olacağını düşündükleri görülmektedir.

Bengal Kaplan'ının bu ortamda kontrol altında tutularak insanlara zarar vermemesi gerektiğine de değinilmiştir.

Ö32: 'Aslan kaplan vs. hayvanların halkın içinde bulunmasını desteklemiyorum. Herhangi bir kaçma durumunda insanlara zarar vereceğini düşünüyorum'. Öğretmen adayının bu yorumunda da vahşi hayvanlardan korktuğu ve sırf bu sebeple aslında Bengal Kaplanı bulunan bir hayvan parkını desteklemediğini söylemiştir.

Ö41: 'Yok olma tehdidi altında olan hayvanların kesinlikle korunması gerektiğini düşünüyorum. Bunun Türkiye'de ne denli sağlanabileceği konusunda tereddüt ediyorum. Fakat bu sadece Türkiye'de bu türlerin olmasından dolayı değil, çoğu hayvan tabiatlarından oldukça uzakta yaşıyor. Bazen bu hayvanlar için uygun koşullar yaratılmadığı için türlerinin hızlıca yok olmaya başladığı görülüyor.' Öğretmen adayının yorumu incelendiğinde yok olma tehlikesi yaşayan hayvan türlerinin korunmasının doğru olacağı fakat bunu başka bir yaşam alanına taşıyarak yapılmasından tereddütlü olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7.

Berkay, Yavru Bengal Kaplanını Evlerine Götürüp Bahçede Bakmak İstediyini Size Söylemiş Olsaydı Kendisine Nasıl Bir Açıklama Yapardınız?

Kategori	f	Kod	f
Çevre	42	Suni Ortam	24
		Doğal ortam	18
Özen	19	Bakım	9
		Yavru	5
		Sağlık	2
		Beslenme	2
		Koruma	1
Özellik	16	Yabani	11
		Tehlikeli	1
		Yaşam Kalitesi	1
		Saldırgan	1
		Fizyoloji	1
		Genetik	1
		Özgürlük	1
Duygu	16	Empati	7
		Üzüntü	3
		Sevgi	3

		Pişmanlık	1
		Yalnızlık	1
		Korku	1
Yaklaşım	5	Karşılaştırma	2
		Ekosentrik	1
		Mesafe	1
		Tutarsızlık	1
Gereksinim	3	İhtiyaç	3
Normalleştirme	3	Uyum	3
Koşul	2	Kafes	1
		Esaret	1
Fayda	1	Eğlence	1
Varlık	1	Yok oluş	1
Alternatif	1	Belgesel	1
Toplam			109

Öğretmen adaylarına senaryoda yer alan Berkay karakterinin Bengal Kaplan'ını evlerine götürüp bakmak istediğini size söylemiş olsaydı bir öğretmen adayı olarak nasıl cevap verecekleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlara göre 11 farklı kategori oluşturulmuştur. Oluşturulan kategoriler çevre, özen, özellik, duygu, yaklaşım, gereksinim, normalleştirme, koşul, fayda, varlık, alternatif olarak adlandırılmıştır. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri yanıtların cevapları birden fazla kod içermektedir. Öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir: Ö6: 'Ama onlar yavru, daha bebekler. Onları ailesinden, evinden uzaklaştırıp evine getirdiğinde her gün ağlayıp evini özleyecek. Eğer istersen yine gelip görürsün, seversin burada'. Ö12: 'Kaplanların yaşam alanları bahçeler değildir. Aslında onun bu hayvanat bahçesinde olması da çok doğru değil'. Ö17: 'Sen suda yaşayabilir misin diye soru yöneltirdim. Bengal kaplanının asıl yaşadığı yerin hayvanat bahçesi olmadığını burada yapay bir ortam oluşturduklarını ve bahçenin kaplanın yaşamı için uygun olmadığını söyledim'. Ö22: 'Berkay böyle düşünmekte haklısın çünkü hayvanat bahçesinin onlar için yeterli olduğunu düşünüyorsun lakin bu hayvanlar doğası gereği evcil değiller seninle arkadaş olamazlar ve bahçemizde bu park da doğal yaşam alanlarıyla benzerlik göstermemektedir'. Ö41: 'Berkay'a Bengal kaplanın bulunduğu alan ve evlerinin arka bahçelerini çizmesini istedim. Daha sonrasında Bengal kaplanın gerçek tabiatının nasıl

olduğunu gösterirdim ve ona gerçek tabiatına en uygun olan resmi seçmesini isterdim. Bu onun zihninde hayvanlar için tabiatlarının ne kadar önemli olduğu düşüncesini kazandırabilir. Ayrıca bu türün özel bir tür olduğunu ve uzmanların onunla ilgilenmesi gerektiğinden bahsederdim'. İncelenen bu benzer yanıtlara bakıldığında Berkay'ın bu isteğinin kaplan açısından çok doğru olmayacağını ve kaplanın aslında doğal yaşam ortamında olmasının daha doğru olacağını açıklamışlardır. Empati gibi kolay bir yöntemle aslında Bengal Kaplanı'nın gerçek yaşam alanının ne yaşadığı hayvan parkı ne de kendi evlerinin bahçesi olmadığını açıklamışlardır.

Ö8: 'Öncelikle Bengal kaplanının gerçekten tatlı ve sevimli olduğunu onayladım daha sonra bu hayvanın insanlar ve yaşadığımız alan için uygun olmadığını bizim için tehlikeli ve yabani bir hayvan olduğunu onun yerine daha kibar ve evcil bir hayvanlardan evcil bir hayvan (kedi, köpek vb.) edinebileceğimizi söyledim'. Araştırmacının yorumuna göre dış görünüşü itibariyle Bengal Kaplanı'nı çok tatlı bulmasına rağmen doğası gereği vahşi bir hayvan olduğunu ve insanlara zarar verebileceğini düşündüğü görülmektedir. Burada koruma içgüdüyle araştırmacının antroposentrik bir yaklaşımda bulunduğu görülmektedir. Bengal Kaplanı yerine daha kibar olduğunu düşündüğü evcil hayvan edinme önerisinde bulunmuştur.

Tablo 8.

Kendinizi Bir Bengal Kaplanı Olarak Hayal Edin. Kaplanın Yerinde Olsaydınız Ahmet ve Berkay'ın Konuşmalarına Nasıl Bir Yorum Yaptınız?

Kategori	f	Kod	f
Çevre	26	Habitat	24
		Yaşam Tarzı	2
Özellik	20	Özgürlük	17
		Vahşi	2
		Merak	1
Duygu	15	Üzüntü	6
Olumsuz Algı	9	Sorgulama	6
		Rahatsızlık	2
		Alay	1

		Sevgi	5
		Empati	2
		İntikam	1
		Öfke	1
Seçim	6	Teslimiyet	5
		Zorunluluk	1
Değer	6	Sergi	2
		Değersiz	2
		Oyuncak	1
		Değerli	1
Özen	4	Bakım	4
Varlık	2	Tür Tehdidi	2
Farkındalık	1	Açıklama	1
Adalet	1	Hak	1
Toplam			90

Bengal kaplanını konu alan senaryonun son sorusunda öğretmen adaylarına kendilerinin bir Bengal Kaplanı olduğunu düşünerek Ahmet ve Berkay'ın konuşmalarına nasıl yorum yapacakları sorulmuştur. Araştırmacıların yanıtları doğrultusunda 10 farklı kategori oluşturulmuştur. Araştırmacıların verdikleri cevaplar birden fazla kod içermektedir. Verilen cevaplara göre oluşturulan kategoriler çevre, özellik, duygu, olumsuz algı, seçim, değer, özen, varlık, farkındalık, adalet olarak adlandırılmıştır. Öğretmen adaylarının soruya yönelik verdikleri bazı cevaplar şöyledir: Ö12: “Beni buradan çıkarın. Kendi gerçek evime gitmek istiyorum. Lütfen bana yardım edin.” Öğretmen adayının Bengal kaplanının bulunduğu durumdan rahatsız hissedeceğini düşündüğü görülmektedir. Ö44: “Berkay senin beni sevdiğini hissediyorum burada da beni hem bakıcılarım hem de beni görmeye gelen misafirler çok seviyor ama ben ne buraya ait değilim burada sadece hayatta kalmama yetecek şekilde yaşamaya hakkım var çok sevilsen bile ait olduğum özgür olduğum yere dönmem gerek derdim.” Öğretmen adayı kaplanın gördüğü ilgi ve sevgiye rağmen fiziksel aktiviteleri kısıtlı olduğu için kendini özgür ve evinde hissedemeyeceğini düşündüğü görülmektedir. Bulunduğu ortamda sadece hayatını devam ettirebilecek kadar ihtiyaçlarının karşılandığı düşünülmüştür. Bu kısım esaretin bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Ö48: “Kendime

acırdım. Aslında onlardan daha güçlü olmama rağmen ve tek başıma dahi onların bütün soyunu mahvedebilecek durumdayken bir yere kapanmak beni üzerdi. İnsanlarından geçerken "hadi baba-anne bizim eve alalım." diyebilecekleri kadar değersiz bir hayata sahip olmak hüznölendirirdi.” Ö 55: “Yorum bile yapamıyorum çünkü hayvanlar dilsiz varlıklardır, bir konuşsalar onlara ne kadar eziyet çektiğimizi durmadan anlatırlardı, onlar da bu dünyaya bizle aynı haklara sahip olarak geliyor ama bizler maalesef bu haklara bırak saygı duymayı bu hakları vermiyoruz bile.”

Öğretmen Adaylarına Verilen 4. Senaryodan Elde Edilen Bulgular ve Yorum

4. SENARYO: İspanya’ya Yolculuk

Çalışmanın son senaryosu olan İspanya’ya Yolculuk adlı senaryoya ait sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda yapılan analizler aşağıda tablolarda listelenmiştir. Senaryonun ilk sorusu olan “İspanya’ya turistik bir katile ile gittiğinizi düşünün. Boğa güreşi izlemeye gider miydiniz? Cevabınızı nedeniyle açıklayınız.” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 8.’de verilmiştir.

Tablo 9.

İspanya’ya Turistik Bir Katile ile Gittiğinizi Düşünün. Boğa Güreşi İzlemeye Gider miydiniz? Cevabınızı Nedeniyle Açıklayınız.

Kategori	f	Kod	f
Davranış	34	Eziyet	21
		Katliam	9
		Saldırganlık	2
		Şiddet	1
		Seyirci	1
Duygu	15	Eğlence	10
		Ticari	5
Varlık	11	Ölüm	8
		Yaşama Hakkı	3
Duygu	9	Korku	2
		Merak	2
		Zevk	2

		Acı	1
		Tatmin	1
		Üzüntü	1
Seçim	6	Tercih	6
Değer	3	Gösteri	2
		Obje	1
Adalet	1	Yasal	1
Toplam			79

Öğretmen adaylarının çoğu yapılan bu aktivitenin herhangi bir canlıya yapılmasının uygun olmadığını düşünmektedir. Bu yorumlardan bazıları şöyledir: “Ö6: Boğa güreşini izlemeye gitmezdim. Açık açık bir canlıya eziyet edip bunu da insanlara para karşılığında seyrettiriyorlar. İzleyici olmazsa o canlılara öyle davranılmaz.”

“Ö7: Hayır gitmezdim çünkü bir canlıyla değersiz bir objeymiş gibi oynanmasından zevk almak normal bir insanın yapacağı bir şey olamaz.”

“Ö8: Hayır gitmezdim. Bu durumun spor olduğunu şahsen ben düşünmüyorum tıpkı at yarışları gibi. Sırf eğlence için hayvanlar öldürülmemelidir eğer yaşamlarına son verilmesi gerekiyorsa da en az acı çekecek şekilde olması gerekir.” Öğretmen adaylarının verilen yorumları incelendiğinde hayvanlara ve onların yaşam haklarına değer verdikleri görülmektedir. Paylaşılan son yanıtta bakıldığında ise bir hayvan ya da bir canlının yaşamına son verilebileceğinin düşünüldüğü görülmektedir. Boğa güreşlerinin, at yarışları gibi hayvanların kullanılarak oluşturduğu bir sektör olarak görürken diğer yandan bir canlının yaşamına son verilmesinin gerekebileceği bir durumun oluşabileceğini düşündüğü görülmektedir.

Ö55 ise soruyu şöyle yanıtlamıştır: “Hayır neden gideyim, hayvanlara insanlar tarafından öğretilen bir şiddet gösterisi.” Şiddet, kavga, vahşet gibi durumların hayvanların insanlar tarafından öğrendiğini belirtmektedir.

İspanya’ya Yolculuk adlı senaryoya ait olan ikinci soruda öğretmen adaylarına “Bir spor ve eğlence aracı olarak düzenli periyotlarla yapılan boğa güreşlerini anlatan film veya belgesel

izlemekten hoşlanıp hoşlanmadıkları sorulmuştur. Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar doğrultusunda anlamlı kodlamalar yapılarak Tablo 9. oluşturulmuştur.

Tablo 10.

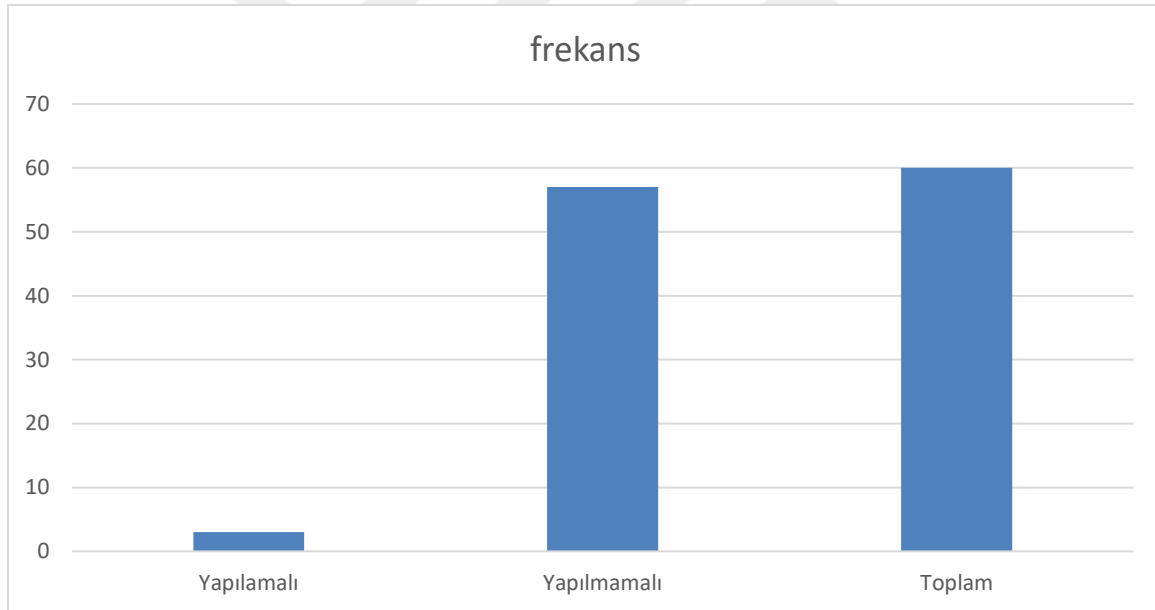
Bir Spor ve Eğlence Aracı Olarak Düzenli Periyotlarla Yapılan Boğa Güreşlerini Anlatan Film veya Belgesel İzlemekten Hoşlanır Mısınız? Cevabınızı Nedeniyle Açıklayınız.

Kategori	f	Kod	f
Fayda	30	Eğlence Aracı	21
		Ticari	8
		Kültür	1
Davranış	18	Vahşet	9
		İşkence	6
		Faydasız	1
		Şiddet Eğilimi	1
		Mecbur Bırakmak	1
Değer	15	Oyuncak	4
		Gösteri	4
		Çağ Dışı	4
		Koruma	2
		Medeniyet seviyesi	2
Varlık	10	Yaşama Hakkı	8
		Ölüm	2
Olumsuz Algı	6	Zarar	6
Özellik	6	Tehlikeli	2
		Özgürlük	2
		İki Yüzlülük	1
		Saldırganlaştırma	1
Duygu	4	Acı	2
		Keyif	1
		Üzüntü	1
Özen	3	Sağlık	2
		Kontrol	1
Durum	2	Tehlike	2
Adalet	1	Yasal	1
Toplam			94

Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar doğrultusunda 10 farklı kategori oluşturulmuştur. Bunlar; fayda, davranış, değer, varlık, olumsuz algı, özellik, duygu, özen, durum, adalet olarak adlandırılmıştır. Araştırmacıların verdikleri cevaplar birden fazla kod içermektedir. Öğretmen adaylarının çoğu bu durumu bir spor olarak görmediklerini ayrıca eğlence aracı olarak tanımlanmasını da çağ dışı bulduklarını ifade etmiştir. Öğretmen adaylarından bazıları ise boğa güreşlerini konu alan içerikler izlemekten keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Soruya verilen yanıtlardan çıkarılan bir başka değerlendirme ise boğaların bu şekilde güreştirilmesinin onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına zarar verdiği yönünde olmuştur. Öğretmen adayları yasal olarak bu etkinliklerin yaptırılmasını vahşet verici bulmuşlardır. Bir canlıyı oyuncak gibi kullanmanın doğru olmadığını ve boğaların özgürlüklerinin kısıtlandığını söylemişlerdir. Öğretmen adaylarının verdikleri bazı yanıtlar şu şekildedir: “Ö4: Hoşlanmam. İzleyici ne kadar fazla olursa hayvanların maruz kaldığı bu kötü durum da devam etmeye devam edecektir.” Öğretmen adayı boğalara yönelik yapılan bu içeriklere talebin var olmasının vahşeti desteklediğini ve sürdürdüğünü söylemiştir. Bir başka katılımcının verdiği yanıt ise şöyledir: “Ö22: Böyle bir katliamı izlemek beni eğlendirmez üzer ayrıca izleyerek bu olayı düzenleyenlere maddi kazanç sağlamış olmak istemem.” Verilen yanıtta bakıldığında yapılan içeriklerin onu duygusal açıdan üzeceğini ve içeriği düzenleyenlere maddi açıdan destek olmak istemediğini belirtmiştir. Başka bir öğretmen adayı ise şöyle demiştir: “Ö25: Eğlence amacıyla izlemem. Fakat bilgilenmek ve oradaki boğaların çektiği acılara tanık olmak için izleyebilirim. Onların neler yaşadığına dair daha fazla bilgi sahibi olmak için.” Boğaların yaşadıkları deneyimi daha iyi anlayabilmek için bu tür içerikleri izleyeceğini fakat bu durumdan keyif almayacağını belirtmiştir. Öğretmen adayının verdiği yanıtta yapılan bu etkinlikleri desteklemese bile merak ettiği için izleyeceğinden kendi içinde bir çelişki yaşadığı görülmektedir. Ö35 ise şöyle demiştir: “Eğer belgesel hayvanların yaşadıkları zorlukları ve güreştirmelerin onlar üzerinde yarattığı olumsuz durumları anlatırsa izlerim hatta öğrencilerime izlemeleri için önerebilirim.” Bir önceki öğretmen adayının cevabına benzer bir cevap veren bir başka öğretmen adayı “Ö38:

Boğaların yaşadıkları zorlukları konu edinen bir içeriği izleyerek yakınlarındakilere de önereceğini belirtmiştir.” “Ö48: İzlerim ama hoşlanmam. Hiçbir canlının eğlence amaçlı katledilmesini izlemeyi sevmem.” Öğretmen adayı çekilen içerikleri izleyeceğini ama bundan keyif almayacağını belirtmiştir fakat Ö22 ve benzer şekilde cevap veren diğer öğretmen adaylarının yanıtlarında belirttikleri önemli bir noktayı gözden kaçırdığı görülmektedir. Boğa güreşleri ile ilgili etkinlik ve yapımların izlenmesi talebi arttıracığından bu programların yapılmasının önüne geçilmesini zorlaştıracaktır.

İspanya’ya Yolculuk senaryosu dâhilinde öğretmen adaylarına ‘Boğa güreşlerinin yapılıp yapılmaması ile ilgili kararınız sorulsaydı neler söylediniz?’ sorusuna yönelik cevapları aşağıda yer alan Şekil 6.’da verilmiştir. Öğretmen adaylarının %95’i ‘yapılmamalı’ cevabını, %5’i ise ‘yapılmalı’ yanıtını vermiştir.

Şekil 4. Öğretmen adaylarının boğa güreşlerinin yapılıp yapılmaması ile ilgili kararınız sorulsaydı neler söylediniz? sorusuna yönelik tercihleri

Yapılan araştırmada boğa güreşleriyle ilgili öğretmen adaylarına yöneltilen bir başka soru ise “Boğa güreşine katılmayan diğer boğalar da günlük yaşamlarında sizce turnuvaya sokulan boğalar gibi aşırı saldırgan ve tepkili hayvanlar mıdır?” şeklindedir.

Tablo 11.

Boğa Güreşine Katılmayan Diğer Boğalar Da Günlük Yaşamlarında Sizce Turnuvaya Sokulan Boğalar Gibi Aşırı Saldırgan ve Tepkili Hayvanlar Mıdır?

Kategori		Kod	f
Yaklaşım	25	Davranış Biçimi	25
Deneyim	20	Yetiştirilme	20
Özellik	10	Kalıtsal	9
		Açlık	1
		İç GÜdü	1
Gereksinim	10	İhtiyaç	10
Çevre	7	Doğal Ortam	3
		Uyum	3
		Uyarı	1
Duygu	4	Güven	2
		Vicdan	1
		Acıma	1
Durum	4	Tehdit	3
		Açlık	1
Toplam			81

Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar doğrultusunda bu sorunun analizinde 7 farklı kategori oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar birden fazla kod içermektedir. Öğretmen adaylarının bu soru için verdikleri yanıtlardan bazıları şunlardır: “Ö5: Zannetmiyorum. Tehlikeli gördükleri durumlarda olabilir ama güreşteki gibi zorla kışkırtılmadıkları için güvendikleri ortamlarda böyle davranacaklarını düşünmüyorum.” “Ö8: Her hayvanın kendisine özel yaratılış bir durumu vardır. Fakat bu zamana kadar hayvanlar zarar geleceğini düşünmedikleri kimseye çoğu zaman zarar vermezler.” Benzer cevaplar veren iki öğretmen adayı hayvanlara zarar vermedikçe vahşileşeceklerini düşünmemektedirler. Ö6 ise “Turnuvada bilerek daha da asabileştiriyorlar boğaları. Hayvanların sürekli canlarını acıtarak yaptıkları, boğaların da davranışlarını etkiler ve günlük hayatta da arenadaki gibi olmasa da asabi ve tepkili olurlar diye düşünüyorum.” demiştir. Turnuvalara hazırlanan boğaların turnuva öncesinde çeşitli yöntemlerle

kızdırılarak, acı çektirilerek sinirlendirildiğini söylemiştir. “Ö12: Zaman zaman köylerde ya da köy yollarında gördüğüm kadarıyla boğalar sürüye uyum sağlayan, sakin, otunu yiyip suyunu içen hayvanlar. Boğa gösterilerindeki gibi saldırgan tavırlara sahip değiller.” Diyerek boğaları günlük hayatında gözlemlediğini ve sürüyle uyum sağladıklarını belirtmiştir. “Ö41 ise “Hayır, bu hayvanların çeşitli eziyetler sonucu böyle davrandıklarını okumuştum. Ayrıca kesin emin olmamakla birlikte boğaların aslında kırmızı rengine tepki vermediklerini daha öncesinde tepki vermediklerinde eziyet görmelerinden sonra böyle davrandıklarını duymuştum.” demiştir. Öğretmen adayı önceden edindiğı bilgilerle boğaların kırmızı rene değıl turnuva öncesi geçirildikleri işlemler sonucu şiddet eğiliminde olduklarını belirtmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Esaret en kaba tabirle tutsak olma durumu olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algılarını belirlemek amacıyla 4 farklı senaryo ve bu senaryolara ait açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarına verilen sorular hiçbir şekilde bilgi ölçmemektedir. Öğretmen adaylarından yanıtlamaları istenen sorular tamamen onların algı ve yorumlarını yorumlamaya yönelik hazırlanmıştır. Senaryolar hazırlanırken benzer bir araştırmada yapılan esaret altında bulunan hayvanların stres faktörleri göz önünde bulundurularak yazılmıştır. Senaryolar, eğitim süreçlerinde etkili bir araç olarak kullanılmaktadır çünkü öğrencilere somut olaylar üzerinden öğrenme fırsatı sunarlar. Bir senaryo, belirli bir olay veya durum etrafında geliştirilen hikâye formatında bir öğrenme aracıdır. Bu hikayeler, öğrencilerin bilgiyi anlamalarını, uygulamalarını ve eleştirel düşüncelerini teşvik eder. Senaryolar genellikle gerçek yaşam durumlarına dayalıdır ve öğrencilerin karmaşık problemleri çözmelerine yardımcı olacak bağlamsal bilgiler sunar. Ayrıca, senaryolar farklı perspektifleri anlama, empati geliştirme ve iş birliği yapma becerilerini geliştirmede de önemli rol oynarlar. Bu nedenle, eğitimde senaryoların kullanımı, öğrencilerin aktif

katılımını teşvik ederken, öğrenilen bilgilerin günlük yaşam bağlamında nasıl uygulandığını anlamalarına yardımcı olur. Yabani hayvanlar; koruma, araştırma, tarım ve egzotik evcil hayvan ticareti gibi birçok nedenden dolayı esaret altına alınmaktadır. Esaret altında hayvanların fiziksel ihtiyaçları karşılanırken, hapsedilme ve insanlarla maruz kalma koşulları fizyolojik strese neden olabilmektedir (Fischer & Romero 2019). Bu araştırmada uygulanan senaryolardan ilki fayton gezilerine yönelik hazırlanmıştır. “Bir turist olarak siz Edirne’de fayton gezilerine katılmayı tercih eder miydiniz?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlara bakıldığında, öğretmen adaylarının fayton atlarının durumuna yönelik algıları çeşitlilik göstermektedir. Bazı adaylar, fayton atlarının doğal yaşam alanlarından uzak olmalarının onlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve bu durumun yaşam kalitelerini düşürebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, atların insanlarla ilişkilerinde, insanların onlara yeterince duyarlı davranmadığı ve haklarını savunmadığı ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının cevapları arasında tutarsızlıklar ve çelişkiler de bulunmaktadır. Bu tutarsızlıkların, fayton atlarının durumunu değerlendirme ve onlarla empati kurma konusundaki zorlukları yansıtabileceği düşünülmektedir. Bazı öğretmen adayları, fayton atlarının durumunu anlayabilmek ve onlara daha iyi bir yaşam sunabilmek için insanların empati yapması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, fayton atlarının esaret altında tutulmalarının etik olmadığını savunanlar da bulunmaktadır. Bu da fayton atlarının haklarına saygı duyulması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Fayton atlarının haklarına saygı duyulması, onların doğal yaşam alanlarına dönüşlerinin sağlanması, sağlıklı ve güvenli koşullarda yaşamalarının sağlanması gibi önlemler alınması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda, atların çalışma koşullarının ve iş yüklerinin insanlıkla uyumlu hale getirilmesi, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması için daha iyi düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda, sadece öğretmen adayları değil, tüm toplumun bu konuda sorumluluk alması gerekmektedir. Eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşları iş birliği yaparak hayvan hakları konusunda bilinçlendirme kampanyaları düzenlemeli ve mevcut

yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi için çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde, fayton atları gibi savunmasız canlıların haklarına saygı duyulması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi mümkün olacaktır. Öğretmen adaylarının sahip olduğu bu farklı algılar, fayton atlarının durumuyla ilgili toplumsal farkındalığın ve tartışmanın varlığını göstermektedir. Bu bulgular, fayton atlarının yaşadığı koşulların önemini vurgularken, farklı perspektiflerin dikkate alınması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Aynı zamanda senaryonun 3. sorusu olan “Yukarıda verilen senaryo doğrultusunda eğer fayton atları konuşabilseydi, neler söylemesini beklerdiniz?” sorusuyla öğretmen adaylarının empati yaparak algıları ölçülmüştür. Öğretmen adaylarının yanıtlarından yola çıkarak fayton atları konuşabilseydi, öncelikle, fayton atlarının doğal yaşam alanlarından uzak olmalarının bir dezavantaj olduğu ve bu durumun onların yaşam kalitesini düşürdüğünü söylemişlerdir. Bazı öğretmen adayları, atların bu duruma isyan edebileceklerini ve özgürce koşabilmek, doğayla iç içe olabilmek gibi doğal ihtiyaçlarını özlediklerini belirtmişlerdir.

Diğer bir bulgu, fayton atlarının çalışma koşullarının insanların keyfi ve çıkarlarına göre belirlendiği ve atların haklarının yeterince savunulmadığı yönündedir. Bazı adaylar, atlara insanlar tarafından yeterince düşünceli davranılmadığını ve haklarının savunulmadığını vurgulamışlardır. Bu da fayton atlarının yaşadığı koşulların insan merkezli olduğu ve atların refahının göz ardı edildiği bir ortamda çalıştırıldığına işaret etmektedir.

Ayrıca, öğretmen adaylarının cevapları arasında farklı tutum ve duyguların bulunduğu gözlemlenmiştir. Bazıları atların yaşadığı durumu anlamak için empati yapılması gerektiğini vurgularken, diğerleri ise atların durumundan memnun olduklarını ve insanların ilgisi ve şefkatiyle güçlendiklerini belirtmişlerdir.

Atların konuşabilmesi durumunda dile getirebilecekleri temel talepler arasında, daha iyi yaşam koşulları, özgürlük ve insanların daha duyarlı olması gibi temel ihtiyaçlar öne çıkmaktadır. Bu bulgular, fayton atlarının yaşadığı zorluklara dikkat çekmekte ve onların

haklarına saygı duyulması gerektiğini vurgulamaktadır. Son olarak, ilk senaryoda yer alan ve özellikle oluşturulmuş çelişkilerden biri olan hayvanların refahı ve insanların geçim kaynağı olan faytonculuk mesleği ortadan kalkmalı mı, bu meslek grubu ortadan kalkarsa öğretmen adaylarının hayvan refahı ve kendi türlerinin refahı arasında bir seçim yapmak zorunda kalsalar hangi tarafı seçecekleri olmuştur. Antroposentrik bir yaklaşımla kendi türlerinin refahını tercih ettikleri görülmüştür. Eski zamanlardan bu yana ekonomik kaynaklar, insanlar için vazgeçilmez bir kilit taşı görevi görmektedir.

Çalışmanın bir diğer senaryosu hayvanat bahçesinde yaşatılan hayvanlara yönelik hazırlanmıştır. Öğretmen adaylarına sorulan “Ali’nin aklına gelen bu soruyu siz bir biyoloji öğretmeni adayı olarak sınıfta ona açıklamak isteseniz nasıl bir yanıt verirdiniz?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğretmen adaylarının farklı algılara sahip oldukları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının bir kısmı hayvanlar için oluşturulan suni ortamların onların yaşamlarını ve refahını etkilemediğini söylerken diğer bir kısmı ise kendi habitatlarından koparılarak cansız bir materyal olarak sergilendiğini ve kendi doğalarına aykırı bir şekilde yaşamlarını sürdürmek zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Bazı öğretmen adaylarının görüşleri ise doğal ortamından koparılan hayvanların bulundukları yeni ortama uyum sağlamaya çalışırken hayatlarına mutsuz bir şekilde devam ettiklerini ayrıca yeterli koşulların sağlanmamasından dolayı yaşam sürelerinin normalden kısa sürdüğünü söylemişlerdir. Doğal ortamından alınıp hayvanat bahçesine getirilen hayvan türlerinin yeni yaşam koşullarının yeterli olduğu algısına sahip öğretmen adayları, örneğin bir kutup ayısı için soğuk bir ortam sağlanması, kısıtlı imkanların bu hayvanlar için yeterli olacağını belirtmişlerdir. Fakat bir canlının yaşam refahını bir veya iki faktörle sınırlandırmak pek mümkün görülmemektedir. Yapılan bir çalışmada hayvanların esaret altında kalan hayvan türlerinin hormon seviyelerinde değişim gözlemlendiği, kilo kaybına uğradıkları hatta üreme etkinliklerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Aynı araştırmada esaret durumu her türde ve hatta aynı tür içinde farklı bireylerde farklı uyum yetenekleri geliştirildiğine de değinmiştir. Çalışmada yer alan tutsak hayvanlar ile vahşi ortamdaki hayvanların davranış ve fizyolojik

özelliklerinin farklı olduğu saptanmıştır (Fischer & Romero 2019). Senaryodaki diğer soruların yanıtlarına bakıldığında ise öğretmen adaylarının hayvanat bahçelerindeki okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşleri incelendiğinde, çoğunlukla bu ortamların çocuklar için faydalı olduğunu düşündükleri görülmektedir. Özellikle görsel, işitsel, dokunsal ve kokusal öğrenme unsurlarını desteklediği ve çocukların uzun süreli hafızaya almasını kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Ancak, bazı öğretmen adayları hayvanat bahçelerini hayvanların özgürlüklerini kısıtlayan yerler olarak görmekte ve alternatif öğrenme yollarının tercih edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte üç boyutlu görseller ve simülasyonlar gibi alternatiflerin kullanılabilmesi düşünülmektedir. Ayrıca, hayvanat bahçelerinde hayvanların yaşadığı alanın yetersiz olduğu ve bu durumun çocukların eğitimi için uygun olmadığı görüşü hâkimdir. Bu bulgular, hayvanat bahçelerinin eğitimde kullanımının sorgulanması gerektiğini ve alternatif öğrenme ortamlarının daha etkili olabileceğini işaret etmektedir.

Çalışmada yer alan 3. Senaryo ise Bengal kaplanlarının esareti ile ilgilidir. Öğretmen adaylarının Bengal Kaplanları hakkındaki görüşleri incelendiğinde çeşitli bakış açılarına rastlanmaktadır. Bir grup öğretmen adayı, nesli tükenmekte olan hayvanların korunması amacıyla hayvan parklarının olumlu bir adım olduğunu düşünmekte ancak bu kaplanların doğal yaşam alanlarından uzaklaştırılmasının onların yaşam kalitesini düşüreceğini ifade etmektedirler. Diğer bir grup ise Bengal Kaplanı bulunan hayvan parklarının kendi yaşamlarını etkilemeksizin insanlara keyifli bir deneyim sunabileceğini ve bu şekilde hayvanları daha yakından tanıma fırsatı verebileceğini belirtmektedir. Ancak, bu tür hayvanların insanların güvenliği açısından risk oluşturabileceği endişesiyle hayvan parklarının bulunduğu bölgelerdeki güvenlik önlemlerinin artırılması gerektiğini düşünen öğretmen adayları da bulunmaktadır. Güvenlik açısından endişe duyan öğretmen adaylarında bu noktada insan merkezci düşüncenin hâkim olduğu görülmektedir. Ayrıca, bazı öğretmen adayları Bengal Kaplanları gibi nesli tehlike altında olan hayvan türlerinin korunmasının önemli olduğunu vurgularken, bu türlerin uygun yaşam koşullarının

sağlanamaması durumunda korumanın etkili olamayacağı konusunda tereddütlerini dile getirmektedirler. Özetle, öğretmen adaylarının Bengal Kaplanları hakkındaki görüşleri çeşitlilik göstermekte olup, bu tür hayvanların korunması ve hayvan parklarının yönetimi konularında çeşitli endişe ve önerileri bulunmaktadır.

Çalışmanın son sorusu boğa güreşleriyle ilgilidir. Öğretmen adaylarının boğa güreşleri konusundaki görüşleri incelendiğinde, genel olarak bu etkinlikleri hayvanlara yapılan şiddet ve eziyet olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Çoğu öğretmen adayı, boğa güreşlerini eğlence veya spor olarak kabul etmeyip hayvanların yaşam haklarına saygı duyulması gerektiğini vurgulamıştır. Bazı öğretmen adayları, bu etkinliklerin boğaların fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilediğini, ayrıca canlılara değer verilmeden sadece eğlence amaçlı kullanıldığını belirtmiştir. Ayrıca, boğa güreşlerinin insanlara şiddet gösterisini normalleştirdiğini ve vahşeti teşvik ettiğini düşünenler de vardır.

Bazı öğretmen adayları ise bu etkinlikleri izlemekten keyif almadıklarını ve boğaların yaşadığı acıları görmekten rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak bazıları, boğa güreşlerini izleyerek hayvanların yaşadığı zorlukları ve eziyeti anlamak istediklerini belirtmiştir. Bu durumda, bazı öğretmen adaylarının içsel çelişkiler yaşadığı ve duygusal olarak rahatsız olmalarına rağmen bilgi edinmek amacıyla bu içerikleri izlemeye istekli oldukları görülmektedir.

Boğa güreşlerine katılmayan diğer boğaların günlük yaşamlarında aşırı saldırgan ve tepkili olup olmadığına ilişkin soruda ise öğretmen adaylarının çoğu, boğa güreşlerine hazırlanan boğaların bu etkinlikler öncesinde kızdırılarak sinirlendirildiğini ve bu nedenle turnuva öncesinde agresif davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Ancak günlük yaşamlarında boğaların genellikle sakin ve uyumlu olduklarını düşündükleri gözlemlenmiştir. Bu durum, öğretmen adaylarının boğa güreşlerinin boğaların doğal davranışlarını etkilediğini ve stresli bir ortamda aşırı saldırgan tutum sergilemelerini normal karşıladıklarını göstermektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının boğa güreşleri ve benzeri etkinliklere yönelik görüşleri genellikle hayvan haklarına saygı ve şiddet karşıtlığı temelinde şekillenmektedir. Bu etkinliklerin hayvanların fiziksel ve ruhsal sağlığına zarar verdiği ve şiddeti normalleştirdiği düşünülmektedir. Ayrıca, boğaların günlük yaşamlarında genellikle sakin ve uyumlu oldukları, ancak stresli bir ortamda agresif davranışlar sergileyebilecekleri de vurgulanmaktadır. Bu bulgular, boğa güreşleri gibi etkinliklere karşı toplumsal duyarlılığın artması gerektiğini ve hayvanların yaşam haklarının korunması için çaba sarf edilmesi gerektiğini göstermektedir. Yapılan farklı çalışmalarda İspanya’da yaşayan topluma boğa güreşleriyle ilgili düşünceleri sorulduğunda çoğunluğun yapılan aktiviteyi onaylamadığı ve izlemek istemediklerini belirtmişlerdir (María, Mazas, Zarza, & Lama 2017). Başka bir benzer çalışma ise Güney Kore’de yapılmıştır. Bu bölgede boğa boksı denilen ve boğaların birbirini itmelerine ve boynuzlarıyla vurmalarına dayanan ve genellikle küçük yaralanmalara neden olan gösteriler yapılmaktadır. Hayvan koruma grupları boğa boksunu hayvanlara zulüm olarak görmektedir ve boğa boksunun durdurulmasını talep etmektedir (Kim & Kim 2015).

Öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar doğrultusunda genel bir bakış açısıyla 3 farklı algı olduğu gözlemlenmektedir. Bu algılardan birincisi öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanların farkında olmadığı, buralarda yaşamını sürdüren hayvanların yaşam koşullarının ve refah seviyelerinin rahatsız edici olmadığı yönünde olmuştur. Bir diğer algı esaret altındaki hayvanların neslinin devam ettirilebilmesi ve daha iyi bir bakıma sahip olabilmeleri için bulundukları durumun hayvanlar için daha uygun olduğudur. Algı türlerinin sonuncusu ise esaret altındaki hayvanların bulundukları durumun onların refah düzeyini kısıtladığı ve olumsuz yönde etkilediği şeklindedir. Öğretmen adaylarına uygulanan bu çalışma doğrultusunda ilk senaryodan son senaryoya doğru ilerleyen süreçte insan merkezci düşüncelerinin azaldığı tespit edilmiştir. Çalışmaya katkıda bulunan öğretmen adaylarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğu göz önüne alındığında, ilk senaryodan son senaryoya doğru gözlemlenen antroposentrik düşüncenin azalmasında kadınların duygusal ve

içgüdüsel taraflarının etkili olmuş olabileceği öngörülmektedir. Öğretmen adaylarının şehir hayatından verilen örneklerde hayvanların esaret olgusunu tamamen içselleştiremedikleri fakat zamanla ekosentrik düşünceye eğilim gösterdikleri görülmüştür. Bu sebeple her sınıf düzeyinde bu tarz eğitimlerin öğrenim gören bireylerin düşünce sistemini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Çalışmanın literatürde farklı yönlerden ele alındığı fakat özellikle öğretmen adaylarının algıları açısından incelenen benzer bir çalışmanın bulunmaması sebebiyle yapılan bu çalışmanın alana katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Öneriler

Bu çalışmada biyoloji öğretmen adaylarının esaret altındaki hayvanlara yönelik algıları incelenmiştir. Esaret olgusuna yönelik benzer çalışmalar, diğer öğretmenlik programlarında öğrenim gören adaylar ile de yapılabilir.

Bu çalışmada esaret altındaki hayvanlar olgusuna yönelik düşüncelerin belirlenmesine aracılık etmek üzere dört senaryo geliştirilmiştir. Bu konuda benzer senaryolar geliştirilebilir.

Öğretmen adaylarının bu senaryolardaki öykülerden etkilendikleri ve içselleştirmeler yaptıkları belirlenmiştir. Bu ve benzer senaryoların öğretim programlarındaki ilgili derslere entegre edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki veya benzer senaryolar lise, ortaokul, ilkokul öğrencileri ve okul öncesi dönem çocuklarına uygulanarak çalışmanın kapsam alanı ve etki değeri genişletilebilir.

Çalışma kapsamında esaret altındaki hayvanların yaşam koşulları ile ilgili üretilen senaryolar okuma metinleri haline getirilerek uygulanmıştır. Bu ve buna benzer senaryoların belgesel, animasyon ve üç boyutlu içeriklere dönüştürülmesinin etkinliğini artıracığı düşünülmektedir.

Ayrıca çalışmaya katkı sağlayan öğretmen adaylarının %90 gibi büyük bir çoğunluğunu kadın öğretmen adaylarının oluşturduğu göz önüne alınarak, cinsiyet dağılımının eşit tutulduğu çalışma gruplarına da çalışmanın ayrıca uygulanması da elde edilen verilerin sonucunu değiştireceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksulu, M. (2013). *Yeni toplumsal hareketler: Türkiye'de hayvan hakları savunuculuğu ve sosyal medya*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alpagut, B. (1997). *Doğal çevre ve insanın evrimi*. Ankara: İmge.
- American Journal of Public Health. (1993). 1552-1558.
<https://doi.org/2105/Ajph.93.9.1552> sayfasından erişilmiştir.
- Arıkan, E. (2016). *Hayvan hakları insan hukuku*. Bursa: Ekin.
- Aristotle, (1910). *History of animals*. Massachusetts: Cambridge,
https://classics.mit.edu/Aristotle/history_anim.6.vi.html sayfasından erişilmiştir.
- Atalay, Y. (2021). *Ahlaki ikilemler ve hayvan hakları: felsefi açıdan Peter Singer ve hayvan özgürleşmesi hareketi*. Doktora Tezi.
- Bakalım, T. N. (2022). *Hayvan hakları*. Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bakioğlu, B. (2017). 5. sınıf vücudumuz bilmeccesini çözelim ünitesinin okul dışı öğrenme ortamı destekli öğretiminin etkililiği.
- Batmaz, T. (2023). *Modern kentsel mekânda insan-hayvan ilişkisinin görünimleri: hayvanat bahçeleri, petshoplar ve dernekler*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Bentham, J. (1781). *An introduction to the principles of morals and legislation. History of economic thought books.*
- Bessei, W. 1983. Die Bedeutung der Lorenzschen Instinktlehre in der Diskussion um eine verhaltensgerechte Unterbringung von Legehennen. *Züchtungskunde* 55: 222-232.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research for education: an introduction to theory and methods.* Boston: Allyn and Bacon.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi.* Doktora tezi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bozkurt, O. (2017). *Çevre eğitimi.* Ankara: Pegem.
- Brent, L., & Stone, A. (1998). *Destructible toys as enrichment for captive chimpanzees. Journal of Applied Animal Welfare Science*, 1: 5–14.
- Broom, D. M. (1981). *Biology of behaviour: mechanisms, functions and applications.* Cambridge university press, Cambridge.
- Browning, H. (2020). The natural behavior debate: Two conceptions of animal welfare. *Journal of applied animal welfare science*, 23(3), 325-337.
- Bulut, Y., Atabeyoğlu, Ö. & Yeşil, P. (2008). Erzurum kent merkezi donatı elemanlarının ergonomik özelliklerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 14(2), 131-138.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Aygün, Ö., Kılıç Çakmak, E., & Karadeniz, Ş. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem.
- Cabuk, B. (2019). *Erken çocukluk döneminde çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik (1.baskı).* Ankara: Anı.
- Castle, M. E., & Halley, R. J. (1953). The grazing behaviour of dairy cattle at the national institute for research in dairying. *The British Journal of Animal Behaviour*, 1: 139–143.

- Chin, C. (2004). Museum experience: A resource for science teacher education. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 2(2), 63-90.
- Clark, F. E. (2013). Marine mammal cognition and captive care: A proposal for cognitive enrichment in zoos and aquariums. *Journal of Zoo and Aquarium Research*, 1(1), 1-6.
- Copplestone, D., Bielby, S., Jones, S. R., Patton, D., Daniel, P., & Gize, I. (2001). Impact assesment of ionising radiation on wildlife.
- Crandall, L. S. (1964). The management of wild mammals in captivity. *University of Chicago Press*, Chicago, IL.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni*. Ankara: Eğiten.
- Çalışkan, H., & Yıldırım, Y. (2021). *Okul dışı ortamlarda değerler eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Demir, E., & Yalçın, H. (2014). Türkiyede çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 7 (2).
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds) (1994). Handbook of qualitative research. Thousand oas, CA: *Sage Publications*.
- Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2016). Zoopolis hayvan haklarının siyasal kuramı, (Mine Yıldırım, Çev.). s.9.; *Society for the prevention of cruelty to animals*, İstanbul: İstanbul, Koç Üniversitesi, <https://www.spcai.org/about> (e.t. 23.01.2021) sayfasından erişilmiştir.
- Emek, E. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin fen bilimleri dersinde okul bahçesi kullanımına yönelik görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Epplert, C. (2001). The capture of animals by the Roman military. *Greece & Rome, Second Series*, 48: 210–222.
- Ertan, B., & Keleş, R. (2002) *Çevre hukukuna giriş, 1.Baskı*, Ankara: İmge, Ocak.
- Fischer, C. P., & Romero, L. M. (2019). Chronic captivity stress in wild animals is highly species-specific. *Conservation physiology*, 7(1), cozo93.

- Fjrtoft, I., & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and urban planning*.
- Fossat, P., Bacqu-Cazenave, J., De Deurwaerdre, P., Delbecque, J-P. and Cattaert, D. (2014). Anxiety-like behavior in crayfish is controlled by serotonin. *Science*, 344: 1293–1297.
- Foster-Turley, P. and Markowitz, H. (1982). *A captive behavioral enrichment study with Asian small-clawed river otters*. *Zoo Biology* 1: 29–43.
- Geoff, Hosey. (2013). Hediger Revisited: How do zoo animals see us? *Journal of Applied Animal Welfare Science*, <https://doi.org/10.1080/10888705.2013.827916>) sitesinden erişilmiştir.
- Gilloux, I., Gurnell, J. and Shepherdson, D. (1992). An enrichment device for great apes. *Animal Welfare*, 1: 279–289.
- Gken, A. (2019). Hayvanlar sosyolojinin neresinde? *Sosyoloji Divanı*, 11-34.
- Gruen, L. (2021). *Ethics and animals: An introduction*. Cambridge University.
- Harari, Y. N. (2017). *Sapiens: İnsan trnn kısa bir tarihi*. (E. Gen, ev.) İstanbul: Kolektif.
- Harvey, A. M., Beausoleil, N. J., Ramp, D., & Mellor, D. J. (2020). A ten-stage protocol for assessing the welfare of individual non-captive wild animals: Free-roaming horses (*Equus ferus caballus*) as an example. *Animals*, 10(1), 148.
- Hediger, H. (1950). *Wild Animals in captivity*. Butterworth Scientific Publications, London.
- Hediger, H. (1955). *Studies of the psychology and behaviour of captive animals in zoos and circuses*. Butterworth Scientific Publications, London.
- Hediger, H. (1964). *Wild animals in captivity: an outline of the biology of zoological gardens*. Dover Publications, New York, NY.
- Hediger, H. (1969). *Psychology and behaviour of animals in zoos and circuses*. Dover Publications, New York, NY.

- Hepcan, Ç ve Özkan, B. (2005). Botanik bahçelerinin kentsel dış mekanlar olarak kullanıcılara sunduğu olanakların belirlenmesi. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 42 (3), 159-170.
- HMSO (1965). Report of the technical committee to enquire into the welfare of animals kept under intensive livestock husbandry conditions. HMSO, London.
- Hublin, J. J., Ben-Ncer, A., Bailey, S. E., Freidline, S. E., Neubauer, S., Skinner, M. M., Bergmann, I., LeCabec, A., Benazzi, S., Harvati, K., and Gunz, P. (2017). New fossils from Jebel Irhoud, Morocco and the pan-African origin of Homo sapiens. *Nature*, 546(7657), 289–292.
- Kahveci, M. (2023). *Sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğrencilerinin insan ve çevre öğrenme alanı ile ilgili kavram yanlışlarına ilişkin öğretmen görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, C., & Sivrikaya, G. (2020). Müzeler. C. Laçın-Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları içinde* (ss. 19-56). Ankara: Pegem.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Karaşah, B., & Sarı, D. (2019). *Çocuklar için dış mekân eğitim ortamı olarak botanik bahçeleri 'Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi' örneği*. 2.Uluslararası 19 Mayıs Yenilikçi Bilimsel Yaklaşımlar Kongresi, Samsun.
- Karol, S., Suludere, Z., & Ayvalı, C. (2010). *Biyoloji Terimleri Sözlüğü* (5. Baskı). Ankara: TDK.
- Kışoğlu, M., Yıldırım, T., Salman, M., & Sülün, A. (2016). İlkokul ve Ortaokullarda Çevre Eğitimi Verecek Olan Öğretmen Adaylarında Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışların Araştırılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Kışoğlu, M., Yıldırım, T., Salman, M., Sülün, A. (2016). İlkokul ve ortaokullarda çevre eğitimi verecek olan öğretmen adaylarında çevre sorunlarına yönelik davranışların araştırılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 299-318.

- Kim, T. S., & Kim, C. H. (2015). Development of animal welfare type headgear in the case of fighting bulls. *Korean Journal of Veterinary Service*, 38(4), 253-257.
- Kleiman, D. G., Allen, M. E., Thompson, K. V. and Lumpkin, S. (eds) (1996). Wild mammals in captivity: principles and techniques. *University of Chicago Press*, Chicago.
- Kleiman, D. G., Thompson, K. V. and Baer, C. K. (Eds) (2010). Wild mammals in captivity: principles and techniques for zoo management (2nd edn). *The University of Chicago Press*, Chicago, IL.sg.
- Koşum, A. (2018). *İslam hukukunda hayvan hakları*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Köksal Akyol, A., & Akyol, A. A. (2014). Her yönüyle okul öncesi eğitim-okul öncesinde görsel sanat eğitimi, “*Okul Öncesi Eğitimde Müzeler*, 275-291.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 111-135.
- Küçük, A., & Yıldırım, N. (2020). The effect of out-of-school learning activities on 5th grade students’ science, technology, society and environment views. *Turkish Journal of Teacher Education*, 9(1), 37-63.
- Lane-Petter, W. (1953). Some behaviour problems in common laboratory animals. *The British Journal of Animal Behaviour*, 1: 124–127.
- Louv, R. (2010). *Doğadaki son çocuk: Çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü*. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Loxley, P., Dawes, L., Nicholls, L., & Dore, B. (2016). Bilimsel sorgulama ve tutkulu meraklılık. H. Türkmen, M. Sağlam ve E. Şahin-Pekmez (Eds.), *İlköğretimde eğlendiren ve anlamayı geliştiren fen öğretimi içinde* (B. Akarsu, Çev.). İstanbul: Nobel.
- Lund, V., Coleman, G., Gunnarsson, S., Appleby, M. C., Karkinen, K. 2006. Animal welfare science— working at the interface between the natural and social sciences. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 97: 37-49.

- Manning, A. (1972). An Introduction to animal behaviour (2nd edn). Edward Arnold (Publishers) Ltd., London.
- María, G. A., Mazas, B., Zarza, F. J., & Miranda de la Lama, G. C. (2017). Animal welfare, national identity and social change: Attitudes and opinions of Spanish citizens towards bullfighting. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 30, 809-826.
- Mason, G. and Mendl, M. (1993). Why is there no simple way of measuring animal welfare? *Animal Welfare*, 2: 301–319.
- Melber, L. M. (2006). Informal science education: Where we were..., where should we go? *Science Activities*, 43(2), 3-4.
- Melber, L. M., & Abraham, L. (1999). Beyond the classroom: Linking with informal education. *Science Activities*, 3.
- Melikoğlu, B. (2009). Türkiye'de kurulan ilk hayvanları koruma derneğinin tarihsel gelişimi. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 80(1), 37-44.
- Mellor, D. J. (2015). Positive animal welfare states and encouraging environment-focused and animal-to-animal interactive behaviours. *New Zealand Veterinary Journal*, 63(1), 9-16.
- Mellor, D. J. (2016). Updating animal welfare thinking: Moving beyond the “five freedoms” towards “a life worth living”. *Animals*, 6(3), 21.
- Mertoğlu, H. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının farklı öğrenme ortamlarında gerçekleştirdikleri okul dışı etkinliklere ilişkin görüşleri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 37-60.
- Metin Göksu, M., & Sökmen, T. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının geliştirilmesi.
- Millman, S.T., Duncan, I.J.H., Stauffacher, M., Stookey, J. M. 2004. The impact of applied ethologists and the international society for applied ethology in improving animal welfare. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 86: 299-311.

- Morgan, K. N., & Tromborg, C. T. (2007). Sources of stress in captivity. *Applied Animal Behaviour Science*.
- National Research Council (2009). Learning science in informal environments: People, places, and pursuits. *The National Academies Press*.
- New Jersey School Outdoor Area Working Group (2007). Schoolyard planning and design in new jersey: enhancing outdoor play and learning. NJ: *The Center for Architecture and Building Science Research*.
- Nieuwenhuijsen, K. and de Waal, F. B. M. (1982). *Effects of spatial crowding on social behavior in a chimpanzee colony*. Zoo Biology, 1: 5–28.
- Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: “sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim”. *Education and Science*.
- Özer, D. Z. (2016). Ortaokul öğrencilerinin çevresel tutumlarının davranış, duygu, düşünce ve eylemde bulunmaya isteklilik açısından değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*.
- Özkul, T., Sarıbaş, T., Uzabacı, E., & Yüksel, E. (2013). Türk toplumunun hayvan hakları kavramına yaklaşımının belirlenmesine yönelik bir araştırma: 3.hayvanları korumaya, hayvan hakları sorunlarına ve bölgesel farklılıklara yönelik tutum analizi. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 19(3), 365-369.
- Press.Günergun, F. (2006). Türkiye’de hayvanat bahçeleri tarihine giriş. I. Ulusal veteriner hekimliği tarihi ve mesleki etik sempozyumu bildirileri, 185-218.
- Rees, P. A. (2015). Studying captive animals: A workbook of methods in behaviour, *Welfare and Ecology*.
- Saelens, B. E., Sallis, J. F., Black, J. B., & Chen, D. (2003). Neighborhood-based differences in physical activity: An environment scale evaluation. *American Journal of Public Health*, 93(9), 1552-1558.
- Saldana, J. (2019). *Nitel araştırmalar için kodlama el kitabı*. (A. Tüfekçi ve Şad, N. Çev). Ankara: Pegem.

- Scott, G. B. & Moran, P. (1992). Behavioural responses of laying hens to carriage on horizontal and inclined conveyors. *Animal Welfare*, 1: 269–277.
- Smidt, D., Schlichting, M.C., Ladewig, J., Steinhardt, M. (1995). Ethologische und verhaltensphysiologische Forschung für tiergerechte Nutztierhaltung. *Arch. Tierz.* 38: 7-19.
- Sherwen, S. L., & Hemsworth, P. H. (2019). The visitor effect on zoo animals: Implications and opportunities for zoo animal welfare. *Animals*, 9(6), 366.
- Sherwen, S. L., Hemsworth, L. M., Beausoleil, N. J., Embury, A., & Mellor, D. J. (2018). An animal welfare risk assessment process for zoos. *Animals*, 8(8), 130.
- Singer, P. (1987). Animal liberation or animal rights? *The Monist*, 70(1), 3-14.
- Singer, P., (2002). Animal Liberation, *Ecco Harper Collins Publishers*.
- Sinmez, Ç. (2022). Dünyada ve Türkiye’de hayvan haklarının mevcut anayasal konumu. *Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-57.
- Strand, P., (2021). “What is animal welfare and why is it important? The difference between animal rights & animal welfare”, <http://www.naiaonline.org/articles/article/what-is-animal-welfare-andwhy-is-it-important#sthash.kl0Wd8cU.Ef6uF71X.dpbs>.
- Steiger, A. 1993. Schlussbetrachtung zur 25. Freiburger Tagung und kritische Gedanken zur Stellung der angewandten Ethologie. Aktuelle Arbeiten zur artgemäßen Tierhaltung, Vorträge anlässlich der 25. Internationalen Arbeitstagung Angewandte Ethologie bei Nutztieren der Deutschen Veterinärmedizinischen Gesellschaft e.V. KTBL-Schriften-Vertrieb im Landwirtschaftsverlag GmbH, Münster-Hiltrup: 274-284.
- Sungurbey, İ. ‘Hayvan hakları bir insanlık kitabı’, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, 2.Baskı, İstanbul 1993.
- Şen, A. (2019). Okul dışı öğrenme ortamları. Ankara: Pegem.
- Tamzok, H., Kük, M., & Çobanoğlu, N. (2013). Hukuki ve etik boyutlarıyla sokak hayvanları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1).

- Tatar, D.B. (2016) “hayvanların korunmasına dair görüşlere eleştirel bir bakış”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, Sayı 3.
- Tepebağ, D., & Arnas, Y. A. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin okul bahçesini eğitsel amaçlı kullanımına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 50-67.
- Tinbergen, N. (1963). On aims and methods in ethology. *Zeitschrift für Tierpsychologie*, 20:410–433.
- Topaloğlu, M. Y. (2016). Sosyobilimsel konulara dayalı okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin kavramsal anlamalarına ve karar verme becerilerine etkisi. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Turgut, G. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde bir eğitim aracı olarak sanal müze kullanımı*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turgut, H., ve Yılmaz, S. (2010). *Ekolojik temelli çocuk oyun alanlarının oluşturulması*. III.
- Uyumaz, A. (2016). Bir hukuk sorunsalı olarak güncel gelişmeler ışığında türkiye’de hayvan hakları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XX, Sayı 3.
- Uzunöz, A., Şeyihoğlu, A., Akbaş, Y., & Gençtürk, E. (Ed.). (2012). *Doğa eğitimi-ders dışı öğretim faaliyetlerine örnek*. Ankara: Anı.
- Ünder, H. (1996). *Çevre felsefesi etik ve metafizik görüşler*. s.164-179. Ankara: Doruk.
- Ürey, M. (2013). *Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik fen temelli ve disiplinlerarası okul bahçesi programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Van Hoek, C. S. and Ten Cate, C. (1998). Abnormal behavior in caged birds kept as pets. 51–64. *Journal of Applied Animal Welfare Science*.
- Var, M., & Karaşah, B. (2010, 20-22 Mayıs). *Botanik bahçelerinin kullanıcılara sağladığı eğitsel ve rekreatif imkânlar: Türkiye ve Dünya’da örnekler*. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi’nde sunulmuş bildiri, Artvin.

- Vural, R. & Cenkseven, F. (2005). Eğitim araştırmalarında örnek olay (vaka) çalışmaları: tanımı, türleri, aşamaları ve raporlaştırılması. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 25-38.
- Waples, K. A., & Stagoll, C. S. (1997). Ethical issues in the release of animals from captivity. *BioScience*, 47(2), 115-121.
- Ward, S. J., Sherwen, S., & Clark, F. E. (2018). Advances in applied zoo animal welfare science. *Journal of Applied Animal Welfare Science*.
- White, R., & Stoecklin, V. (1998). Children's outdoor play and learning environments: *Returning to nature*. *Early Childhood News*, 10(2), 24-30.
- Williamson, J. G. (1988). *Migration and urbanization*. Handbook of development economics, 1, 425-465.
- Yaşar, A., Yerlikaya, H. (2004). "Dünya'da ve Türkiye'de hayvan haklarının tarihsel gelişimi", *Veteriner Bilimleri Dergisi*, 20(4).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş., & Yılmaz, M. (2008). *Çevre bilimi ve eğitimi*. Ankara: Gündüz.
- Yılmaz, A. (2008). Okul öncesi çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin önemi ve başarılı bir kütüphane örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(2), 169-186.
- Yin, R. K. (2003). Case study research design and methods (3. Baskı). *London: Sage Publications*.
- Zhi-Gang, J., Chun-Wang, L. I., Jian-Jun, P., & Hui-Jian, H. U. (2001). Structure, elasticity and diversity of animal behavior. *Biodiversity Science*, 9(3), 265. <https://sozluk.gov.tr/> sitesinden erişilmiştir.

EKLER

EK 1. Etik Kurul İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.01.2024-E.865706

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-80287700-302.08.01-865706
Konu : Etik Başvuru Formu (Ayça
TÜRKAL)

30.01.2024

İLGİLİ MAKAMA,

Öğrenci Bilgi Kartı		
Öğrenci No	208159114	
Adı Soyadı	Ayça TÜRKAL	
Ana Bilim Dalı	Matematik ve Fen Bilimleri Ana Bilim Dalı, Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı	
Programı	Tezli Yüksek Lisans () Tezsiz Yüksek Lisans () Doktora ()	
Aşama	Ders Dönemi () Yeterlik Aşaması () Tez Dönemi ()	
1. Danışman	Prof. Dr. Mehmet YILMAZ	
2. Danışman	-	
Tez Konusu / Dönem Projesi (Yönetim Kurulu onaylı)	Biyoloji Öğretmen Adaylarının Esaret Altındaki Hayvanlara Yönelik Algılarının İncelenmesi	
Tez Konusu Kabul Tarihi	Yüksek Lisans İçin Yönetim Kurulu Kabul Tarihi	Doktora İçin Tez İzleme Komitesi Kabul Tarihi
	08.06.2023	

Prof. Dr. Şaban ÇETİN
Enstitü Müdürü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2. Esaret Altındaki Hayvanlarla İlgili Algı Belirleme Formu

Sayın katılımcı,

Okumakta olduğunuz bu form Gazi Üniversitesi Eğitim Enstitüsü tarafından yürütülen bir yüksek lisans tezinin uygulama kısmıdır. Bu formda A) Demagojik bilgiler, B)Esaret altındaki hayvanlarla ilgili algı ve düşüncelerinize yönelik senaryolar yer almaktadır. Formda verilen senaryolardan yola çıkarak konuyla alakalı görüşlerinizi yazınız. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için yanıtlarınız oldukça önemlidir. Bu nedenle senaryoları dikkatli bir şekilde okuyarak, durumu çok yönlü değerlendiriniz ve yanıtlarınızda bunlara mutlaka yer veriniz. Araştırmaya olan katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyoruz.

Demografik Bilgiler

1. Okul adı:
2. Sınıf
3. Yaş:
4. Cinsiyet:

Senaryo 1

Şehirde Keyifli Bir Gezinti

Edirne, tarihi açıdan oldukça zengin bir kültüre sahip olan bir kentimizdir. Bölge sıklıkla komşu ülkelerden gelen misafirleri ağırlamaktadır. Özellikle bölgede yaşayan birçok kişi Saraçlar Caddesi'nde düzenlenen fayton gezilerinden geçimini sağlamaktadır. Faytonlar, dört tekerlekli ve atların çektiği binek arabalarıdır. Fayton gezintileri bölge halkı kadar yerli ve yabancı turistler tarafından da oldukça ilgi görmektedir. Müşteri olduğu sürece atların çektiği faytonlar hizmete devam etmektedir. Yediden yetmiş herkesi eğlendiren bu aktivite şehri egzoz dumanına boğmadan gezebilmek için güzel bir alternatif oluşturmaktadır. Son zamanlarda fayton gezilerinin kaldırılmasına yönelik yapılan kampanyayı takiben fayton gezintilerine son verilmiştir. Bu durum, geçimini bu işle sağlayan insanların tedirgin

olmasına ve ekonomik kayba uğramalarına yol açmıştır. İş yelpazesi oldukça kısıtlı olan şehirde faytonculuk yapan kişilerin yeni bir işe yönelmesi oldukça zordur. Öte yandan bu mesleğin var olmasını sağlayan atların söz hakkı bile yoktur. Atlar konuşabilselerdi faytonculukta kullanılmaları konusunda acaba neler söylerdiler?

1.Bir turist olarak siz Edirne’de fayton gezilerine katılmayı tercih eder miydiniz?

Senaryo 2

Yaşasın Hayvanat Bahçesine Gidiyoruz

Ali o gün çok mutluydu. Hayatında ilk kez hayvanat bahçesine gidecekti. Her akşam belgesellerini izlediği en sevdiği hayvanı görecekti. Gezi sabahı arkadaşları ile buluştular. Çok mutlu oldukları yüzlerinden okunuyordu. Televizyonda her zaman gördükleri hayvanların gerçekte nasıl olduklarını görebilecekleri için çok heyecanlıydılar. Hayvanat bahçesine vardıklarında sevinç çığlıkları attılar. Tilkiler, görkemli yeleleri olan aslanlar, sevimli maymunlar, lemurlar, zürafalar, filler ve akıllarına bile gelmeyecek pek çok hayvan türü bir aradaydı. Ali koşarak çok sevdiği kutup ayısının olduğu kafese gitti. Çok şaşkıındı. Bu kadar büyük olduğunu hiç düşünememişti. Hayranlıkla diğer hayvanları incelemeye devam etti. Aklına bir soru takılmıştı: Dünyanın farklı coğrafyalarında ve farklı mevsim koşullarında yaşayan bu hayvanlar kendi bölgelerinden uzaktaki bu alanda nasıl yaşıyorlardır?

1.Ali’nin aklına gelen bu soruyu siz bir biyoloji öğretmeni adayı olarak sınıfta ona açıklamak isterseniz nasıl bir yanıt verirdiniz?

2.Okul dışı öğrenme alanı olan hayvanat bahçesinin çocuklar için yararlı öğrenmeler sağladığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.

3.Sizce hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanlar için ayrılan bölge yeterli mi? Siz bir hayvanat bahçesi planı yapsaydınız nasıl olurdu? (Çizimlerle (kroki, harita.vb. ya da yazılı olarak ifade edebilirsiniz.)

Senaryo 3

Bengal Kaplanının Yeni Evine Hoş geldiniz

Yoğun bir cuma günü iş çıkışında Ahmet evine gitmek için metroya biner. Metrodaki reklam panosu bir an için Ahmet'in dikkatini çeker. Reklam panosunda şöyle yazmaktadır: "Sıra dışı bir deneyime ne dersiniz?". Cümlemin altındaki QR kodu gören Ahmet ne ile karşılaşacağını bilmeden cep telefonundan QR kodunu okutur. Telefonda açılan ekranda bir slogan yer alır. "Bengal Kaplanının Yeni Evine Hoş geldiniz". Sloganla birlikte Ahmet daha da meraklanır ve araştırmaya başlar. Bengal kaplanlarının Dünya üzerinde Hindistan'da yaşayan tehdit altındaki türlerden olduğunu öğrenir. Söz konusu bu sıra dışı parkın yaşadığı şehirde olduğunu öğrenir ve hafta sonu için plan yapar. Pazar günü oğlu Berkay ile içinde bir grup Bengal kaplanının yaşadığı hayvan parkına giderler. Girişte ücretlerini ödedikten sonra parkı gezerken süt ile beslenen yavru bir kaplana rastlarlar. Berkay gördüğü yavru kaplanın güzelliğine ve sevimliliğine hayran kalmıştır. Berkay, kaplan ile bir fotoğraf çekilmek ister ve babası görevlilerden yardım isteyerek onların fotoğrafını çeker. Yavru kaplanla iyice yakınlaşıp bir bağ kuran Berkay onu eve götürüp bahçede bakmak istediğini söyler. Babası bunun mümkün olmadığını, kaplanların yaşamlarını geçirmeleri için evlerinin bahçelerinin uygun bir ortam olmadığını söyler. Babasının söylediklerini düşünen Berkay, kaplanın yaşadığı park onun eviyse bahçelerinin neden kaplanın evi olamayacağını düşünüp üzülerek evine döner.

Bu senaryo ile ilgili olarak aşağıdaki sorular için görüşlerinizi yazınız.

1. Türkiye'de Bengal kaplanlarının bulunduğu bir hayvan parkının olması hakkında düşüncelerinizi yazınız.
2. Berkay, yavru Bengal kaplanını evlerine götürüp bahçede bakmak istediğini size söylemiş olsaydı kendisine nasıl bir açıklama yapardınız?
3. Kendinizi bir Bengal kaplanı olarak hayal edin. Kaplanın yerinde olsaydınız Ahmet ve Berkay'ın konuşmalarına nasıl bir yorum yapardınız?

Senaryo 4

İspanya'ya Yolculuk

Kökenleri tarih öncesinde Mezopotamya'ya dayanan boğa güreşleri bir spor dalı olarak bilinmektedir. Boğa güreşi, matador adı verilen bir insanın boğayı gittikçe yorup yaşamına son vermesini esas alan eğlence ve yarışma biçimidir. İspanya boğa güreşi turnuvalarına uzun senelerdir ev sahipliği yaparak önemli miktarda ekonomik gelir elde etmektedir. Bu gelirin bir kısmı boğaların beslenmesi, yeni boğaların yetiştirilmesi ve oyunlarda görev alan çok sayıda kimsenin geçimi için kullanılmaktadır. Boğa güreşleri sayesinde birçok turist ağırlayan İspanya, kültürünü de gelen misafirlere yakından tanıtmaya fırsatı bulmaktadır. Boğa güreşlerine özenle hazırlanan boğalar arenaya çıkarılmaktadır. Eğitimleri sırasında çeşitli renklerdeki pelerinlerin hareketlerine ve insanların tezahüratlarına karşı saldırgan hale getirilirler. Arenada müsabakaya çıkarılan boğalar insanların tezahüratları ve matadorlar tarafından kızdırılarak yorulur ve sonunda matador tarafından yaşamına son verilir.

1. İspanya'ya turistik bir katile ile gittiğinizi düşünün. Boğa güreşi izlemeye gider miydiniz? Cevabınızı nedeniyle açıklayınız.
2. Bir spor ve eğlence aracı olarak düzenli periyotlarla yapılan boğa güreşlerini
3. Boğa güreşlerinin yapılıp yapılmaması ile ilgili kararınız sorulsaydı neler söylerdiniz? Gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.
4. Boğa güreşine katılmaya boğalar da günlük yaşamlarında sizce turnuvadaki boğalar gibi agresif hayvanlar mıdır?

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..